

DOF RIBE AMT/SYDVESTJYLLAND

1973-2023

50 ÅRS JUBILÆUMSSKRIFT

DOF Ribe Amt

50 års jubilæumsskrift

1973-2023

DOF Sydvestjylland 50 år

Dette er fortællinger fra nogle af de mange ihærdige ildsjæle, der gennem de sidste 50 år og mere til, har udført frivilligt arbejde i fuglenes tjeneste. Der fortælles om arbejdet, samværet og fascinationen af fuglene.

Redaktion: Karin Gustausen med stor hjælp af de mange, der har leveret artikler og billeder. Stor tak til Svend Rønne for at erindre og planlægge arbejdet fra foreningen første år.

Omslag: Ornitologer på Skallingen: Foto: Karin Gustausen.

DOF Ribe Amts logo af Strandskaden, illustration Marco Brodde.

De fleste illustrationer er fra DOF Ribe Amts lokale blad, Strandskaden, der udkom to gange årligt fra 1985-2008. Nogle få illustrationer er fra bladet, Feltornithologen, der dækkede hele landet og udkom fra 1959- 1980.

Udgivet januar 2023

Trykt hos: LaserTryk.dk

Danmark

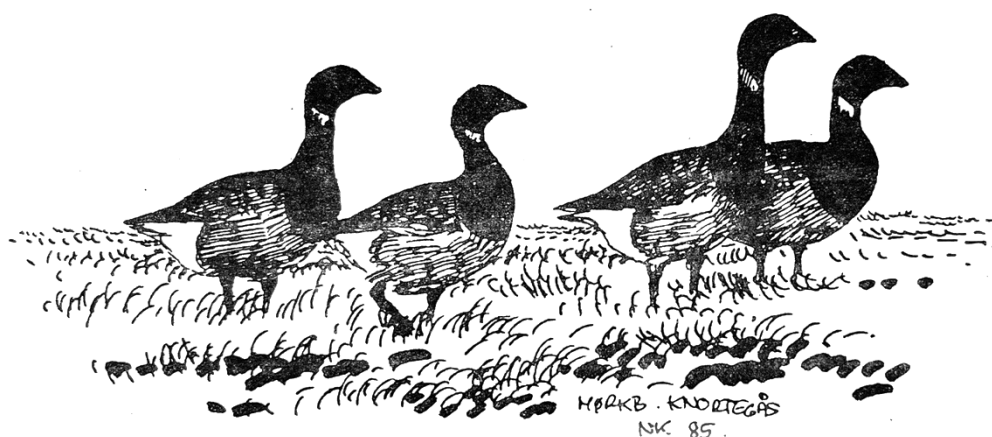
ISBN 978-87-974341-0-9

Indholdsfortegnelse

DOF RIBE AMT/SYDVESTJYLLAND - 50-ÅRS JUBILÆUM.....	7
SVEND RØNNEST.....	7
FORMÆND.....	13
1973-2023.....	13
JÆGERKUPPET	14
KARIN GUSTAUSEN	14
OFRA. ORNITOLOGISK FORENING RIBE AMT	18
JENS OLE BYSKOV	18
NATUR & UNGDOM OG DOF.....	19
KNUD BECH.....	19
FORENINGSBLADET GENNEM ET HALVT ÅRHUNDREDE.....	22
NIELS KNUDSEN	22
KASSERER I 27 ÅR OG DOFBASENS BEGYNDELSE.....	25
PER BADEN	25
DOFBASEN	27
SØREN PEDER NIELSEN	27
HJEMMESIDEN. FACEBOOK. NYHEDSBREV	28
SØREN PEDER NIELSEN	28
OPLEVELSER OG BETRAGTNINGER FRA 47 ÅR MED PUNKTTÆLLINGER.....	30
OLE THORUP	30
99,66 %.....	34
SVEN BØDKER	34
STORKEBESTANDEN I SYDVESTJYLLAND (RIBE AMT).....	35
PEDER V. THELLESEN.....	35
HUSTRU TIL EN FORMAND	38
BETTY BRANDT.....	38
FORMANDENS LÆREPENGE	41

PETER TOUGAARD	41
OM DET AT SE PÅ FUGLE.....	43
NIELS KNUDSEN	43
FUGLETURE	44
KARIN GUSTAUSEN	44
60-ÅRSFØDSELSDAGEN	46
SVEN BØDKER	46
FINN BIRKHOLM-CLAUSEN	47
LARS MALTHA RASMUSSEN	47
STARTEN	51
SVEND AAGE CLAUSEN	51
EN AFLYST REJSE TIL ISTANBUL BLEV TIL ET LIV MED BLÅVAND FUGLESTATION.....	54
BENT JACOBSEN	54
I 'GAMLE DAGE' PÅ BLÅVAND FUGLESTATION	62
HANS MELTOFTE	62
ULVEN KOMMER.....	67
SVEN BØDKER	67
FILSØ OG FILSØGRUPPEN	69
KARIN GUSTAUSEN	69
SKALLINGEN – EN KYSTBIOTOP I PERMANENT FORANDRING	75
MARTIN RHEINHEIMER	75
LANGLI FELTSTATION	80
LARS MALTHA RASMUSSEN	80
FUGLEOBSERVATIONER PÅ FANØ, LIDT HISTORIE OG ANEKDOTER.....	88
KIM FISCHER.....	88
ESBJERG HAVNEOMRÅDE	91
HENNING SIMONSEN.....	91
SNEUM DIGESØ – DESIGNET TIL FUGLENE	94

OLE ZOLTAN GÖLLER.....	94
DOF SYDVEST & VADEHAVET	97
MARCO BRODDE	97
VADEHAVET – ET FUGLEOMRÅDE I VERDENSKLASSE	101
JOHN FRIKKE.....	101
ÅRSBERETNING FOR DOF 2056.....	111
EGON ØSTERGAARD	111

Mørkbuget Knortegæs 1985, illustration Niels Knudsen

DOF Ribe Amt/Sydvestjylland - 50-års jubilæum

Svend Rønnest

Svend Rønnest. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Til **Blåvand Fuglestation** ankom **Henrik Schøtt** den 8. juni 1970. Han skulle i erhvervspraktik hos **Svend Rønnest**, som på det tidspunkt var udstationeret som militærnægter. Henrik havde erfaret, at Dansk Ornitologisk Forening skulle ind i en omstrukturering, som bl.a. skulle bevirke, at der skulle oprettes lokalafdelinger baseret på landets amter. Hidtil havde de lokale afdelinger kun haft indflydelse på at arrangere og lede ture via **Feltornitologiske udvalg**, som på det tidspunkt i Esbjerg blev ledet af **Ole Hansen**.

Formandskabets ændring i hovedforeningen i 1971 fra **Finn Salomonsen** til **Lorenz Ferdinand** betød også en forandring i foreningens politiske engagement. **Finn Salomonsen** var meget rettet

mod videnskab, mens **Lorenz Ferdinand** mere så hen i retning af bevarelse, beskyttelse og fredning af fugle og landskaber. Det resulterede bl.a. i hans værk ”**Større danske fuglelokaliteter**” fra 1971. Et værk som kunne anvendes af administrationen både nationalt, amtsligt og kommunalt. Men også et værk som forandrede ornitologernes adfærd fra en overvejende videnskabeligt engageret og/eller en nyder af fuglekiggeriet hen til en registrerende og engageret ornitolog. Godt hjulpet på vej også af det første **Atlas-projekt** som løb af stablen fra 1971-74 ledet af **Tommy Dybro**. Et projekt som skulle vise udbredelsen af de danske ynglefugle, men også i høj grad aktivere feltornitologerne. Her i Ribe Amt betød det bl.a., at der i vores tyndt ornitologisk befolkede område blev arrangeret Atlas-ture ud til de underbemandede områder. En disciplin som engagerede en hel del folk i felten og også afstedkom oprettelsen af et omfattende kartotek med observationer skrevet ind på kartotekskort. Forløberen for **DOF-Basen**.

Det øgede feltornitologiske virke afstedkom også at vi (Henrik Schøtt og undertegnede) kunne indsamle data nok til at udgive ”**Sydvestjyllands Fuglelokaliteter** – Rapport Nr. 1 fra ’Ornithologiske Undersøgelser i Sydvestjylland’ under ledelse af Dansk Ornithologisk Forenings Sydvestjyske Feltudvalg” Altså inden oprettelsen af lokalafdelingen Ribe Amt. En beskrivelse af 162 lokaliteter og deres bestande af ynglende og ikke-ynglende fugle, inden for det tidligere Ribe Amt. I alt har 95 personer (94 mænd og 1 kvinde!) bidraget med oplysninger til denne rapport. 15 år senere (i 1987) udkom andet bind skrevet af **John Frikke, Lars Maltha Rasmussen** og undertegnede, og som var en udvidelse af lokaliteter og nu dækkede hele amtet, samt indeholdt langt flere observationer. Det blev et vigtigt redskab for amt og kommuner.

Flere forskellige ældre og voksne – især lærere på forskellige centrale skoler bl.a. **Aage Riecks** og **Olav Poulsen** samt **Jørgen Skafte** og **Johannes Jensen** og senere **Finn Birkholm-Clausen** og igen **Ole Hansen**

samt **Svend Aage Clausen** – blev engageret i at give de yngre oplevelser i naturen. Ingen tvivl om at **Rachel Carsons** bog om ”**Det Tavs Forår**” fra 1963 havde inspireret til en anden opfattelse af og forståelse for naturen.

En gruppe som **NOAH** rejste rundt i landet og advarede mod det stigende forbrug af giftstoffer bl.a. i landbruget gennem kemikaliefabrikker som **Grindsted-værket**. Giftstoffer som bl.a. bevirkede at rovfuglenes æg blev så tyndskallede, at de blev ødelagt når hunnen lagde sig på dem. På landsplan betød det, at der blev oprettet lokale afdelinger af naturinteresserede unge i **Natur & Ungdom**. I Esbjerg blev det hurtigt en succes og landets største lokalafdeling blev relativt hurtigt en realitet. Fuglene havde den største interesse for de fleste, og efterhånden som man lærte mere og mere om fuglene, steg indmeldingerne til **DOF** også. Men det betød ikke, at man meldte sig ud af **N&U**. Det tætte bånd mellem **Natur & Ungdom** og **DOF** kan bl.a. ses af det personlige sammenfald i de to bestyrelser.

- N&U's bestyrelse i 1972: Formand Knud Bech, Jørgen Skafte, Johannes Jensen, Niels Knudsen, Orla B. Jensen, H.C. Pedersen, Peder Thellesen og Ole Hansen
- Feltornitologisk udvalg fra 1969: Ole Hansen, Knud Bech, Svend Aage Clausen, Gorm Gaarde, Jørgen E. Grønne, Orla Balslev Jensen, Erik Overlund, og Karsten Rask Pedersen

I 1967 så man det første lokalblad for N&U Esbjerg og ser man på, hvem der skrev til bladet vil man se mange, som senere sås på medlemslisten fra **DOF**. I 1984 stoppede udgivelsen af **Falken** (N&U) og straks efter overtog **Strandskaden** (**DOF**) de funktioner et lokalblad har (havde). I mine øjne er der ingen tvivl om, at lokalblade har været et vigtigt organ til at oplære unge nye skribenter. At lokalbladet har været en slags træningscenter, hvor man kunne tillade sig at være mindre formel og tillade sig at lave fejl.

Der er mange, som har været med til at illustrere vore lokalblade og at gøre dem mere læsevenlige: **Orla Balslev Jensen, Jørgen E. Grønne, Brian Gade Larsen, Karsten Rask Petersen, Henrik Schøtt** (var illustratør i flere af de første årgange af **Falken** og var hovedillustratør i flere årgange), **Niels Knudsen** (var allerede fra **Falkens** begyndelse med til at gøre teksten i bladet livligere ved sine tegninger. Det er interessant at se hvordan **NK** udvikler sig som tegner igennem **Falkens** levetid), **Marco Brodde** (som startede sin karriere i **Falken** og videre i **Strandskaden**), **BOP (Bent Otto Poulsen)** (var især god til at tegne kort over lokaliteter, som havde interessante arter), **Kim Fischer, Jørgen Bent Thomsen, H.C. Pedersen, Gorm Gårde, Thomas Lind, Ole Gøller**.

Ravn, illustration 1971, Henrik Schøtt.

Danmarks Naturfredningsforening blev en vigtig samarbejdspartner for **DOF** og også her var der et vist sammenfald. Undertegnede blev på et tidspunkt opfordret til at stille op som formand for at få Esbjerg-afdelingen op at stå igen. Hvilket heldigvis lykkedes. En formandspost som senere blev overtaget af **Simon Møller Andersen**. **Uwe Apel** var et af enkelte bestyrelsesmedlemmer fra Fanø. De havde travlt på Fanø og vi blev hurtigt enige om, at de skulle lave en egen afdeling. De udviklede sig hurtigt til en slagkraftig organisation, som stadig er af betydning på Fanø.

Tilbage til Blåvand i 1970. Henrik og undertegnede brugte de korte aftener til at lave vedtægter for den kommende lokalafdeling. Det var et forholdsvis let arbejde, da vi i store træk bare skrev af efter andre

lokalafdelinger. Et enkelt punkt vakte dog lidt røre og en irriteret landsformand. Vi havde nemlig indføjet, at vi var en uafhængig lokalafdeling og var ikke forpligtet til at føre samme politik som hovedforeningen. Det var ikke velset. Sidenhen er det afsnit forsvundet. Forsvundet, da jeg ikke erindrer, at det har været til afstemning ved en generalforsamling!

Et af DOF-Ribe Amts store engagementer blev Vadehavet. I 1976 blev Vadehavsgruppen oprettet. En gruppe bestående af repræsentanter af så godt som alle interessegrupper omkring Vadehavet. Under kyndig ledelse af Svend Tougaard fik gruppen vendt flere konfliktområder og en enig gruppe kunne gå til ministeriet med et kvalificeret forslag.

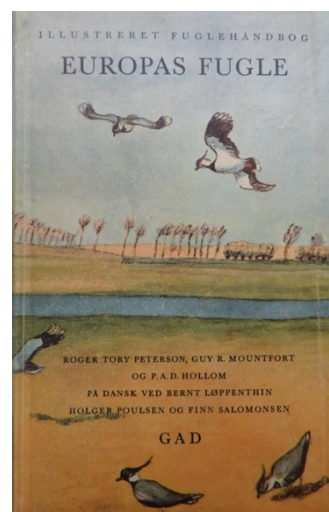

*Svend Tougaard som havgud.
Foto: Simon Møller Andersen*

Men det var jo fuglene, der var det vigtigste for os (hvis ikke det var det sociale samvær!) Og fuglene så vi på forskellige lokaliteter. 4 – 5 nære lokaliteter for esbjergenserne var **Måde, Fovrfeld Sø, Sønderho, Fano Nordspids** og **Esbjerg-skovene**. Det var lokaliteter, der kunne nås på cykel eller apostlenes heste og som indeholdt flere forskellige fuglegrupper. Nogle få havde adgang til bil (**Ole Hansen, Knud Bech** og senere **Per Aggerholm**) og her var det især **Nørholm Hede og Skov, Karlsgårde Sø og Blåvand/Skallingen** der trak. Vi var meget traditionelle og det var først da flere fik adgang til bil, at flere forskellige lokaliteter blev besøgt

Bestemmelsesguides

Min første bog om fugle, som kunne tages med på tur var Ingvald Lieberkinds Fuglebog. Den omhandlede 384 nordiske fugle i farver fra 1958. Med tegninger af Richard Spolin.

Vores redskaber har haft en rivende udvikling. Min første **kikkert** (bortset fra den teaterkikkert (3-4 X forstørrelse) vi lånte af **Helmer Siims** far, da vi gik i folkeskolen) var en **Falcon de Luxe 7X30** – en kikkert man godt kunne bruge når vi gik tur i Esbjerg-skovene, men var helt ubrugelige når man så på trækfugle i Blåvand. Første gang jeg var på foreningstur til Blåvand, fik jeg at vide, at de hvide fugle, der fløj derude var suler. Jeg kunne ikke se forskel på dem og måger. Det måtte der rådes bod på og en opsparing til en bedre kikkert begyndte. Det blev til en kikkert, som nærmest revolutionerede kikkertverdenen; en **Kowa 10x50**. Pludselig kunne jeg se ikke alene sulerne, men også de trækkende vadefugle. Selv på forholdsvis stor afstand. (Min Kowa-kikkert kom ud for en anderledes begivenhed da den blev brugt af Charlie Chaplins datter Geraldine Chaplin. De optog en enkelt scene til en film i Blåvand og her lånte hun min kikkert. Stort)

Næste generation af kikkerter blev Zeiss og Leica. Endnu bedre kikkerter, men også til en noget højere pris. Opbygningen af kikkerter blev nogenlunde den samme i de næste mange år. Den ergonomiske del blev udviklet, men ellers var det en religiøs størrelse, der afgjorde om man ville have den ene eller den anden kikkert. I dag sværger et flertal for Swarovski.

Såkaldt teaterkikkert (man stiller skarpt ved okularet), Falcon de Luxe-kikkert 7 X 30 og Kowa 10 X 50.

Teleskoper var ikke særlig anvendt i 60erne og begyndelsen af 70erne. Jeg mente selv, at et teleskop var nødvendigt, da jeg første gang blev observatør i Blåvand i 1969. Jeg anskaffede derfor en **Mirador 25-50x50**. Den var ikke særlig bevendt og blev mest brugt som støtte til Kowa-kikkerten. Senere kom Kowa-røret, som blev et noget populært teleskop. Snart sagt alle fik sig anskaffet et. Og de ses da også endnu hos nostalgiske ornitologer. Blandt traditionelle teleskoper er det nok **Swarowski** som tager føringen. Men nye typer som f.eks. binokulære teleskoper begejstrer mere og mere. Den digitale verden kommer også til orde her. I dag er

det muligt, at anskaffe sig teleskoper med indbygget foto. Revolutionerende. Det var dagdrømme i vores ungdom. Ovenikøbet kan man nu købe termiske kikkerter, så man kan finde dyr og fugle ved hjælp af deres kropstemperatur. (*Mirador 20 X 60*)

Svend Rønnest med Tårnfalk

Fotoet er også blevet en del af den ornitologiske hvermandseje. Mit første foto var et **Minolta** spejlreflekskamera og et monster af en 600 mm linse. Dengang var en 600 mm linse præcis 60 cm. Og selvfølgelig en uoriginal Tamron-linse, for den originale linse kostede en herregård. Minolta kunne ikke følge med i udviklingen. Næste generation blev Nikon og den sværger jeg til endnu. Men Nikon er også kørt ud på et sidespor og er blevet overhalet af Canon. Nikon kunne ikke tillade sig at starte forfra da kameraerne blev digitale. Da deres linser var meget dyre, blev de nødt til at flytte autofokussen ind i kameraet. Det var ikke optimalt. Canon kunne bedre starte på en ny produktion og kunne lægge noget af autofokussen ind i linsen. Og ydermere sælge det hele til en lavere pris. Lige nu går udviklingen i to retninger: det spejløse kamera eller coolpix-modellerne. Det bliver spændende at se hvordan det spænder af.

Ringmærkning.

En vigtig del af vor viden om fuglene og deres træk er ringmærkning. Jeg fik lov til at fylde et helt temanummer i Strandskaden 2:1991, om Ringmærkning i Ribe Amt. De mest spændende fund har bl.a. været: 3 ud af 4 Alm. Ryle er aflæst i det vestlige England, eneste Stor Kobbersnepe er fra Senegal, 7 fund af Klyde fra Holland til Marokko, 4 ud af 5 Stormmåger er fra England/Irland, Stær overvintrer overvejende i 2 områder – omkring Holland og i sydøstlige England. Hvilket er forskelligt fra fugle ringmærket i Falsterbo, Sverige.

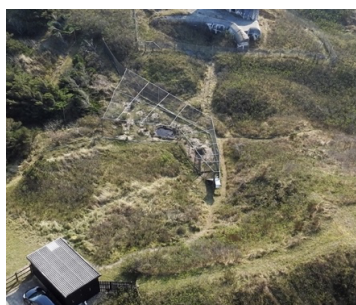

Niels Knudsen ringmærker Lærkefalk. 1997.

Det har været forbeholdt de få personer at få ringmærkerlicens, men trods det med nogle gode resultater. Blåvand har været aktiv igennem ca. 60 år, mens der på Langli tidligere har været ringmærket både med net og ved ringmærkning af de kolonirugende fugle, især måger. Med det bedre udstyr af teleskoper og kameraer, samt at flere fugle er blevet ringmærket med farveringe enten i forskellige kombinationer eller med større læselig tekst, har det været muligt at aflæse ringe selv på forholdsvis stor afstand og specielt uden at behøve at fange fuglene. Her har Kim Fischer gjort et fantastisk arbejde og har aflæst mere end 1.000 fugle.

Blåvandsrusen

Som et supplement til den almindelige ringmærkning ved spejlnet besluttede styregruppen for Blåvand Fuglestation at bygge en Blåvandsruse i stil med de berømte Helgolandsruser. Efter en kæmpeindsats af især Jørgen Grønne, Svend Aage Clausen, Bent Jacobsen, Henrik Brandt og Svend Rønne stod rusen færdig i april 2019. I sin nuværende form med få buske fanger den ikke mange fugle. Det håber vi ændrer sig når vi får vækst i træer og buske

Svend Åge Clausen og Jørgen Grønne ved Blåvandsrusen og Blåvandsrusen med ringmærkningshytten nederst til venstre i billedet. 2019. Foto: Svend Rønne

Hvad skal DOF's rolle være i **fremtiden**? Man kan dele arbejdsopgaverne op i to felter: 1) set fra fuglens side og 2) set fra menneskets side. Fra fuglens synspunkt er det ret simpelt. Der skal simpelthen være områder og betingelser, som gør, at fuglene har det godt, overlever og interagerer med dens omgivelser. Set fra menneskets side kan det deles op i **nysgerrighed** – at få viden om fuglene og deres miljø – og i **nydelse** – at have en personlig fornøjelse af at se på fugle.

TILLYKKE MED JUBILÆET

Formænd

1973-2023

Svend Rønne 1973-1975
Orla Balslev 1976-1977
Styregruppe 1978-1979
Axel Schou 1980-1983
Jens Ole Byskov 1984-1986
Bent Jakobsen 1987
Jens Ole Byskov 1988-1989
Svend Rønne 1990-1992
Jan Sørensen 1993-1994
Keld Bakken 1995-1998
Henrik Brandt 1999-2008
Kim Fischer 2009
Jens Rye Larsen 2010-2012
Peter Tougaard 2013-2019
Karin Gustausen 2020-

Fotos fra venstre:
Svend Rønne, Orla Balslev,
Jens Ole Byskov,
Axel Schou, Bent Jakobsen,
Keld Bakken, Henrik Brandt,
Kim Fischer, Jens Rye Larsen,
Peter Tougaard, Karin Gustausen

Jægerkuppet

Karin Gustausen

Svend Rønnest var formand de første 3 år i den nye lokale forening DOF Ribe Amt. Derefter overtog Orla Balslev posten for de næste to år og i årene 1978-79 var der en styregruppe bestående af fire personer fra den tidligere bestyrelse med Henning Nøhr som kontaktperson.

Ved DOF Ribe Amts ordinære generalforsamlingen d 20. 02. 1980 blev et kupforsøg af 25 nyindmeldte jægere afværget. Der var ifølge referatet fra generalforsamlingen 36 fremmødte medlemmer og afdelingen havde på det tidspunkt ca 115 medlemmer.

Mandag d 12. maj afholdtes ekstraordinær generalforsamling og der skulle nu opstilles kandidater til et skriftligt valg til bestyrelsen.

Samme dags formiddag mødte to jægere op på DOFs Hovedforenings kontor i København og indmeldte yderligere 202 jægere fra Ribe Amt i foreningen for en kontant betaling på mere end 19.000 kr.

Illustration i bladet Feltornithologen Nr. 3-1980, Bent Eskestad

Der var i forvejen 135 medlemmer i lokalafdelingen og med de nye 202 havde jægerne således sikret sig flertallet i den kommende bestyrelse på i alt 8 medlemmer.

Kuppet skyldtes formentlig det nyoprettede vildtreservat i Vadehavet og bekymring for den kommende fredning af området. Det stod klart, at man på trods af mange smukke ord om samarbejde, ønskede at dæmpe Dansk Ornitologisk Forenings forsøg på at få gennemført en mere fuglevenlig jagtlovgivning, samt ikke mindst forhindre foreningens støtte til en fredning af Vadehavet.

D. 02.07.1980 var de skriftlige stemmer optalt. Ud af 337 udsendte stemmer var 270 udfyldte stemmesedler.

Afstemningsresultat

De opstillede kandidater fik følgende antal stemmer:

1. Jørgen Bent Thomsen, Nørregade 14A, 6700 Esbjerg. 67 stemmer.
2. Jens-Ole Byskov, Ulvevej 17, 6700 Esbjerg. 60 stemmer.
3. Kim Fischer, Stengårdsvej 98 st., 6700 Esbjerg. 53 stemmer.
4. Svend Rønne, Danmarksgade 15, 6700 Esbjerg. 62 stemmer.
5. Lars Maltha Rasmussen, Bryndumvej 200, 6732 Guldager. 56 stemmer.
6. Henning Nøhr, Haraldsgade 66, 6700 Esbjerg. 68 stemmer.
7. Erik Røj Jørgensen, Mågevej 20, 6600 Vejen. 58 stemmer.
8. John Frikke, Kirkegade 167, 6700 Esbjerg. 85 stemmer.
9. Hardy Møller, Bjerrumvej 14, 6760 Ribe. 198 stemmer.
10. Peter Kyhl Paulsen, Jesper Justs Allé 8, 6731 Tjæreborg. 206 stemmer.
11. Axel Schou Jensen, Julivej 5, Andrup, 6700 Esbjerg. 205 stemmer.
12. Leif Fogtmann, Melbroder 4, Ø. Vedsted, 6760 Ribe. 203 stemmer.
13. Flemming Eriksen, Platanvej 2E, 6700 Esbjerg. 203 stemmer.

Ved et konstituerende bestyrelsesmøde i d. 25. august 1980 blev formandsposten efter nogen diskussion besat af Axel Schou.

Som repræsentanter til repræsentantskabet valgtes: Axel Schou, John Frikke, Peter Kyhl Poulsen og Svend Rønne.

Som bestyrelsesmedlemmer i 4 år sidder de fire, som fik flest stemmer ved bestyrelsesvalget, nemlig: Peter Kyhl Paulsen, Axel Schou, Leif Fogtmann og Flemming Eriksen. Alle jægere.

Bestyrelsesmedlemmer som sidder i to år er: John Frikke og Svend Rønne. Begge ornitologer.

Axel Schou forsøgte allerede ved generalforsamlingen at få udarbejdet en udtalelse omfattende lokalafdelingens stilling til forslaget til Vadehavsfredningen. Axel Schou frafaldt sit forslag, da der blev

lovet, at en udtalelse ville blive behandlet på næste bestyrelsesmøde i lokalafdelingen.

Jagt, Feltornithologen nr 3-1975, illustration Jens Gregersen

Til repræsentantskabsmødet i DOF 15.-16. november 1980 deltog Axel Schou som formand i DOF's lokalforening i Ribe Amt. Han fortalte, at han var blevet modtaget forbavsende venligt i DOF. At debatten foregik på et overraskende sagligt niveau, og der var ingen usaglige eller hadske angreb på jægerne. Jægerne indså hurtigt, at mulighederne for indflydelse var begrænset og gik over til simple drillerier over for hovedforeningen.

De forsøgte at sætte DOF i et dårligt lys, og til repræsentantskabsmøderne stillede de dagsordenspunkter, der ikke havde meget med DOF's virke at gøre. DOF's hovedbestyrelse reagerede dog ikke så primitivt, som jægerne havde regnet med og tog drillerierne med ophøjet ro.

Kilder: Feltornithologen 1980-81.

Senere fik piben en anden lyd.

Udtalelse fra DOF Ribe Amts ekstraordinære generalforsamling d. 13. maj 1981:

DOF Ribe Amt har med beundring, iblandet en vis bekymring, fulgt Dansk Ornitologisk Forenings strategiske og næsten professionelle infiltration i alle for natursagen relevante organer. D. v. s.

Fredningsstyrelsen, Vildtbiologisk Station Kalø, Naturfredningsforeningens repræsentantskab og Friluftsrådets forretningsudvalg.

Vor bekymring skyldes den mangel på diskretion, DOF har udvist i forbindelse med infiltrationen i disse institutioner og foreninger. Vi skulle jo meget nødtigt risikere en afsløring af den store indflydelse, vi har fået på trods af vort relativt lille medlemstal. En sådan afsløring kunne jo få en negativ effekt på størrelsen af de midler, der med den ene eller anden betegnelse påhæftet, kommer indenfor DOFs rækkevidde.

Jægerdrillerier kan ødelægge blikkilte, men ikke DOFs profil

DOF Ribe Amt finder i øvrigt, at et samarbejde med jagtorganisationerne, om biotopbevarelse og lignende, på længere sigt vil vise sig gavnlige, og vi henstiller derfor til hovedbestyrelsen, at man indleder et sådant samarbejde. Samtidig henstiller vi, at DOF indstiller sin fanatiske og hetzprægede hadkampagne mod jægerne.

Jægerbestyrelsen forhindrede lokalafdelingens arbejde med fredningsplaner og naturbeskyttelse og DOF's medlemmer i at komme på ture og andre arrangementer. Repræsentantskabet henstillede derfor i 1982 til bestyrelsen, at den skulle efterleve lokalafdelingens formålsparagraf dvs. afholde møder og ture. Dette blev overhørt af jægerne, og de blev frataget afdelingens tilskud.

1982 var de lokale ornitologer blevet træt af inaktiviteten, og der blev oprettet en alternativ forening for fugleinteresserede i Ribe amt: OFRA, Ornitologisk forening for Ribe Amt under ledelse af Jens Ole Byskov. Her blev der afholdt møder og fugleture på den betingelse, at man i forvejen var medlem af DOF, og at man ikke var jæger.

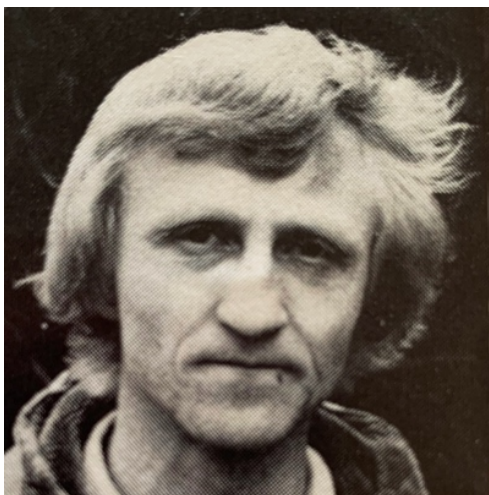
Jægerstyringens endeligt.

Da generalforsamlingen skulle afholdes 29.02 1984 i DOF Ribe Amt mødte ca. 40 ornitologer op for at deltage i den jægerstyrede ornitologiske forening.

Stemningen ved generalforsamlingen var en blanding af forargelse og morskab. Provokationerne blev taget med ro af ornitologerne. En af jægerne konstaterede bagefter, "Det var aldrig gået i en jagtforening, der havde vi fået tæsk."

Kassereren aflagde beretning:

- Beholdning 3.934 kr (tilskud fra DOF)
- 534 kr. Fortæring til bestyrelsesmøder:
- 500 kr. sendt til Danmarks Jagtforenings Kampagne Fond.
- 861 kr. til porto.
- 1.976 kr. brugt til udsætning af Agerhøns.

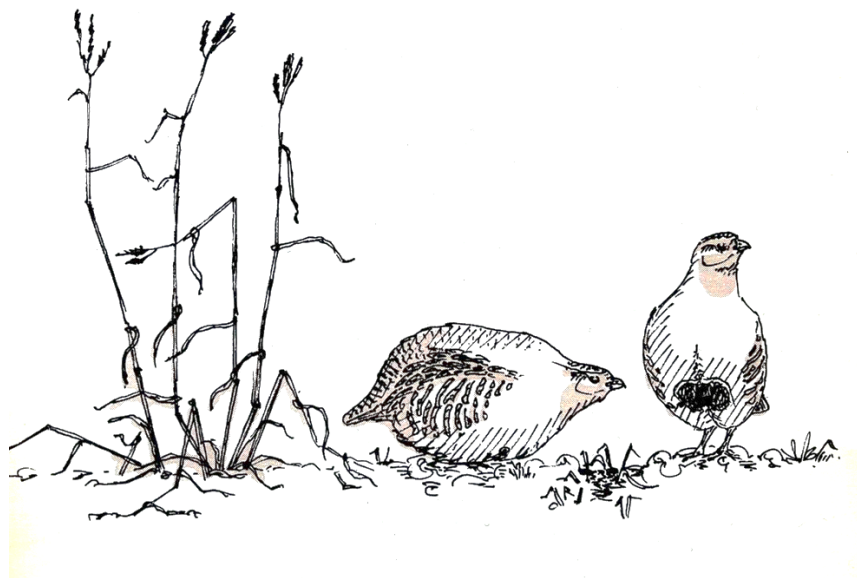

*Christian Hjorth.
Næstformand i DOF i 1984*

Senere i 1984 havde de fleste af de 212 jægermedlemmer forladt foreningen. I bestyrelsen var der 3 betalende tilbage. DOF's næstformand, Christian Hjorth overbeviste dem om, at de ville blive fuldstændig til grin, når de blev stemt ud ved urafstemningen i amtet, og jægerne trak sig. Måske også fordi, de havde indset, at regnskabet for 1983 ikke blev godkendt af generalforsamlingen, og at DOF kunne kræve jægerne til regnskab for beløbet til Agerhønsudsætninger, fortæring mv. DOF Ribe Amt ønskede dog ikke at benytte retten til at kræve de misbrugte penge tilbage.

Mange år senere fortalte Axel Schou, at Agerhønsene skulle have været udsat på hans egen ejendom, men at en anden jæger løb med dem, mens han var på rejse.

Kilder: Fugle 1-4 1981-84. Nr 2 1984 side 3.

Agerhøns. Feltornithologen Nr. 1- 1980. Illustration Steffen Brøgger Jensen

OFRA. Ornitologisk forening Ribe Amt

Jens Ole Byskov

Ved en generalforsamling i DOF Ribe Amt i 1980 blev jeg glædelig overrasket, ved at se en del nye mennesker i forsamlingen. Det viste sig, at det var folk fra jægerforeningen, som var utilfredse med at DOF gik ind for nye fredninger i Vadehavet, som kunne forhindre jægerne i at udføre deres interesser der. Jægerne havde meldt 200 nye medlemmer ind i DOF Ribe amt og ville nu overtage foreningen med henblik på at forhindre fredningerne.

Jens Ole Byskov i Marbæk Plantage, 2001.

Foto: Holger Bundgaard. Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Da de ikke vidste, hvordan vores forening blev drevet, blev John Frikke og jeg, som ornitologer, også valgt ind i bestyrelsen. Jeg sagde ja, men det var for at modarbejde dem indefra. Jeg nægtede at udføre noget som helst arbejde, og senere blev jeg bedt om at forlade foreningen, hvilket jeg også nægtede. Foreningen gik fuldstændig i stå i 3 år næsten uden aktiviteter. I avisen Vestkysten skrev vi breve mod hinanden. F.eks. påstod en jæger fra Vejen, at han en tidlig morgen havde siddet stille på en bukkejagt. Et sted, hvor man kommer stille og går stille igen. "Pludselig kommer 2 personer med kikkerter vadende ned over ens jagt, som man har lejet, og hvor de ikke havde en klap at gøre." Det syntes han var usmageligt. Og vi skulle ikke glemme, hvem det var, der fodrede vildtet om vinteren ude i naturen. Det var i hvert fald ikke ornitologerne.

Ribe Amt

Kontaktadresse: Axel Schou Jensen (formand), Julivej 5, 6700 Esbjerg, tlf. 05-16 05 31.

Ornitologisk Forening For Ribe Amt

Kontaktadresse: Jens Ole Byskov, Ulvevej 17, 6700 Esbjerg, tlf. (05) 18 17 67.
Alle DOF-medlemmer, der ikke er jægere, er meget velkomne på disse arrangementer.

vi og arbejdede i den ny forening OFRA, som vi kaldte den. Derefter opgav jægerne kuppet af DOF Ribe amt, og vi fik vores forening tilbage. Efter jægerne havde brugt alle vores penge.

Jeg dannede en ny ornitologisk forening for Ribe amt, hvor jægere ikke havde adgang, så vi kunne holde møder og lave ekskursioner. I begyndelsen var vi 7-8 medlemmer, som voksede til 25. Vi holdt til i Natur og Ungdoms lokaler og samarbejdede med dem. Avisen Vestkysten spurgte, om det ikke var "berufsverbot", når jægere ikke kunne blive medlemmer. Men vi ville undgå et nyt kup med ornitologerne, som ville ødelægge vort arbejde. Og vi ville forsøge at få DOF Ribe amt tilbage til en forening for ornitologer. Vi gik i gang med at arrangere foredrag om fugle og lave ekskursioner bl.a. til Karlsgårde og Nørholm. Men jægerne ville vide, hvad vi var ude på, så de meldte 2 af deres børn ind i Natur og Ungdom, så de kunne rapportere til deres jægerforældre, hvad vi arrangerede og foretog os. Det var vi klar over, så nogle møder blev holdt privat. Jægerne påstod, at de gik ind for alle ornitologisk forenings formålsparagraffer om naturfredning og fuglebeskyttelse. Men i samme åndedrag var de imod al fredning i Vadehavet. De havde ønsker om fri adgang til at fortsætte jagten i området. I 3 år mødtes

Natur & Ungdom og DOF

Knud Bech

Knud Bech. Foto: John Frikke

Via min biologilærer på Jerne Skole kom jeg med i Natur & Ungdoms (N&U) Esbjergafdeling - formentlig i starten af 1960'erne - husker svagt jeg var med på en lejr på Knudshoved Odde i 1961, tror jeg det var.

Nogle af Esbjergs folkeskolars biologilærere især **Olav Poulsen** fra Rørkær Skole, som også var kommunens biologikonsulent, sørgede for at få mange unge skoleelever med interesse for naturen kanaliseret over i N&U, hvor især **Johs. Jensen** og **Jørgen Skafte** tog os under deres vinger. I N&U Esbjerg afd. - som i en periode var den største afd. af N&U i DK med 150 medlemmer - var mange fugleinteresserede, hvor især **Ole Hansen** var "skrap" til fuglebestemmelser og inspirator og turleder på mange ekskursioner. Efter et besøg af **Lorenz Ferdinand** (DOF's daværende formand) startede DOF i Ribe Amt (håber jeg husker korrekt), og mange var medlem af både N&U og DOF, og ofte arrangeredes større ture i fællesskab, fx. en næsten årlig tur syd for den dansk/tyske grænse til Schlüttsiel og Hamburger Hallig, hvor bramgæs ofte sås i 1000vis. Det var før arten blev almindelig i store dele af Danmark.

Jeg husker mest, at Svend Rønnest altid fortalte om sine fugleobs. fra Fovrfeld-søen (kaldet Sildesøen) og havde set mange spændende og ret sjældne arter - og at vi/jeg af og til stillede os lidt tvivlende overfor nogle af obsene. De var næsten for gode til at være sande. Men ofte var de veldokumenterede ved fotos eller blev set af andre. Herimellem var Dværghmåge, Odinshane, Blåhals og Plettet Rørvagtel. Især sidstnævnte blev et tilløbsstykke, da 2 fugle blev set flere dage et efterår. De kom frem om eftermiddagen og løb rundt på nogle slambassinier.

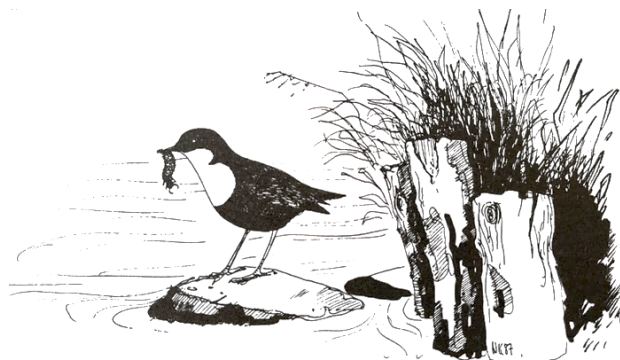
Efter, at jeg fik kørekort i 1964, lånte jeg ofte mine forældres folkevogn 1202 til fugleturen, indtil jeg selv - vist i 1968/69 - fik bil.

Ja, en af mine favoritture - ofte sammen med andre - var Karlsgårde Sø - især i de år hvor **Holm-Joensen** (?) stod for vinter-andefugletællinger. Vi obsede flere steder ved søens bred og glædede os især over obs. af fx. Isfugl samt Stor og Lille Skallesluger. Efter obs. ved søen var vi ofte ved Dambruget for at se efter Vandstær og Isfugl. Jeg husker en 2. juledag hvor **Orla (Balslev Jensen)** og jeg så en Kongeørn ved Karlsgårde sø - vi/Orla lavede en indberetning til DOF's SU - men iagttagelsen blev ikke anerkendt. Tror det var på den tur at bilen (min fars) kørte i et hul på en af de dårlige grusveje, og vi måtte gå langt for at hente hjælp hos en hjælpsom landmand, som fik bilen trukket op af hullet med sin traktor. Derefter kørte vi ofte til Nørholm skov for at se skovfugle og evt. Vandrefalk over engene.

En anden gang ender bilen, i en mindre grøft, med at ligge på siden på højre side, så fordøren i førersiden skal åbnes opad, hvorefter jeg kravler op (ud) af bilen. Jeg spørger, om der er nogen, der er kommet til skade og **Per Aggerholm** siger 'Nej ikke for nu', da han efterfølgende får døren i hovedet, da jeg glemmer at holde den for ham.

Ofte kørte vi til Blåvands Huk og var klar til morgenobs. Ved daggry for senere på dagen at tage til Skallingen og Filsø og evt. videre til Ringkøbing Fjord/Tipperne. Faste stop på den tur var bagerbutikken i Henne stationsby, hvor der efter vores besøg var udsolgt af brunsvigere. Under morgenobsen og senere var vi ofte sammen med observatører fra Fuglestationen som fx. **Arne Møller, Erik Kramshøj, Henning Noer** m.m. flere. Med observatørerne og også fx. **Mel (Hans Meltofte)** fik vi gode "snakke" om (vade)fugle.

Nogle vintre kørte jeg rundt sammen med Peder Thellessen til især dambrug og mindre vandløb med rindende vand i Sydvestjylland for at ringmærke Vandstære, som Peder havde fået ringmærkerlicens til. Når vi iagttog en Vandstær, var det min opgave at gå udenom stedet, hvor Vandstæren befandt sig og komme tilbage til vandløbet et stykke længere nede/oppe og derefter forsøge at få Vandstæren til at flyve tilbage og gå i det spejlnet, som Peder i mellemtiden havde sat op på tværs af vandløbet, hvor vi begge havde set den. Vi fik ringmærket ret mange Vandstære på den måde.

Vandstær, illustration 1987, Niels Knudsen

Andre gange kørte vi sydpå langs Vadehavskysten, hvor vi især i efteråret og vinterhalvåret besøgte Rømdæmningen - ænder, gæs og vadefugle - og den nordlige del af Rømhø efter overvintrende rovfugle. Husker også engang, hvor vi ville se, hvor

mange arter vi kunne nå at se på en endagstur. Vi startede tidligt om morgenen og kørte ned langs Vadehavskysten med afstikker til Rømhø og videre til Gråsten (Korttået Træløber) og derfra videre til Als, hvor vi så Ravn og hørte Pirol. Turen endte med, at vi kørte til nordsiden af Horsens fjord, hvorfra vi sneg os til at vade over til Vorsø, hvor vi så Skarv. Jeg mener, vi nåede omkring 100 arter den dag. Turen var ikke uden udfordringer, da jeg ikke havde fået fyldt benzin på min fars bil, og vi måtte banke en benzinførhandler i Brøns op meget tidligt om morgenen - han var forståelig nok noget gnaven - men det hjalp lidt, da vi gav ham ekstra penge for ulejligheden.

Af og til obsede vi også fra Roklubben på Esbjerg havn eller tog Fanøfærgen til Nordby og gik den nordlige del af Fanø (Grønningen) rundt - derfra videre på cykel til Pælebjerg og Fuglekøjerne - inden vi tog færgen tilbage til Esbjerg.

Et eller måske flere forår var vi i Skagen medio maj for at følge forårstrækket. Endrupholm og Vejen mose var også lokaliteter vi besøgte.

Jeg skal også nævne "vores" lokale tidsskrift FALKEN, som var medlemsblad og dermed bindeled mellem medlemmerne. Og hvor der især blev skrevet gode artikler og var en liste over særlige sjældne fuglearter - der var vel for nogle lidt prestige i at have obs. med på listen af sjældne obs. Husker endnu amtscentralen og stencilbrænder, tryksvæerte mm.

Jeg tænker ofte på, at den naturinteresse og fællesskab - læs især fuglene - vi fik gennem DOF-Ribe Amt og især N&U Esbjerg afd. i den tid, vi så smukt kalder fortiden, og som for mange af os har haft afgørende betydning for vores senere liv. Her tænker jeg på arbejde, politiske holdning osv. Lad mig i flæng nævne nogle af de mange, som jeg stadig kan huske navnene på: Svend Rønnest, Svend Åge Clausen, Gorm Gårde, John Frikke, Lars Maltha Rasmussen, Brian Kristensen, Peter Thellessen, Niels Knudsen, Per Poulsen, Bo

Lassen Kristiansen? Hounissen, Brian Gade Larsen, Kjeld Hansen (Oles bror), Per Aggerholm samt dem der ikke er her mere: Ole Hansen, Carsten Rask Pedersen (Tyt), Jørgen Grønne og Orla Balslev Jensen. Selvom jeg ikke har haft så meget kontakt med mange af "jer", føler jeg stadig, at I er mine gode venner.

Niels Knudsen, Brian Kristensen, Lars Maltha Rasmussen på Mandø, foto: Lars Maltha Rasmussen.

Min verden blev helt anderledes, da jeg/vi i 1977 flyttede til "Djævløen", hvor jeg med tiden fik en masse naturvenner inden for især lepidopterologien. Også der var og er jeg med i foreningslivet og især med stor interesse for indsamling af dataviden om de enkelte arter. De entomologiske foreninger har en fælles database (Bugbase) hvor jeg sætter meget pris på at få så mange observationer indtastet som muligt - af de 1,7 mill. indtastninger har jeg vel indtastet ca. 350.000. Tænker det er lidt hen ad det store frivillige arbejde som i jo også gør i fugleregi. En vigtig ting, vi alle gjorde, var at notere, hvad vi iagttog af især fugle - dato, vejr, vind, fugleart, antal osv.

Husker at Svend har lånt og returneret mine 4-5 mapper med notater fra perioden 1971-1981 og indtastet dem i DOF-basen. - TAK for det.

Foreningsbladet gennem et halvt århundrede

Niels Knudsen

Niels Knudsen

Når vi i dag modtager foreningsblade fra DOF, kan det enten være Dansk Ornitologisk Tidsskrift, Fugle og Natur eller Fugleåret. Tidsskriftet indeholder videnskabelige artikler, mens Fugle har det mere populære ornitologstof. Fugleåret giver et flot billede af årets fugle. Bladene supplerer hinanden fint, med hovedvægten på vores egen fuglefauna. Bortset fra tur- og mødekalender i Fugle og Natur er der ikke meget fra lokalafdelingerne.

Sådan har det ikke altid været, og et lille tilbageblik kunne måske være interessant.

Kimen til DOFs lokalafdeling i Ribe Amt var Natur & Ungdom. Natur & Ungdom var foreningen, hvor naturinteresserede – og for os i Ribe Amt og især fuglekiggere – mødtes og dyrkede fællesinteressen. Op gennem 1960erne var der ikke et reelt andet tilbud til fugleinteresserede i vores del af landet.

Lokalafdelingen af DOF Sydvestjylland blev først stiftet i 1972, og i de efterfølgende år kørte de to foreninger parløb. Foreningsstrukturen var allerede til stede fra Natur & Ungdom, og det gjorde etableringen af DOF Sydvestjylland meget lettere. Derudover havde mange af de to foreningers medlemmer rod i begge foreninger.

En forenings fornemmeste opgave er at samle interessefæller gennem kommunikation og inspiration. Det sker gennem ekskursioner, møder og ikke mindst et foreningsblad. Ekskursions- og mødeprogram blev udsendt separat, og fra omkring midten af 1960erne kom foreningsbladet Falken til. De første numre af Falken var, så vidt jeg erindrer, lavet på spritduplikator, hvorefter man fra 1967 begyndte at få dem sværteduplikeret. Udgivelsen af Falken fortsatte, og da DOF Sydvestjylland blev stiftet, blev Falken også tidsskrift for DOFs nyoprettede lokalafdeling.

Forsiden på Strandskaden 1986, illustration Niels Knudsen

Nogle år efter lokalafdelingen af DOF blev stiftet, havde vi i bestyrelsen og redaktionen en længere diskussion omkring foreningsbladets navn. Falken var for så vidt et udmærket navn, men man ville gerne signalere, at DOFs lokalafdeling var kommet ud af N&U skygge. Efter megen snak blev det besluttet, at navnet ændredes til Strandskaden. Det lidt pudsige ved det ellers udmærkede navn er, at N&Us lokalafdeling i Århus i midten af 1970'erne havde et blad med tilsvarende navn.

Det første nummer af DOF Sydvestjyllands foreningsblad med navnet Strandskaden udkom i 1985.

Indholdet bestod primært af artikler, skrevet af foreningens medlemmer. Et af de faste og meget læste indlæg var Bemærkelsesværdige Jagttagelser. Her kunne foreningens medlemmer indsende observationer af mere spændende karakter fra Sydvestjylland. Det var så redaktionens opgave at udvælge blandt de indsendte.

For artiklernes vedkommende foregik det på den måde, at medlemmer sendte artikler til redaktionen eller blev direkte kontaktet, hvis redaktionen mente, at man lå inde med spændende relevant viden omkring fugle i lokalområdet. Som det første lavede vi en dummy, i hvilken materialet blev fordelt på siderne. Vi skulle lige være opmærksom på at antal sider skulle være delelig med 4

Når det var gjort var næste trin opsætning. Det foregik med lineal, lim og saks. Under opsætningen blev der gjort plads til illustrationer, og det var illustrationer som var lavet af tegnelystne medlemmer.

Når bladet var færdigopsat, skulle der så brændes stencils til sværtedublikatoren. Først herefter kunne trykningen begynde. Efter en rum tid var siderne trykte, og så skulle det trykte materiale sorteres og hæftes, før bladet var færdigt. Sidste del var så forsendelsen til de enkelte medlemmer.

I slutningen af 1980'erne begyndte computere så småt at dukke op. De var meget dyre, og det at have egen computer var de færreste beskåret. Vi fik mulighed for at bruge en, og var nærmest euforiske over at kunne rette i teksten uden at skulle klippe eller klistre samt at kunne lave lige margener.

Musvåge, illustration 1986, Kim Fischer

Der var dengang ikke så mange muligheder med hensyn til skrifttyper og punktstørrelser, så større overskrifter blev lavet med letraset bogstaver – bogstaver der kunne overføres.

I begyndelse af 1990erne blev det mere og mere almindeligt at erhverve en computer. Der kom flere og bedre tekst- og layoutprogrammer, og med dem mulighederne for at lave forskellige typografier og punktstørrelser- ellers ville man få tomme sider. Når materialet var fordelt, begyndte endnu en skriveproces. Artiklerne var til tider håndskrevne, eller i et format der ikke passede til bladet. Artiklerne blev så omskrevet på en skrivemaskine i den spaltebredde, som skulle bruges. Dels skulle det helst være fejlfrit skrevet ind, og dels skulle spaltebredden passe.

Med hensyn til trykning, så valgte vi i slutningen af 1970erne at få trykt bladet på et trykkeri, men fortsat kun i sort. Det lettede arbejdet med bladet betydeligt. Det opsatte materiale blev blot videresendt til et trykkeri, som så kunne levere det færdige blad efter nogle arbejdsdage. Fra midten af 1990erne skete hele opsætningen på computer, og med den nye teknik og de muligheder der pludselig opstod, blev bladarbejdet endnu lettere. Det største arbejde var efterhånden at få overtalt personer til at skrive om emner, de vidste meget om.

I de første godt og vel tredive år blev lokalbladet lavet i A5 format. Det ændredes i 2001 til det noget større format A4, og samtidig blev de tidligere stregtegninger suppleret og delvist erstattet med fotos.

Omtrent samtidig med bladets formatændring fik foreningen etableret en hjemmeside. Hjemmesiden overtog stille og roligt mange af bladets funktioner – praktiske oplysninger, bemærkelsesværdige iagttagelser, annoncering af møder og ekskursioner, og i det lys mistede bladet lidt af sin berettigelse.

Samtidig udgjorde bladet en økonomisk stor post i foreningens budget, hvilket resulterede i, at bestyrelsen i 2010 blev enige om, at bladudgivelsen skulle indstilles og erstattes med temahæfter. Med den beslutning sluttede en lang epoke med et foreningsblad, som berigede med mange lokale, fine og lærerige input.

I ovenstående historiske tilbageblik kunne man givetvis savne de skiftende redaktioners sammensætning. Det er helt bevidst, at redaktionerne ikke er nævnt. Det var først efter midten af 1990erne, at redaktionens sammensætning blev en del af kolofonen i bladet. Så at navne er udeladt, er ud fra devisen - ingen nævnt, ingen glemt.

De mange deltagere, der hver på sin måde har bidraget til at skabe et flot foreningsblad gennem et halvt århundrede, kan være en flot indsats bekendt.

Sorthalset Lappedykker, illustration 1991, Ole Göller

Kasserer i 27 år og DOFbasens begyndelse.

Per Baden

Jeg er blevet bedt om at skrive lidt om min tid i bestyrelsen for DOF Sydvest, mit virke som kasserer og noget om DOFbasen, hvor jeg var med i opstartsfasen og havde ansvaret for nummereringen af de enkelte fuglearter.

Per Baden 1987

Mit første bestyrelsesarbejde var som for de fleste et år som suppleant sammen med Keld Bakken, men allerede efter et år blev vi valgt ind i bestyrelsen som fuldgyldige medlemmer, hvilket ikke gjorde den store forskel, for dengang som nu bliver man inddraget i de ting, man har lyst til, uanset om man er suppleant eller valgt medlem af bestyrelsen. Det var også på den tid, Marco Brodde kom ind i bestyrelsen, så vi har fulgtes ad i mange år i bestyrelsen. Det varede heller ikke længe, inden Keld Bakken var formand og jeg kasserer. Jeg overtog jobbet efter Niels Knudsen som var mangeårig kasserer, men vi var også så heldige at Hanne Andersen og Henning Simonsen fortsatte i mange år som bilagskontrollanter/revisorer.

På et tidspunkt kom der gang i et projekt, der hed DOFbasen, og den første app var udviklet af Kim Biledgaard fra Horsens og var i første omgang uden DOF's medvirken og i den forbindelse fik jeg så til opgave at få nummereret alle arter og racer ud fra den gældende EURING liste, der er ringmærkernes artsliste. Desværre var listen dengang temmelig mangelfuld, så jeg måtte forsøge at give alle racer et nummer, hvilket der ikke var ret mange racer, der havde dengang. Det samme gjaldt hybrider, som der jo også er en del af.

Det varede dog ikke længe, inden DOF kom med i projektet, og alle lokalafdelinger fik sin egen DOFbasekoordinator. DOF havde Henning Heldbjerg til at tage sig af det fra centralt hold, og jeg var stadig involveret på grund af artslisten, mens Keld Bakken var vores DOFbasekoordinator. På et tidspunkt fik jeg stillet en PC til rådighed, fordi jeg indvilligede i at indtaste en masse fugleobservationer, som vi havde nedskrevet på kartotekskort, hvilket også var et kæmpeprojekt.

På et tidspunkt blev Steen Brølling fra Thy involveret i arbejdet, da han kunne programmere en online version, og med tiden blev nummereringen af arterne lidt overflødig, fordi vi nu bruger alfabetiske opslagstabeller for at vælge, hvilken art vi har set.

Jeg arbejdede tæt sammen med Keld Bakken omkring DOFbasen og oprettelse af lokaliteter, hvilket var en udfordring, fordi vi ønskede at oprette de lokaliteter, der blev brugt til springflodstællinger og de lokaliteter, der blev brugt ved ynglefugletællinger hos DMU, hvilke i flere tilfælde var overlappende. Disse lokaliteter

blev oprettet i samarbejde med Ole Thorup og Kim Fischer, som begge lavede et kæmpearbejde i felten i forbindelse med disse tællinger. Det har siden vist sig, at DOF ikke var interesseret i den slags overlappende lokaliteter, så de er vist skjult i dag, selv om der ligger en masse indtastninger på dem.

Da jeg fik stillet pc'en til rådighed, opstod med tiden ideen om at lave regnskab i Excel, og jeg syntes, at det var lidt spændende med denne fagre nye verden. Den først PC var med 40 MB hukommelse og 120 MB harddisk, og internettet var via en telefonforbindelse, så Pc'en skulle startes op i god tid, før den skulle bruges. I dag har jeg, med Peter Rasmussen som inspirator, udviklet et regneark, der kan importere en bankfil, så der ikke skal indtastes mere end højst nødvendigt og med mulighed for at afslutte regnskabet og lave en ny fil til efterfølgende regnskabsår blot ved at taste tre udvalgte taster på en gang. Kassererjobbet har udviklet sig en del siden starten, hvor der blev brugt papir og blyant.

Bestyrelsesmøde ved bredden af Kongeåen, hos Asbjørn Holm. 2021. Vi fejrer Per Badens 25 års jubilæum som kasserer og Kim Fischers 20 års jubilæum som medlem af bestyrelsen. Fra venstre Asbjørn Holm, Michelle McDonald, Kim Fischer, Peter Tougaard og Per Baden. Foto: Karin Gustausen

DOFbasen

Søren Peder Nielsen

DOFbasen, hovedforeningens database til registrering af fugleobservationer over hele landet, er et af de vigtigste tiltag, der er kommet til i lokalafdelingens levetid. Den drives i sagens natur fra centralt hold, men styres under indflydelse af koordinatorene i lokalafdelingerne. Lokalkoordinatorens vigtigste opgave er at vedligeholde lokalområdets lokaliteter i basen. Keld Bakken var manden, der varetog det grundlæggende arbejde med at oprette lokaliteter i databasen. Han udførte et kæmpe arbejde i den henseende og efterlod et imponerende kartotek, hvor alle lokaliteterne var indtegnet på kort.

Søren Peder Nielsen. Foto: Anne Magotte

Hans efterfølger var undertegnede, derefter David Manstrup og fra 2021 igen undertegnede, der udover at udbygge med flere lokaliteter fik til opgave at indtegne lokalitetsgrænserne på DOFbasens kort.

For et par år siden igangsattes et større projekt med at rydde op i u hensigtsmæssigheder blandt lokaliteterne og først og fremmest at få lokalområdet fuldstændigt dækket af lokaliteter, så man uanset, hvor man ser en fugl, har en lokalitet at placere den på i DOFbasen.

Dette meget store arbejde udføres af to frivillige fra vore nabeforeninger, Gerda Bladt fra Sønderjylland tager sig af den sydlige del af vores område, mens Gert Thorhauge Andersen fra Vestjylland står for den nordlige del.

DOFbasen

DOFbasen | Observationer | Lister | Kontakt | Links | Brug

LOKALITETER MED FUGLEOBSERVATIONER

i dag | i går

70 lokaliteter
Klik på de individuelle lokaliteter for at få mere information
Kortet opdateres hver 5. minut og blev sidst opdateret 12-10-2022 10:14:03
Kort over alle lokaliteter i DOFbasen

OBSERVATIONER

Antal observationer pr. dag de seneste 14 dage:

Dato	Antal
20	10000
19	10000
18	10000
17	10000
16	10000
15	10000
14	10000
13	10000
12	10000
11	10000
10	10000
9	10000
8	10000
7	10000
6	10000
5	10000
4	10000
3	10000
2	10000
1	10000

Se også fordelingen af observationer lokalafdelingerne imellem.

OM DOFBASEN

- DOFbasen er Dansk Ornithologisk Forening's (DOF) database over observationer af fugle
- Alle kan indtaste og udføje data i DOFbasen (for mere se sektionen om bruger)
- Der sker løbende kvalitetskontrol af data i DOFbasen
- DOFbasen er grundlaget for dataindsamlingen i DOF's projekter, og dermed fugle- og naturbeskyttelse i Danmark
- Der kan indtastes på 20586 lokaliteter i DOFbasen
- Der er 30.390.792 observationer i DOFbasen
- DOFbasen anvender cookies. Dette accepterer du, når du bruger siden. Læs mere.

NYT PÅ DOFBASEN

- 10/10/2022: Gulhovedet Sanger oprettet som indtastningsmulighed
- 06/07/2022: Fejl i mediefunktion
- 04/07/2022: Meddelst af 2-2022
- 24/06/2022: Usædvanlig vanding af fotos

Kendte fejl i DOFbasen (opdateres løbende)

SJÆLDNE FUGLE DEN 12. OKTOBER

De seneste 10 sjældne fugle der er indtastet fra tidligere år (altså observationer):

2020: Amerikansk Sortand	(5)
Sortvinget Brakøvale	(26)
Størugle, Hvidbrystet (ssp. alba)	(1)
Brun Løvsanger	(34)
Tagspættel	(4)
2019: Amerikansk Sortand	(2)
Bilstjært	(13)
2018: Amerikansk Sortand	(1)
Kællefje	(2)
Slagfalk	(1)

GENVEJE

- Log ind
- Brugeroprettelse
- Søg observationer
- Dagens observationer

DANMARKS FUGLE

0 lokaliteter med observationer (rød) og yngler (rød) af Svartbag i 2022.

Forekomst af Svartbag i Danmark 2012-2021. Se graf og forekomst.

DOCUMENTATION

Hjemmesiden. Facebook. Nyhedsbrev

Søren Peder Nielsen

Jeg kom ind i arbejdet med DOF Sydvestjyllands hjemmeside i 2011, da den hidtidige webmaster Carsten Gadgaard ønskede at holde op grundet manglende tid.

Carsten oplærte Asbjørn Holm og mig, så vi var i stand til at indtaste artikler, redigere billeder m.v. I de første måneder klarede Asbjørn og jeg derefter jobbet, men ret hurtigt overtog jeg det alene (jeg var pensionist og havde derfor tiden til det).

Det rent tekniske som at sørge for backup og at rede trådene ud, når noget gik galt, var dog fortsat Carstens arbejde. Hjemmesiden var dengang et rent lokalt anliggende. Den lå rent fysisk på en server hos et it-firma, men vi havde ingen form for support at hælde hovedet til.

Layoutet var hjemmelavet, men fungerede udmærket og var nemt at orientere sig i.

Indholdet var ganske varieret, der var annoncering af ture og møder og referater af samme, mens mange forskellige medlemmer bidrog med indslag om fuglelivet i Sydvestjylland som f. eks. om genskabelsen af Filsø, det første sydvestjyske havørnepar, løse hunde på strandene, ræve i mågekolonien i Sneum Digesø etc.

DOF Sydvestjyllands medlemmer på tur til Højer Sluse, december 2021. Foto: Karin Gustausen

Hjemmesiden havde dog en akilleshæl, der var kun én mand, der kunne få den i luften igen, hvis den gik ned, nemlig Carsten Gadgaard. Når han var på ferie, kunne den derfor være nede i længere tid. Vi var derfor ikke sene til at sige ja, da DOF fra centralt hold tilbød for et meget beskedent beløb at være vært for hjemmesiden, påtage sig alt det tekniske og levere et tidssvarende layout.

Jeg fik et kursus i Fuglenes hus, og i 2016 gik vi over til den ny platform, som vi den dag i dag er på.

Det var et løft for hjemmesiden og gav bl.a. mulighed for at skrive artikler, hvor de mange fine fotos som dygtige, lokale fuglefotografer (især Aage Matthiesen, Ove Lyhne Rasmussen og Karin Gustausen) stillede til rådighed, kom til deres ret.

Indholdsmæssigt skete der desværre det, nok pga. oprettelsen af facebookgruppen i 2013, at indlæggene udefra stort set ophørte, så jeg i det store og hele blev alene om at levere stof. Heldigvis var jeg inspireret af de nye forhold, så jeg kløede på, tog ud og interviewede folk, fandt stof rundt omkring og havde egne ideer, så det gik fint i nogle år, men det seneste par år er min aktivitet gået markant ned, så hjemmesiden i dag ud over at annoncere for ture og møder er temmelig statisk og primært det sted, hvor man kan finde oplysninger om lokalafdelingen: bestyrelsen, arbejdsgrupper, økonomi og generalforsamlingsreferater m.v. Forhåbentlig vil nogen i en ikke alt for fjern fremtid tage over og tilføre ny energi.

Facebook

I 2013 oprettede lokalafdelingen en facebookgruppe, DOF Sydvest, der straks fra begyndelsen blev en stor succes. Her annoncerer lokalafdelingen naturligvis ture og møder, men først fremmest bidrager fugleinteresserede fra Sydvestjylland med næsten daglige indslag. Der kommer især mange fotos af fugle fra området, men også spørgsmål af typen ”hvad er det for en fugl?” og debatindlæg om natur og fugle i lokalområdet.

Det er stadig i skrivende stund et livligt site med mange indslag og kommentarer. Facebookprofilen har 850 medlemmer i december 2022 og medlemstallet af foreningen er 450.

Undersøgelse af vindmølleparkers indflydelse på fuglelivet, illustration 1988, Niels Knudsen.

Nyhedsbrev

Lokalafdelingen har siden en gang i 2010'erne udsendt et nyhedsbrev først og fremmest med annoncering af ture og møder, udsendelsesfrekvensen afhænger af disse. Det har i skrivende stund 186 abonnenter.

Oplevelser og betragtninger fra 47 år med punkttællinger

Ole Thorup

Punkttællingsprogrammet er næsten lige så gammelt som lokalafdelingen.

De første punkttællinger i yngletiden i Danmark blev udført i sommeren 1975 arrangeret med kort varsel af en mindre gruppe personer fra ATLAS netværket, og der blev dækket 26 ruter. Efteråret 1975 blev benyttet af småfuglegruppen til at hverve tællere, og Hans Ulrik Skotte Møller gjorde mig varm på ideen om at følge udviklingen af bestande af almindelige fugle ved hjælp af en sådan standardiseret metode. Så i vinteren 1975-76 var jeg ude at gå mine første to punkttællinger. Den ene punkttælling var en del af et fællesprojekt, hvor vi fyldte min bil med fem personer, der blev kørt ud fem forskellige steder nordvest for Århus og hver gik en punkttælling på 20 punkter.

I vinteren 1975-76 blev der i alt gennemført 73 ruter, hvoraf de fire lå i Ribe Amt. Fra sommeren 1976 gik jeg også punkttælling i yngletiden, og denne sommer blev der dækket 77 ruter, hvoraf tre var i Ribe Amt.

Jeg flyttede tættere på, og i vinteren 1980-81 fik jeg min første rute i Ribe Amt: 20 punkter omkring Gyttegård Plantage og Gråhede, som jeg dækkede i fem sæsoner. Highlights på denne rute var de fine landskaber, store tornskader og korsnæbflokkene, hvor der nogle år gemte sig store korsnæb blandt de mange små korsnæb.

Efter at være flyttet rundt i Danmark de foregående 15 år fik vi vores eget hus i Vester Vedsted i 1990. Så nu ville jeg starte på en frisk og have en permanent punkttællingsrute. Den første 20 punkt rute på 16-18 km har jeg gået hver vinter 1991-2022 (minus to år hvor jeg var i Mellemamerika), der kom endnu en vinterrute til i 1996-97 lige syd for den første, i 2000 startede jeg en rute i yngletiden i Ribemarsken, i 2005 en aftenrute omkring Blåbjerg Klitplantage, i 2005-06 en vinterrute på Fanø og endelig startede jeg en vinterrute ved Helm Polde (i Sønderjylland) i 2021-22. Selvom der indimellem kan være langt mellem fuglene (især på Fanøs heder og plantager om vinteren), og min første vinterrute er (for) lang og det er en "træt gammel mand" der kommer hjem fra den (især i år hvor der ligger sne), glæder jeg mig hver gang til at komme afsted. Og jo flere år jeg har gået en rute, des mere glæder jeg mig til at se, hvordan det står til i år, og jo mere overrasket bliver jeg, når jeg ser eller hører noget helt nyt. Så mine 149 punkttællinger fordelt på 12 ruter de seneste 47 år har ikke været én for mange!

To ruter i agerlandet har jeg dækket i mange år: en rute gennem det østlige Salling fra 1983 til 2001 og en rute i Ribemarsken fra 2000 til 2022. Sanglærke er en karakterfugl i agerlandet, der ikke klarer sig særlig godt i Danmark. I de to perioder jeg dækkede med disse punkttællinger, var indekset i hele Danmark næsten stabilt i 1983 til 2001 (i 2001 92% af 1983-indekset), mens indekset gik markant tilbage fra 2000 til 2021

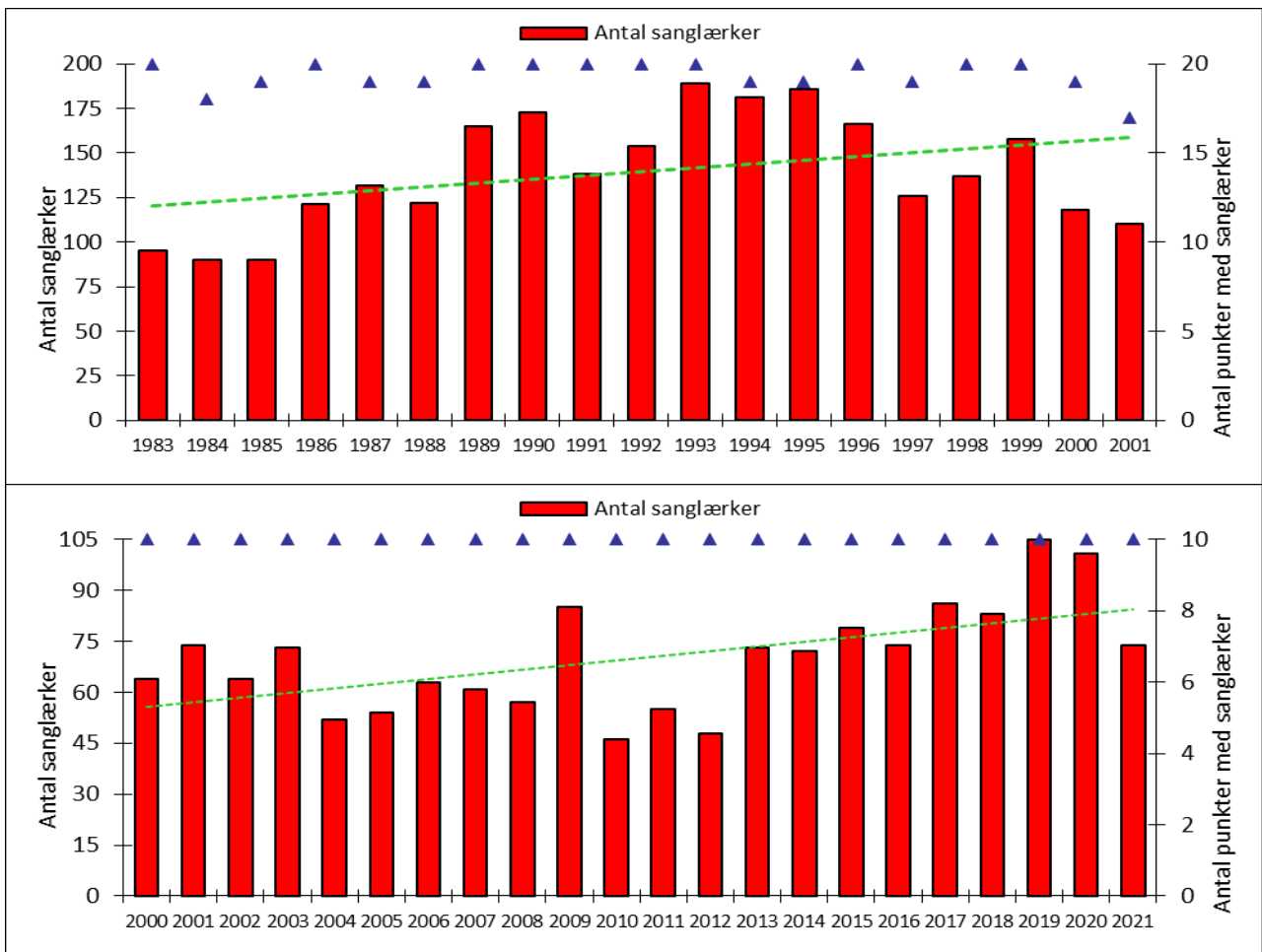

Ole Thorup

(nyeste indeks), da indeks i 2021 kun var 52% af 2000-indekset. Modsat dette var tendensen at de syngende lærker var i svag fremgang på begge mine ruter.

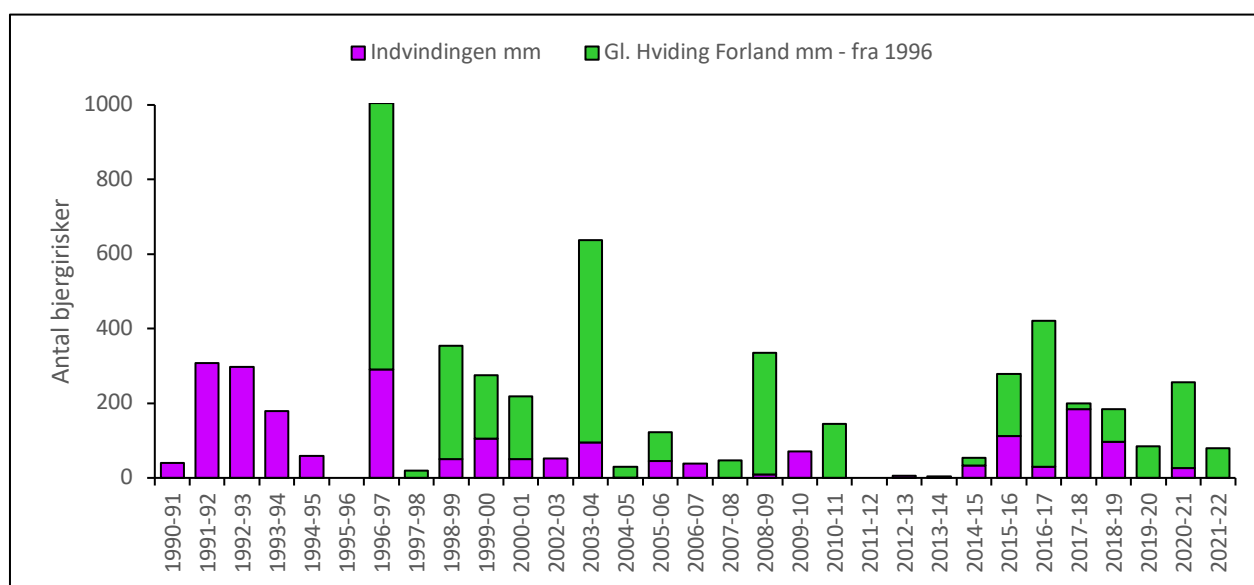

De første tidlige forårsdage i februar, hvor sanglærkerne stiger til vejs og giver deres første sang, er en af årets fine stunder for mig. Der bliver hannerne så en stor del af døgnets timer til ind i juli, og på punkttællinger i agerlandet i april til juni er det de fleste steder endnu baggrundslydkulissen. Men vi skal ikke være for sikre på, at det bliver ved. I Holland er der de senere år blevet meget, meget langt mellem de syngende lærker. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen, Ornit.dk

Figur 1. Øverst: Sanglærker på 20 agerlandspunkter på det østlige Salling 1983-2001. DK-indeks 1983: 59,4, 2001: 54,4. Nederst: Sanglærker på 10 agerlandspunkter i Ribemarsken 2000-2022. DK-indeks 2000: 55,3, 2021: 28,8. Tendenslinier vist med grønt, antal punkter med sanglærker med blå trekanter.

I min pureste ungdom i Østjylland var bjergirisen en eksotisk fugl, som jeg især så og hørte når flokke gik til overnatning i vildvinen på Århus Domkirke. Da jeg flyttede til det vestlige Jylland, blev arten mere en hverdagsfugl, men det var altid fint at møde arten. Arten lever af frø og andre plantedele om vinteren og findes især i bevoksninger af strandasters, hindebæger og kveller, samt i opskylslinjerne. Flere punkter på mine vinterpunktruter ved Vester Vedsted har ofte gode fødemuligheder for arten, og bjergirisk blev en af karakterarterne på mine ture her (Figur 2). Antallet svingede meget de forløbne 31 år, nogle år var der store flokke på Råhede Vade og Gl. Hviding Forland, andre år var arten næsten helt væk. I tre vintre 2011-12 til 2013-14 så det helt skidt ud. I punkttællingsprogrammet har der kunnet beregnes et indeks for bjergirisk i Danmark om vinteren siden 1989-90. Fra 1989-90 til 2020-21 har der været en statistisk signifikant tilbagegang på 2,7% om året, og også i hele det danske materiale var der de tre ovennævnte vintre ekstremt lave indekstal. Fra 1989-90 til 2020-21 er der i gennemsnit set 347 bjergirisk om året på punkttællinger i hele Danmark; heraf har de 201 i gennemsnit været fra mine to ruter ved Vester Vedsted i årene 1996-97 til 2020-21, så de to ruter dækker en betragtelig del af programmets bjergirisk.

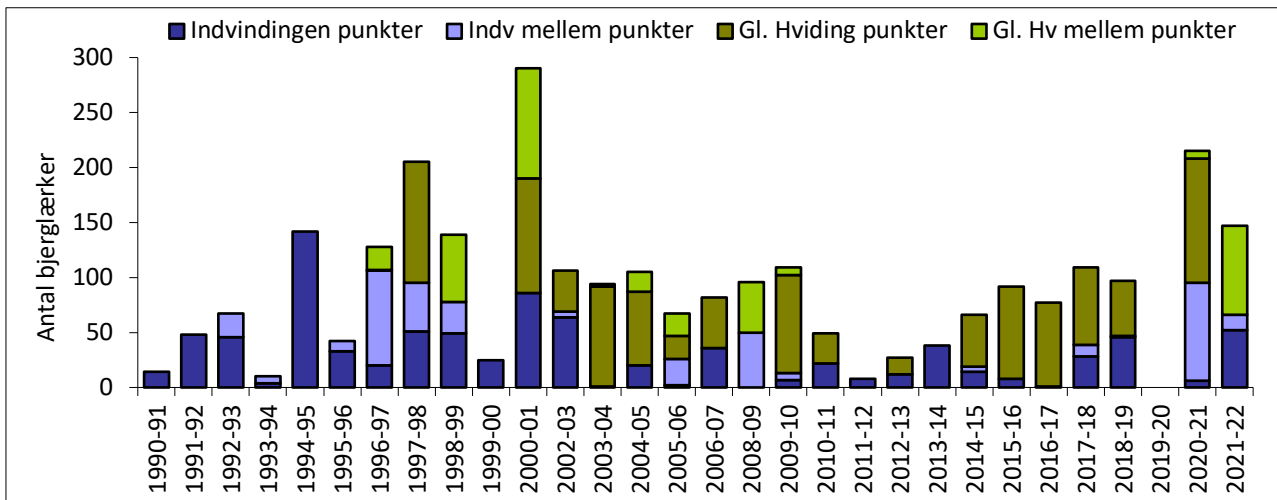

Figur 2. Bjergirisk registreret på to vinterpunkttællingsruter ved Vester Vedsted: Indvindingen til Råhede Vade 1990-91 til 2021-22 (ekskl. 2001-02 og 2007-08; violet) og Gl. Hviding Forland til Rejsby Å 1996-97 til 2021-22 (ekskl. 2001-02; grøn).

Lige siden jeg så mine første bjerglærker som ung, har arten været en af mine favoritter. Forlandet mellem Darum og Ballum er et virkelig vigtigt overvintringsområde for arten i NV-Europa, og forlandet ved flere af punkterne på mine to ruter ved Vester Vedsted er gode bjerglærkesteder. Der er for få ruter i Danmark med bjerglærker, og programmet kan derfor ikke beregne et indeks. Så optælling af bjerglærkerne på punkttællingsturene er først og fremmest for min egen fornøjelse (som det også er tilfældet for laplandsværling og skærpiber). Udover at tælle bjerglærkerne på punkterne, registrerer jeg også systematisk de bjerglærker jeg ser mellem punkterne (Figur 3). Antallet har svinget meget fra år til år. I 2019-20 så jeg ikke en eneste bjerglærke, og jeg var bekymret. Men de seneste to vintre har jeg set hhv. det næststørste og det fjerdestørste antal i hele perioden, så arten er næppe på vej væk fra mine steder.

Bjerglærke. Foto: Karin Gustausen

Figur 3. Bjerglærke registreret på to vinterpunkttaellingsruter ved Vester Vedsted: Indvindingen til Råhede Wade (på punkter: mørkviolet, mellem punkter: lilla) 1990-91 til 2021-22 og Gl. Hviding Forland til Rejsby Å (på punkter mørk oliven, mellem punkter lys oliven) 1996-97 til 2021-22. Begge ruter ekskl. 2001-02 og 2007-08.

Sydlig Blåhals. Foto: Karin Gustausen

I mine mange år med punkttaellinger har jeg oplevet, at sydlig blåhals kom til Ribemarsken, at klyden begyndte at yngle i vårafgrødemarker, og jeg opdagede at perleuglen var flyttet ind i Blåbjerg Klitplantage. Men jeg konstaterede også, at stor kobbersneppe og hedeheg forsvandt som ynglefugle fra Ribemarsken. De sidste tre punkter i Blåbjerg Klitplantage tæller jeg i mørke. Her sætter 5-10 snurrende og klappende natravne stemningen, et år skræmte jeg en stor hornugle op i vejkanthen mellem to punkter, et andet så jeg en voksen perleugle sammen med tre tiggende unger, mens to andre fløjtede i baggrunden.

Til dem der endnu ikke har prøvet: jeg kan stærkt anbefale at starte på en punkttaelling. Det er ikke alene sjovt og interessant. Det er også vigtigt! Jo flere ruter der bliver dækket i programmet, jo bedre kvalitet har data. Selvom man ikke føler sig sikker på at kunne dække ruten hvert år, er det ikke længere en forhindring for at hente gode data til programmet. I ”gamle dage” blev indekset beregnet som et såkaldt ’kædeindeks’, hvor antallet i et aktuelt år blev sammenlignet med året før, og en manglende tælling betød derfor et hul i programmet. I dag benyttes en metode til beregning af indeks, hvor beregningsprogrammet tolererer op til manglende år, uden at rutens dataserie bliver afbrudt.

Reference:

T. Vikstrøm, D.P. Eskildsen, M.F. Jørgensen & N.Y. Ali 2022: Overvågning af de almindelige arter i Danmark 1975-2021. Årsrapport for Punkttaellingsprogrammet. Dansk Ornitologisk Forening. [Indekstal: <https://www.dof.dk/fakta-om-fugle/punktaellingsprogrammet>]

99,66 %

Sven Bødker

2014-2018 blev Danmarks ynglefugle for tredje gang talt i mandtal Jens Ole Byskov og jeg blev koordinatore for tællingerne i Sydvestjylland. I begyndelsen gik det lidt trægt med at få besat kvadraterne. Selv tog jeg de to sammenhængende ved Klelund og fik køretilladelse i området.

Flere af tællerne havde 3-4 kvadrater. Til hvert kvadrat var tilknyttet en timetælletur: midt i kvadratet skulle man finde en rute syd-nord eller vest-øst. Denne var en kilometer og skulle gås på en time. På disse ture kunne der opstå interessante oplevelser.

Sven Bødker. Foto: Karin Gustausen

Selv oplevede jeg således at en bil kørte forbi mig adskillige gange, hvorefter den stoppede. Chaufføren spurgte om han kunne hjælpe med noget. Jeg fik ham forklaret om formålet med min færden og næste gang jeg mødte ham, fik vi en hyggelig sludder.

Andre gange blev man mistænkt for at se om nogen var hjemme i husene, man gik forbi. "Og hvis du taler med accent, skal vi nok holde øje med dig.

Som tiden gik, fik færre ornitologer flere kvadrater. Selv fik jeg ti, så der var nok at se til. Karin Gustausen og Jens Ole Byskov havde det samme antal. I ynglesæsonen 2017 var så godt som alle kvadrater i DOF-Sydvestjylland talte. Dette ved en stor indsats af lokalforeningens aktive ornitologer.

Alle timetælliture, forår, sommer og vinter, var talte! Undtagen fire i den nordøstlige del af lokalafdelingen. I slutningen af februar 2018 kørte Karin Gustausen og Jens Ole Byskov og jeg derop. Først af med Jens Ole. Hen til næste kvadrat og af med fru. Tredje tur gik jeg. Henter dem begge. Pyha, nu mangler vi da bare en tur. Denne ligger ved Lille Brande nær Sdr Omme. Jens Ole og jeg ville gå turen. Der var da godt nok et skilt med adgang forbudt, "men det må da gælde ind til det stykke hede".

Vi travede op ad grusvejen med hede på den ene side og mark på den anden side. 700 m og herefter 300 m granplantage. Halvvejs oppe ad vejen kom der en blå bil med tonede ruder ud af plantagen, stoppede ved os og ud stiger en uniformeret herre, der brysk spurgte "om vi da ikke så skiltet med adgang forbudt?" Ups bilen var fra Statens Fængselsvæsen! Vi lagde os fladt ned og rullede rundt og undskyldte mange gange.

Fængselsbetjenten kiggede på mig, og spurgte om jeg ikke var læge og havde arbejdet i Sdr Omme. Jo-da svarede jeg. Dengang jeg var ansat i lægehuset i Sdr Omme, var jeg en gang om ugen som læge i Statsfængslet. Vi fik talt lidt om gamle dage. Til slut måtte vi afbryde samtalen, da "de indsatte trods alt skulle have lidt privatliv".

Således blev timetælliturene i DOF-Sydvestjylland kun dækket 99.66 %

Storkebestanden i Sydvestjylland (Ribe Amt)

Peder V. Thellesen

Siden Storken indvandrede til Danmark i 1400-tallet, har Sydvestjylland været blandt de bedste områder i Danmark med en tæt bestand. Men i takt med tilbagegangen i Danmark er også bestanden her svundet ind. Af de 148 kolonier, som kendes i Danmark, har 8 været i Sydvestjylland. Ved Storkekoloni forstås her byer eller store bygninger (herregårde, præstegårde o. l.), der mindst et år har huset mindst 5 par.

Bramminge

Koloni 1932–1941 med 9 par i 1935 som det meste.

Brørup "Estrup Hovedgaard"

"Tidligere mange par". Omkr. 1895 skønnes 5 reder.

Hjarup By

1890-1910: 14-18 beboede reder, i 1931: 7 beboede reder.

Hviding. 1890-1907: 7 reder.

Ribe.

Først i 1700-tallet, et år: 23 reder. I slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet: ca. 40 reder, herefter nedgang i bestanden. I 1927: 12 beboede reder, så atter fremgang. I 1939: 34 par med 81 udføjne unger i 28 kuld, siden igen vedvarende tilbagegang. 1966 bliver sidste år med koloni i Ribe (og Danmark) med 5 par og 1 enlig.

Stenderup, Føvling. 1911: 5 reder

Varde-kolonien er unøjagtig optalt. Før 1890: (15). Omkr. 1895: "tidl. mange" (10 – 20). 1917: 7 reder. 1920-21: 5 reder.

1880-1885: ca. 25 reder. Omkr. 1900: ca. 20 reder. 1913: ca. 10 reder. 1915: 10 reder med par. 1916: 4 par. 1917: 8 beboede reder, 5 nye, 1 væk. 1921: 6 par med 16 unger.

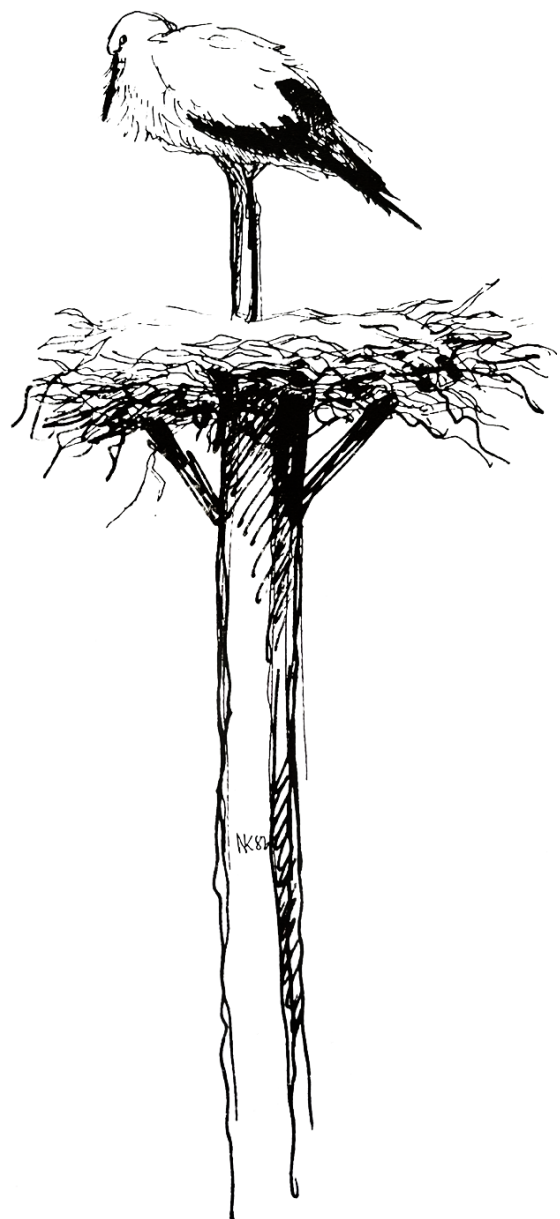
Fra 1971 til 2022 har der været 21 beboede reder.

Ansager, Foderstof. Beboet 1974-1991.

Bramminge, Storegade 39. Beboet frem til 1980.

Brørup, postm. Fensborg. Beboet frem til 1977 og igen i 1980.

Gesten, "Villesholm". Beboet frem til 1972, hvor en gammel blev skudt d. 24. juni, igen beboet i 1977.

Hvid Stork på rede, illustration 1986, Niels Knudsen.

Gredstedbro Station Beboet frem til 1976, hvor ægsamler Henrik Lemvigh tog de 5 æg 28. maj, (se "Fugle" 1984). De gamle Storke flyttede straks til Vestergade 24, hvor de siden boede.

Gredstedbro, Vestergade 24

Beboet 1977-1983, og igen 1990-1992. En gammel blev skudt 16/7-78.

Grindsted Kirke.

Beboet frem til 1984. En gammel druknede 17. juni 1983 ved Løvlund Fiskeri.

Holsted, Nørregade 6

Beboet 1987. Storken kom igen 1988, men druknede ved Fiskedamme i Foldingbro.

Hjarup Kirke

Beboet frem til 1978.

Jedsted, pæl ved Ejner Riisbøl

Beboet 2001.

Lustrup, Haderslevvej 109

Beboet 1999.

Maltbæk, "Engvangsgaard"

Beboet frem til 1973.

Ribe, gl. Rådhus

Beboet frem til 1972, hvor en gammel blev skudt. Igen beboet fra 1978 til 2005. I 2022 var reden

igen (delvis) beboet af et par der ikke rugede. De opholdt sig dog noget af tiden i tre andre reder nær Ribe: (Ø.Vedsted, Lustrup og Seem)

Sig Bageri, Stationsvej 3

Beboet 1973, og igen fra 1978 til 1993.

Sig, "Nørholm"

Beboet frem til 1972.

Skanderup Skole

Beboet frem til 1978.

Tobøl, gl.Mejeri

Beboet 1990 og 1991.

Varde, Kræmmerpassagen

Beboet frem til 1977, hvor en af de gamle druknede ved Fiskedamme i Alslev.

Vejen, pæl overfor Gæstgivergaard

Beboet frem til 1971.

Vejen, Nørregade 91

Beboet 1981.

Ølgod, gartner S. Schou-Dejgaard

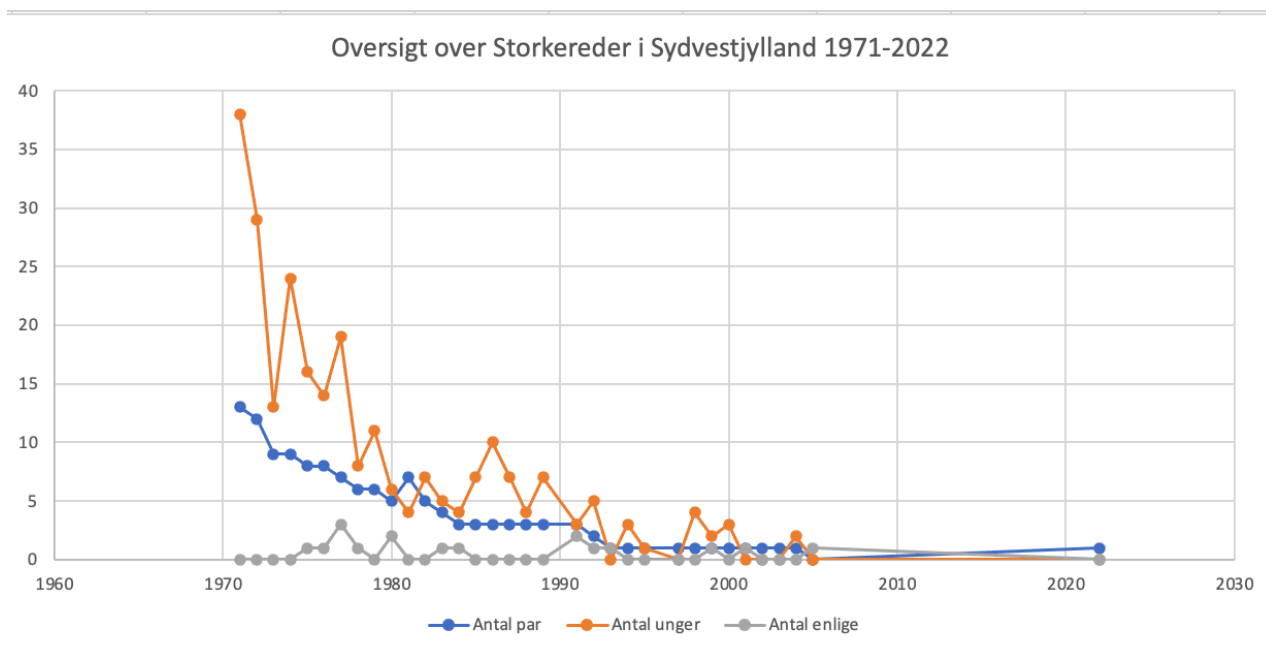
Beboet frem til 1977, og igen 1981.

Storkereden i Sig ved Varde, juli 1986. Den gamle Stork lander på reden med 4 flyvefærdige unger. Den har en gren til reden, der blev lagt tilrette, inden den gylpede føde op til ungerne. Den ene unge ynglede på kirken i Schwabstedt, Slesvig i årene 1992-1996. Foto: Peder Thellesen

1970-erne var en skidt periode for Storkene i Sydvestjylland hvor hele 3 blev skudt, og et kuld æg taget af ægsamler. I Gesten blev det afslutningen på tiden med ynglende Storke, hvilket også var tilfældet i Ribe. Men her vendte Storkene dog tilbage efter 6 år. I Gredstedbro blev den skudte allerede året efter erstattet af en ny. Ægsamlerens værk i Gredstedbro resulterede i, at reden på Stationen aldrig mere blev beboet. Storkeparret fik fred i en have i nærheden.

3 Storke druknede ved nærliggende Fiskedamme i 1970-erne og 1980-erne, og det var i alle tilfælde afslutningen på tiden med beboet Storkerede. Det skete ved at de kom til at hænge i "måge-trådene" der er spændt ud over dammene for at forhindre måger og hejre i at tage fiskene i dammene.

Oversigt over antallet af beboede reder og samlet antal unger fra 1971-2022. Fra 2006-2021 har ingen storke ynglet i Sydvestjylland. I 2022 var der et par med 0 unger.

Peder Thellessen ringmærker to storkeunger d. 22.06.2004 på Ribe gamle Rådhus. Foto: Lars Maltha Rasmussen

For nærmere detaljer henvises til artiklen i DOFT, 114 (2020): 33-41 "Ynglebestanden af Hvid Stork i Danmark 1900 – 2018 med et historisk tilbageblik".

Hustru til en formand

Betty Brandt

I 1997 fik jeg en dejlig kæreste. Jeg tænkte indledningsvist at han da vist var ret optaget af fugle (NOGET af en underdrivelse). Jeg kunne da liiiiige se forskel på en Gråspurv... nåh nej, en Skovspurv og en Solsort. Men en Rødkælk fandtes pludselig ikke?? Det gjorde den altså i MIN barndom.

I 1998 inviterede min kæreste mig med på Fiskeri- og Søfartsmuseet for at fejre DOFs 25 års jubilæum. Indledningsvist afviste jeg invitationen, men da opfordringerne blev flere og flere, og jeg faktisk blev overbevist om, at han mente det, så tog jeg med. Jeg tænkte med bævnen "pu ha, jeg håber ikke de begynder at spørge om mit kendskab til fugle", men mine bange anelser blev gjort til skamme - min bordherre var Sven Bødker! Han var en fantastisk bordherre, og han nævnte ikke ét kræ med fjer. Svens datter var lige kommet på efterskole, så det snakkede vi meget om.

Henrik Brandt.

Men, men...nu tænker I, HVEM var din kæreste? Det var jeres formand 1999-2008, Henrik BrandtHenrik og jeg boede ikke sammen de første 7 år, så jeg hørte "sporadisk" om foreningen. Mine observationer er således udelukkende foretaget fra sidelinien.

Henrik ringmærkede fugle på Blåvand Fuglestation og i sin have i Hjerting, illustration 1996, Niels Knudsen.

Indledningsvist tror jeg DOF- møderne blev holdt på skift hos de forskellige bestyrelsesmedlemmer? Men efter jeg flyttede ud til Henrik, fandt han ud af, at det da var meget nemmere at holde møderne hjemme hos os. Jeg smurte snitter og fortrak til overetagen, indtil jeg kunne høre, det sidste medlem var gået. På det tidspunkt sad Henrik allerede og var i gang med at lave referat. Vi holdt som regel en kort "briefing" om mødets indhold- hvilke emner der havde været oppe, hvilke arrangementer der skulle afholdes og - ikke mindst - hvordan opgaverne blev fordelt. Henrik gik ufattelig meget op i sit formandskab! Igennem årene førte det til en del jalousi fra min side. Jeg nægtede simpelthen at tro på, at det BARE var fugle han beskæftigede sig med. Han på sin side var fuldstændig uforstående. Jamen det VAR udelukkende fugle der flagede rundt i hans hoved – jeg var forvist til en andenplads af et bevinget kræ!

Betty Brandt

Udover det foreningsmæssige, så bød formandskabet også på andre udfordringer. Henrik blev ringet op af Gud og hvermand på stort set alle tider af døgnet. Han blev spurgt om det mest utrolige. Som jeg indledte med at skrive, så er jeg (stadig) elendig til at genkende fugle, men én gang turde jeg komme med et eksakt bud. En kvinde ringede og spurgte efter Henrik. Han var imidlertid ikke hjemme, hvorfor hun ikke tøvede med at spørge mig. "Jeg har lige set en fugl på stranden, og jeg siger dig - jeg har nu boet ved Sædding strand i mange herrens år, men DEN fugl har jeg da aldrig set. Jeg spurgte lidt vagt ind til, hvordan fuglen så ud, størrelse, farve etc. "Jow,

den er LIDT større end en Solsort, den er sort og hvid, og så har den rødt lidt langt næb, og benene er lidt røde". Nu skal I tænke på, at der ikke var Google på det tidspunkt, men jeg foreslog hende at konsultere en fuglebog eller et leksikon, for jeg troede nok det var en Strandskade.... BINGO, hun ringede tilbage og takkede mange gange. Og jeg var meget lettet (og heldig). Da Henrik kom hjem, fortalte jeg om episoden, og han drog et lettelsens suk - han tænkte garanteret "jamen du ved jo ikke en hylende fis om fugle".

En anden kvinde (!!) ringede en dag til Henrik og fortalte en lang og rørende historie om en fugl, der var fløjet ind i hendes vindue. Hun havde taget fuglen ind i garagen, havde fodret den og givet den vand, men den "hang stadig med næbbet" (!!). Svaret fra Henrik kom prompte "vrid halsen om på den".

Det var således ikke de store forventninger Henrik havde, da endnu en kvinde ringede fra Nørregade i Esbjerg, lige overfor bageren, der som bekendt bor dér. Hun MENTE hun havde en Rosenbrystet Kernebider i sin have. Han tog opkaldet pænt, omend han rystede på hovedet. Jamen vidste kvinden da hvad hun snakkede om? en sådan raritet, og så i Esbjerg by! Men denne gang skulle det vise sig at være en kæmpe sensation. Kvinder KAN!

En aften havde vi besøg (faktisk af Sven Bødker og Karin). Lige da jeg havde sat forretten på bordet, ringede telefonen. I min naivitet troede jeg Henrik ville ignorere opkaldet, men nej. Det var (igen....) en kvindelig fuglekigger, der stod for at skulle anskaffe sig en kikkert eller et kamera. Enhver anden ville nok sige "jeg ringer dig op i morgen, vi har lige besøg", men det gør en formand IKKE. Henrik gik ind i en meget lang og detaljeret forklaring om, hvad forskellen var mellem det og det, og hvad man for alt i verden IKKE skulle lade sig forføre af.

Men igen KVINDER. En årrække blev der holdt en form for "sommerkursus" på Feriekolonien i Sønderho. Jeg spurgte ind til det rent praktiske i f. t. kurset, idet jeg ikke havde erfaring for, at Henrik var nogen ørn (undskyld ordvalget) i den retning. Svaret kom det - og de efterfølgende år - "jamen det tager Jennifer sig af". Det gjaldt ikke kun på sommerkurset, men i det hele taget. Mange er de kvinder, der - ligesom jeg - ikke kunne modstå formandens charme, så han skulle bare lige nævne et praktisk problem, så stod kvinderne i kø!

Sluttelig indrømmer jeg gerne, at dette indlæg ikke just er en hyldest til kvindekønnet, men omvendt bag enhver blændende amatørornitolog står altså en meget tålmodig og forstående (forelsket måske.....) kvinde.....

*DOF-aftentur til Munkesøen for at se Nattergal, maj 2002. Der er ingen grund til jalousi
Per Poulsen, Merete Kanstrup, Henrik Brandt, Harry Jensen, Frida Rasmussen, Jennifer Pedersen, Niels
Knudsen, Keld Bakken. Foto: Karin Gustausen*

Formandens lærepenge

Peter Tougaard

På et informationsmøde om den kommende Filsø-gruppe i 2013 i Møllers Hus spurgte daværende formand for DOF Sydvestjylland, Jens Rye Larsen, om jeg ikke skulle være med i foreningens lokalbestyrelse. Jeg tænkte, at det kunne jeg da godt, og på den måde "betale lidt tilbage" på en næsten livslang interesse for fugle. Jeg havde været med på flere af foreningens guidede fugleture og havde der kun mødt dygtige og imødekommende ornitologer.

Som sagt så gjort, og kort efter stod det klart, at den "eneste" ledige post i bestyrelsen var formandsposten. Lidt benøvet/skeptisk lod jeg mig rekruttere til netop den post, da jeg følte - og det holdt stik - at jeg blev bakket 100 procent op af bestyrelsen. Jens afleverede en stor pose materiale til mig, og i den pose ledte jeg forgæves efter manualen til posten som formand for en af DOFs 13 lokalafdelinger. Meget snart gik det op for mig, at der ikke findes en sådan "manual", man måtte med andre ord selv udfylde formandskasketten, og det kan være lidt af en opgave, når flere af bestyrelsesmedlemmerne havde været netop det i over 20 år, og derfor naturligvis havde deres formel på jobbet.

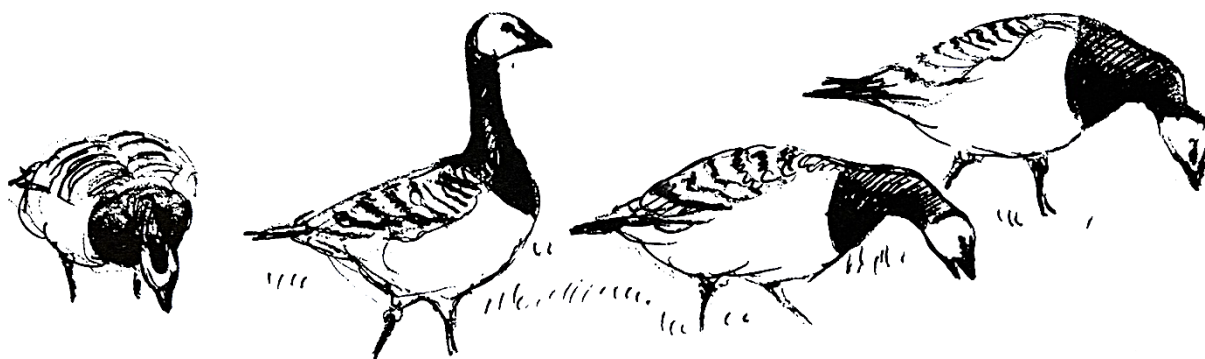

Peter Tougaard og Sven Bødker står klar til at fortælle om fuglene ved Skovens Dag i Søndre Plantage i Varde 2020. Foto: Karin Gustausen.

I de følgende seks år forsøgte jeg at være formand med alt hvad det indebærer, og det var med en stejl indlæringskurve, men også med masser af stjernestunder og et par små sejre her og der. Bestyrelsesmedlem - og den gang medlem af hovedbestyrelsen - Marco Brodde sagde til mig: "Husk, det skal være lysten, der driver værket". Foreningsarbejdet er - naturligvis - ulønnet, og skal for de erhvervsaktive altså foregå i fritiden. Det er en udfordring, som alle foreningsfolk er underlagt. Og netop den manglende tid var og er en stadig begrænsning, som skal afvejes hele tiden. Skulle DOF Sydvestjylland være "på forkant" på alle parametre, så skulle man have en fuldtidsbestyrelse honorarlønnet på linje med det almindelige arbejdsmarked. Den mulighed eksisterer naturligvis ikke, og er vel heller næppe ønskværdig. Der skal altså indgås en endeløs række af kompromisser. På et tidspunkt opregnede bestyrelsen alle de invitationer og

opfordringer om deltagelse af DOF, og vi kunne hurtigt konstatere, at det var en umulig opgave. Altså skal der prioriteres - og til tider ganske hårdt.

Formandsposten involverer også kontakt til pressen, hvilket har været særligt lærerigt i mit tilfælde, da jeg som journalist ansat i lokalpressen pludselig fik mulighed for at se "sagen fra den anden side". En bestemt episode har i den grad brændt sig ind i min hukommelse. I starten af min formandsperiode blev jeg ringet op af en journalist fra DR Syd, som ville have en kommentar til landmænds beklagelser over det stigende antal gæs på deres afgrøder. Venligt indstillet over for en kollega på TV Syd lod jeg mig i en times tid midt på dagen - smuttede fra mit eget arbejde - dirigere rundt på et lille engareal ved havnen "for at få de helt rigtige fotos i kassen". Der blev filmet, og filmen og jeg fik lov at gentage min kommentar til sagen. Her forsøgte jeg at være imødekommende overfor problemstillingen og landmændene. Og efter flere forsøg mente journalisten, at han havde det rigtige materiale. Og ja, man kan måske gætte, hvad indslaget i DR Syd samme aften blev. En landmand på Mandø fik lov at beklage sig i stort set hele indslaget, hvorefter der blev sluttet af med et få sekunder langt klip, hvor jeg fik lov at sige "æh ja, vi skal jo forsøge at se sagen fra begge sider"!!!! Tak til DR Syd - for lærepengene, og siden har jeg aldrig udtalt mig til pressen om noget som helst, medmindre jeg detaljeret vidste, hvor, hvornår og hvordan min udtalelse skulle bruges.

Bramgæs, illustration 1997, Niels Knudsen

Om det at se på fugle....

Niels Knudsen

Det er i dag en sand fornøjelse at opleve yngre DOF medlemmers kunnen udi bestemmelse af fugle, og hvis man ellers har et halvt århundrede på bagen, er det naturligt at tænke lidt tilbage, da man selv begyndte at se på fugle.

Min debut som fuglekigger begyndte i mine unge år i midten af 1960'erne. Jeg var omkring 10-12 år og det foregik på den måde, at man udstyret med Fugle i farver tog i felten. Det lyder flot med felten, men som regel var det nærområdet i cykel- eller gåafstand. Kikkert var en luksusgenstand som ikke alle havde, men jeg var så heldig, at have en ældre kikkert til rådighed. En gammel læderbetrukken sag fra begyndelsen af 1900-tallet. Den var ikke god, og man kunne dybest set se fuglene lige godt uden.

Dengang var der ikke en lokalafdeling af DOF i Sydvestjylland. Interessesfæller fik man dengang i Natur og Ungdom, som havde en stor afdeling i Ribe Amt. Gennem ekskursioner og foredrag kunne man så få udvidet sin viden om fugle. En del af møderne blev holdt på Jerne Skole, hvor også lærerseminariet lå dengang. På seminariets indendørs gangareal var der en meget velassorteret samling af udstoppede fugle, og disse blev studeret grundigt af os unge ornitologer.

Min første længere ekskursion med Natur og Ungdom var en forårstur til Tinglev Mose og Rudbøl Sø. Det foregik i 1967 – og med tog. Fra Tinglev gik vi til mosen, hvor overnatning skete i telte.

Under den fælles rundtur i mosen sås en rovfugl tæt på. Den voldte mange kvaler, og der var ikke rigtig nogen, der havde et bud på, hvad det kunne være. Rovfuglen havde kløftet hale, og der kom et forsigtigt bud på glente. Efter en del snak blev fuglen bestemt til sort glente. Historien illustrerer ret godt, hvilken udvikling der er sket på feltbestemmelsessiden. I dag ville mange ornitologer, især de yngre og erfarne, alene på vingeprofilen have bestemt rovfuglen til glente – og sikkert også sort glente.

Når vi dengang skulle informere hinanden om spændende fugle, så foregik det ved, at man cyklede over til hinanden eller tog en snak i fasttelefonen – det var før mobilen. Vi var mange unge, og bil var en sjælden mulighed, så derfor lå de aktuelle lokaliteter som regel i cykelafstand.

Niels Knudsen ringmærker Vindrossel i Sønderho Gl. Fuglekøje. 1980'erne.

Fugleture

Karin Gustausen

Jeg blev medlem af DOF Ribe Amt i 1998 for 25 år siden. Medlemstallet dengang var 269 medlemmer, og det kostede 235 kr. årligt. I dag er der 435 medlemmer i DOF Sydvestjylland, og et medlemskab koster 520 kr årligt.

Min prøve-fugletur var med Michael Clausen fra Ribe som turleder, og han gjorde det så godt, at jeg meldte mig ind få dage senere. At vi så en Blå Kærhøg, han, aflevere et bytte til en hun i luften, samt information om en snarligt kommende tur til Sverige for at se rovfugle, gjorde det nemt at tage beslutningen.

I 1998 var de fleste ture med mødested på P-pladsen overfor Grønttorvet i Esbjerg. Ofte var det tidligt om morgenen, og jeg mindes, at der var nogle ture med afgang kl 4.00. Vi kendte alle bagerforretninger i hver en landsby, og drengene skulle altid ind efter en stang wienerbrød og en sodavand til turen. Det var dengang, der stadig var bagerforretninger i hver en lille landsby.

Karin Gustausen, 1998. Foto: Niels Schulz

Niels Knudsen og Marco Brodde var leder på turen til Sverige. Pludselig råbte Niels: "Kongeørn" og jeg troede ikke mine egne øjne, da en ung Kongeørn svævede over os med store hvide aftegninger på vingerne. Den var vanvittig flot, og den står stadig tydeligt på nethinden efter 25 år.

4 år senere var vi 9 ornitologer på en tur til Irland.

Et kendetegn ved udlandsturene var, at det helst ikke måtte koste noget. En tur til Irland med Ryan Air til 300- retur, så skulle vi også sove på gulvet i Stansted, fordi det næste fly først gik dagen efter. Vi boede primitivt på vandrerhjem eller stuvet ind i en hytte så mange som muligt. Et par nætter sov vi alle 9 personer i samme værelse. Der var en rumsteren og snorken uden lige, og Keld Bakken havde fået koderne til daværende Dofbase-system på hjernen. Han lå den halve nat og repeterede: (Gravand er nr. 1730) og så fremdeles, indtil vi råbte: "Hold så kæft Keld", og endelig blev der ro.

Et andet sted boede vi på et Youth Hostel, og der var så uhumsk i køkkenet, at ingen havde lyst til at lave mad der. Vi gik i stedet på indisk restaurant og fik kylling stegt i meget rødt krydderi. Vi fik ”Doggybag” med hjem og spiste rester dagen efter.

Niels Knudsen og Sven Bødker spiser rester og Frida Rasmussen ved frokostbordet. Foto: Karin Gustausen

Turlederne havde inden afgang købt ind til turen og frokosten blev indtaget ved bagsmækken af bilen.

Turen foregik i en lejet bil og Per Olsen var chauffør med bl. a. Frida Rasmussen som passagerer. Vi hyggede os gevaldigt, og der var god tid til at gøre holdt for at se på fugle, og så Frida kunne nyde sin uundværlige cerut. Hun havde en fin lille cigarklipper, som hun var meget stolt af. Den blev desværre taget i lufthavnen på vej hjem, fordi den blev betragtet som farlig.

På vejen hjem var Niels Knudsen og Per Poulsen kommet så meget i snak med en person i lufthavnen i Stansted, at de ikke nåede flyet. Vi andre sad uvidende derom i flyet og var irriterede over forsinkelse på grund af, at 2 passagerer ikke var dukket op i tide til flyafgangen.

Da vi ankom til Esbjerg Lufthavn, stod Hanne og Rosa, Niels og Pers hustruer og undrede sig over, at deres mænd ikke var med. De måtte hente mændene senere på aftenen i Århus lufthavn- 1200 kr. fattigere. Det er ikke alle afgang, der er billige med Ryan Air.

I 1998 kunne man bl. a. opleve ynglende Rørhøg ved Fovrfeld søen, et par Kirkeugler ynglede i en redekasse på gavlen af et hus i Forum, og der var hele 3 par ynglende storke i Ribe Amt. Som det eneste amt i landet, uden for Nordjylland, havde Ribe Amt et par ynglende Traner ved Vejen og DOF Ribe Amt protesterede mod opsætning af 3 vindmøller med en højde på hele 55 m i Tranernes fourageringsområde.

Flere af de omtalte, Michael Clausen, Keld Bakken og Frida Rasmussen er desværre døde og mange andre lokale ornitologer med i årenes løb. Jørgen Lisborg, var en af de længstlevende medlemmer i Sydvestjylland. Han blev indmeldt dec. 1951.

Jørgen Lisborg døde sidste år. Nu er vores tidligere formand, Henrik Brandt (indmeldt i 1962) det ældste medlem i Sydvestjylland, skarpt fulgt af Sven Bødker og Jens Ole Byskov

60-årsfødselsdagen

Sven Bødker

15/10-2007 fyldte Per Poulsen 60 år. Han syntes ikke, der skulle gøres noget stort ud af det. Heldigvis ville fruene i huset - Rosa- og hans døtre det anderledes. Rosa allierede sig med Pers fuglevenner, og det blev aftalt at vi skulle lokke Per på fugletur. En Fuglekongesanger holdt til ude ved Blåvand Fuglestation. Så på dagen ringer Jens Ole Byskov til Per, "om de da ikke skulle ud at se kræet". Aj, det kunne Per da ikke på sin fødselsdag! Rosa forklarede den 60-årige "at bare han var hjemme ved 5-tiden, var alt ok." Afsted kører Per og Jens Ole og samtidig fik Poulsen-pigerne travlt med at hente drikkevarer og smørrebrød. Gæsterne var inviteret og havde fået besked på ikke at parkere i nærheden. Så da Per kommer hjem og træder ind i stuen: surprise , surprise!!

Henrik Brandt var blandt gæsterne og var løbende i kontakt med Henrik Knudsen på Blåvand Fuglestation: en "giftig" tornskade holdt til på Skallingen! Af arbejdsmæssige årsager kunne jeg først komme kl. 18.30. Fik sagt tillykke med dagen til Per og blev bænket sammen med de andre ornitologer: Henrik Brandt fik den endelige bekræftelse på, at en Langhalet Tornskade (*Lanius schac*) var på Skallingen. Der var kun et at gøre: den SKAL ses! Vi ornitologer fik fat i Per. "Du skal lige ud at køre med de skøre".

I bilen fik Per at vide, at vi skal ud at se mandstrip!!!
Nej, det ville Per sgu da ikke, men da han fik at vide om tornskade, var det bare om at komme af sted.

Ude på Skallingen stod vel nok mindst 50 andre ornitologer og ikke bare kiggede på den langhalede, men også os. For der stod vi i det stiveste puds. Glade kørte vi hjem, for det var kun 6. gang i Europa, den var blevet set

Da vi kom hjem, var festen næsten forbi. Mange gæster var ved at gå. "Tak fordi vi måtte komme til din fødselsdag, Per".

Foto: Per Poulsen i felten

Finn Birkholm-Clausen

Lars Maltha Rasmussen

Finn Birkholm-Clausen var min biologilærer i Folkeskolen. Jeg havde gået på Esbjerg Realskole et halvt års tid i 5. Klasse, da vi skulle have en ny lærer. Jeg kan regne mig frem til at det må have været i 1969. Jeg fortalte min Mor, da jeg kom fra skole, at den nye lærer ikke havde jakke og slips. Det var første gang jeg havde set en mandlig lærer, som ikke bar en jakke. I stedet havde han cowboybukser, fuldskæg og langt hår, og flere guldøreringe. Vi skulle have Hr. Clausen (som han selvfølgelig blev tiltalt) til biologi og gymnastik. Og så kom der gang i gymnastiktimerne. Finn deltog selv, når vi spillede dødbold, og han kastede så hårdt og præcist, at når man blev ramt så døde man, næsten. Jeg husker det som om hver gymnastiktime om fredagen gik med sørøverleg. Alle redskaber, tove og ringe blev trukket ud. Igen var Finn selvfølgelig med i legen. Han sad oppe på den øverste bom og svingede sig som en chimpanse med tovene fra den ene ende af salen til den anden, og var lynhurtig til at fange os alle, men til gengæld næsten umulig at fange.

Lars Maltha Rasmussen

Hr. Clausen nød også at være gårdvagt i frikvartererne frem for den lumre luft på lærerværelset. Jeg husker, at en råkold novemberdag, hvor vi slet ikke havde lyst til at gå ned i gården og slet ikke kunne klæde os varmt nok på, da var vores lærer iklædt en åbenstående skjorte og et par shorts i rødt fløjl. Og cowboystøvler naturligvis. Hr. Clausen kunne med sin mægtige store og dybe stemme råbe hele skolegården op, hvis han spottede nogle i den anden ende af gården, der skulle vide at han havde lagt mærke til dem.

Biologitimerne var virkelig spændende. Finn producerede flerfarvede stencils, med fantastiske illustrationer der illustrerede svampes måder at arrangere myceliet på. Så efter et par timer hvor vi lærte om svampe på et niveau, som ville passe fint til lærerseminariet, opfordrede han os til at samle så mange forskellige svampe som muligt i løbet af weekenden, så vi kunne se på svampene i mandagens biologitime. Jeg finkæmmede Breinholts Plantage og havde en mægtig kurv med alle mulige svampe med i skole. Nok lidt flere end de fleste af mine klassekammerater. Finn lagde straks mærke til en svamp, som jeg blot havde taget et stykke med af. Det var en Blomkålssvamp, og den havde han aldrig selv fundet i skoven. Han spurgte derfor, om jeg kunne huske, hvor jeg fandt den, og da jeg sagde ja, så var aftalen, at han ville hente mig efter skole. Finn kom så i sin blå Saab totakter, og vi kørte ud til Breinholts Plantage, hvor han høstede resten af den store velsmagende blomkålssvamp, der næsten fyldte en hel bærepose. Da det gik op for Finn, at vi ikke havde haft seksualundervisning, blev de næste biologitimer straks brugt på dette. Igen kom de flerfarvede stencils til sin ret, og vi fik nogle ting sat på plads.

I 7. klasse var vi på en heldags bustur midt i maj med de to parallelklasser under ledelse af Hr. Clausen og lærer Jessen, som vi havde til matematik. Bussen kørte til Kærgård Plantage, hvor vi steg ud af bussen og gik et par hundrede meter ind i en tæt granplantage. Her skulle vi se noget virkeligt interessant, som befandt sig højt oppe i et af træerne. Der var ganske vist ingen grene på de nederste 2 meter, men Hr. Clausen kom alligevel op i træet og ca. 10 meter over jorden råbte han begejstret til os nede på jorden at ja, minsandten så have Spurvehøgen lagt 3 fine æg. ”Se selv” sagde han og holdt et æg frem, men vi måtte skuffe ham, da vi kun kunne se hans fodsåler og det nederste af benene. Resten af vores lærer var skjult mellem tætte grene højt oppe i træet. Så kravlede han ned fra træet igen, men da han stod på jorden, åbnede han munden, hvor han havde et af de små hvide spurvehøgeæg, som han viste frem for den måbende forsamling. Da vi så havde beundret ægget og beundret vores lærers begejstring, tog han atter ægget i munden, kravlede op i træet igen og lagde ægget tilbage i reden.

Næste stop var Nymindestrømmen, hvor vi gik en tur langs vandet. Pludselig stoppede Hr. Clausen op og sagde ”vent”! Så trådte han ud i vandet med sine cowboystøvler for at se et eller andet i rørskovene, men han måtte længere ud, så han endte med at stå i vand til noget over knæene, og han kunne begejstret melde at her var en rede af en Grønbenet Rørhøne med 4 æg.

Finn Birkholm-Clausen og Asger. Foto: Lars Maltha Rasmussen.

På Værnegnene så vi Brushøns der dansede, og Store Kobbersnepper der lavede mærkelige klagende lyde og fløj med ulige vingeslag. Det var en helt ny verden der åbnede sig for os. På hjemvejen stoppede vi ved

Barnsø ved Oksbøl. Her fik vi besked om at tage de shorts på, som vi udtrykkeligt havde fået besked om at tage med på turen. Ingen slap for omklædningen, for nu skulle vi ud at soppe i søen. Dengang var der en, efter vores opfattelse, mægtig stor koloni af Hættemåger, der havde deres reder ude i søen. Vandet i søen var så koldt, at man skulle tro søen havde været isdækket den samme morgen. Vi kom så helt tæt på de skrigende hættemåger og så deres reder, og kom næsten lidt for tæt på et par Knopsvaner som forsvarede sin store rede ved at komme brusende imod os. Ude midt i søen viste der sig så at være en dybere rende, som vi skulle passere, så vi kom alle op af søen med våde shorts og en endnu en stor oplevelse rigere.

Vi indtog vores medbragte madpakker i forholdsvis fred og ro, men pludselig skreg en af pigerne op. Hun havde set en slange. Hr. Clausen var straks på pletten, og efter at have rodet lidt rundt i en stor tot lyng rejste han sig op med en hugorm i hver hånd. Han var ikke tilfreds med at det kun var de to klasser, der var med på turen, der fik de farlige giftslanger at se, så de kom med i en spand, så alle elever på Realskolen kunne beundre de farlige dyr dagen efter. Om eftermiddagen kørte vores lærer så tilbage til Oksbøl og satte hugormene ud igen.

Vi var flere elever der havde haft Finn Birkholm-Clausen som biologilærer, der blev meget interesseret i biologi og syntes, at det var det mest interessante fag, hvilket også fik betydning for vores valg af fag i gymnasiet og for vores fritidsinteresser. Selv blev jeg for alvor aktiv med at se på fugle, da jeg startede i gymnasiet, hvor jeg begyndte at tage på fugleture med HP, en af mine klassekammerater, som vidste, at de små grå fugle som flyver op overalt på Skallingen om efteråret og siger pip, for det meste var engpibere, og som vidste, at man kunne sove på Blåvand Fuglestation, for på cykel og knallert var det mere end en endagstur at komme derop fra Esbjerg.

Natur og Ungdom var nok den forening i Esbjerg, der til at begynde med var samlingspunktet for flere af os biologinørdere, men senere blev det især DOF's lokalafdeling i de samme klublokaler i Englandsgade, som samlede tropperne, og fuglene kom stadig mere i fokus for vores interesser og ekskursioner.

Turene var ofte på cykel eller knallert. Selvom flere af os havde kørekort, fra vi var 18, var det ikke så nemt at skaffe en bil. Brian Kristensen, der var gået i gang med at uddanne sig til fotograf, havde dog en Volvo Amazon, og med den og måske en af vores forældres biler, kunne vi nu pludselig nå helt til Magisterkogen, som i maj kogte med spændene sumpfuglelyde og masser af Rørhøge og Hedehøge i luften. Tyvse Mose kunne byde på Sorttærner, og Rømhøden på enorme sværme af vadefugle og ænder.

Jeg bevarede venskabet med Finn til det sidste. Bl.a. var Finn med til to gange at arrangere demonstrationer mod byggeriet af Det Fremskudte Dige. Den ene gang var Greenpeace aktøren, men planlægningen og udgangspunktet var Finns gård i Aike ved Bramming. Diget skulle indvies d. 10. maj 1982 af Dronning Margrethe, med overværelse af den tyske delstatsminister Karl Carstens, statsminister Anker Jørgensen og alt hvad der ellers kunne krybe og gå af feststemte sønderjyder, der var begejstrede for det royale besøg. (<https://jv.dk/artikel/digeindvielse-det-skete-ogs%C3%A5>)

Planen var, at netop som Dronningen officielt skulle indvie diget, skulle en gummibåd med WWF-aktivister sejle ind gennem slusen, som ville være ubevogtet og stå åben, da det var lavvande. Min opgave var sammen med en anden at køre aktivisterne med Finn og nogle 'seje' aktivister fra WWF ned til stranden nær Hjørpsted Kirke, hvor en gummibåd skulle i vandet i god afstand af det store sikkerhedsopbud ved Slusen og diget. I båden havde de en megafon, en stortromme og en flok gæs, med slagord mod diget med. Jeg skulle så blot deltage som almindeligt besøgende og blande mig med sønderjyderne og undgå at blive arresteret.

Besøgende blev kørt i busser fra Højer til diget og blev sikkerhedskontrolleret før, under og efter. En betjent spurgte bl. a. til, om det kogte æg, jeg havde i min madpakke, var råddent, hvilket jeg selvfølgelig afviste, da jeg havde tænkt mig at spise det.

Desværre havde de seje aktivister ikke et opdateret søkort, så de var ikke klar over, at der var gravet en helt ny kanal fra den nye sluse. Det betød at den gamle kanal, som de forsøgte at sejle ind ad, var sandet til og tørlagt ved lavvande. På det tidspunkt, hvor gummibåden skulle være nået ind til slusen, tiltrukket sig opmærksomhed og lavet ballade, kunne jeg se, at en mand (Finn selvfølgelig) løb rundt med en stor påhængsmotor og ledte efter vand at sejle i, mens de øvrige forsøgte at følge efter med gummibåden på slæb. Aktionen løb således bogstaveligt talt ud i sandet. Med bussen var dog en mindre gruppe fra Natur & Ungdom, som havde bannere med slagord under deres frakker. De skulle rulles ud og holdes oppe af de små Dannebrogflag de havde med, men denne del af demonstrationen blev meget hurtigt pakket sammen af politiet, som var talstærkt til stede. Det var naturligvis en stor skuffelse for os 'demonstranter' at aktionen ikke lykkedes.

*Finn Birkholm-Clausen på vej til Langli.
Foto: Lars Maltha Rasmussen*

Jeg havde senere Finn med på feltarbejde på Langli, en tur han satte stor pris på. Finn var nemlig også lærer for Jørgen Bent Thomsen, som i 1972 og de følgende år fulgte op på de fugleregistreringer på øen i 1971, som Svend Rønne havde beskrevet i Falken. Finn gav Jørgen gode råd med optællingerne og kunne ved besøget på Langli ved selvsyn se, hvordan fuglelivet stortrivedes, efter at øen var blevet lukket i fuglenes yngletid, og indsamling af mågeæg var ophørt.

I juli 2012 viste Finn mig og min søn rundt på Filsø, hvor man var ved at rive avlsgården ned og i øvrigt gøre klar til, at den tørlagte sø atter skulle fyldes. Det var en sag, som Finn havde gået meget op i og bl.a. samlet underskrifter ind til fordel for en genskabelse af søen. Jeg tror at Finn var den gladeste mand, den dag søen blev indviet, hvor han gavmildt serverede hjemmebagte kager og skænkede hjemmebrændt snaps op til de fremmødte.

Finn var til det sidste aktiv i kampen om at bevare og beskytte Værnengene, som han elskede at komme på, og som også havde været målet for vores skoleudflugt.

Starten

Svend Aage Clausen

I min barndom boede jeg på Gl. Vardevej og havde Strandskoven, Vognsbølparken og Fourfeltsøen som en naturlig "legeplads"

Fuglene her fattede hurtigt min interesse, og det var starten på mit livslange fuglekiggeri. Fuglekiggeriet i omegnen med lokale venner foregik uden kikkert og med hjælp af den røde "Fugle i farver". Det var virkelig et problem at bestemme fuglene - mange af fuglene i bogen sad, og der var ingen flugtbilleder. Første kikkert, en japansk 7 x 35, fik jeg som 14-årig, købt for konfirmationspenge.

Svend Aage Clausen

Senere, i forbindelse med andre fugleinteresserede, som jeg mødte i naturen, blev andre lokaliteter også interessante - Måde strand og Fanø blev besøgt bl.a. sammen med min fætter Arne Clausen, Bent Elkjær, Orla Balslev Jensen og Ole Hansen. Jeg blev medlem af Natur og Ungdom i 1963, som senere blev til et medlemskab af DOF, hvilket gav mulighed for at komme på længere fugleture, bl.a. til Filsø og Blåvand.

Søndag d. 6. oktober 1963 blev skelsættende for min fascination af fugletræk og Blåvand.

Natur og Ungdom havde tur først til Filsø og senere til Blåvand, hvor vi mødte observatøren for DOF, Arne Møller, som boede på Fuglestationen - et gammelt petroleumshus, som nu er væk. I løbet af 1 time fik vi set Sule, Sabinemåge, Thorshane, Storkjove og Sortgrå Ryle. Det var stort.

Arne Møller blev senere en god ven, som jeg besøgte mange gange. Det blev en dejlig tid med overnatning, øl, krobal og mange gode fugleoplevelser. Senere mødte jeg ligeledes Henning Noer og Jørgen Rabøl, som også var fra Nyborg.

Jørgen Rabøl lavede orienteringsforsøg om natten med at indfange småfugle i trakte med blækpuder i bunden af tragten og trækpapir rundt i tragten, så man næste dag kunne se afmærkninger af fuglens fødder på trækpapiret og dermed dens trækretning. Det var grundforskning, ligesom ringmærkning og trækfugleobservationer er.

Henning Noer var observatør og senere hen en af planlæggerne af kædeobservationerne af vadefugle. Han har senere lavet flere artikler om af dette fænomen. Ligeledes har Jørgen Rabøl lavet artikler om småfuglernes orienteringsevne.

Erik Kramshøj, som jeg også fik et venskab med, var observatør midt i tresserne. Hos ham fik jeg også husly, så jeg kunne starte observationer fra morgenstunden. I en åben bunker, som nu er helt forsvundet, fik

jeg en stormvejrsgang nogle fantastiske oplevelser med stormsvale. Der blev sat ny rekord i antal, som dog blev slået den efter følgende tirsdag. Det at sidde i en åben bunker næsten uden læ det meste af dagen i blæst og regn, iført grøn oilskind regntøj, som vi kaldte det, sorte gummistøvler og crepesokker, var det hele værd, når de stormdrevne stormsvale kom tæt på. Også selv om havet løb bag om bunkeren, så vi i længere tid ikke kunne komme ind på stranden. Vi brugte på det tidspunkt ikke teleskop, men som regel den sagnomspundne 10 x 50 Kowa.

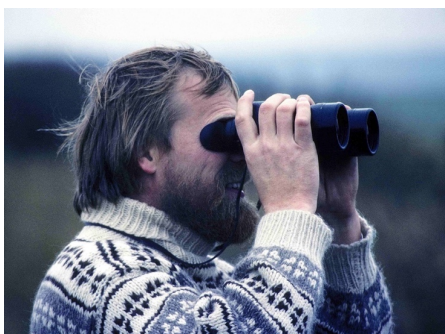
Tiderne var anderledes, der var ikke mange unge fuglekiggere, der havde bil, så turen til Blåvand foregik som regel med bus, som tog det meste af to timer. Bussen kørte over Ho, og afleverede samtidig pakker og aviser. I Oksbøl var der som regel ventetid, og bussen kørte kun i til kroen i Blåvand. Man kunne dog betale sig fra, at bussen kørte helt ud til fyret.

Også tandem blev brugt. Per Aggerholm og jeg gjorde turen sammen først i 60'erne for bl.a. at besøge Arne Møller. Jeg sad forrest og er fuldstændig overbevist om at Per ikke trådte ret meget. Da vi kom til Tarpbagebroen, hvor var jeg helt udkørt, begyndte jeg at kigge jævnlige tilbage. Det hjalp.

Da både Svend Rønnest og jeg først sent i livet erhvervede kørekort, havde vi en årlig cykeltur til Blåvand, hvor vi overnattede hos Erik Overlund, der boede ved radiostationen. Her var aftenmenuen ofte lammekølle med kantareller, men også hare, sølvmåge og krage, som Erik som post havde fundet bildræbte om morgenen, var på spisesedlen. Sølvmågen var nu ingen fornøjelse. I forbindelse med en telttur til Blåvand – Grants camping - havde jeg lånt en knallert – mageligheden havde vundet. En aften ville jeg på besøg på fuglestationen for at hilse på Arne Møller. Vejret var meget lummert, og da jeg kom til Blåvand Radio brød helvede løs. Det lynede, tordnede og øsregnede. Lynene slog ned i radiostationens master. Jeg gjorde holdt og søgte ly under den overfor liggende redningsstation. Et kæmpe lyn slog ned i redningsstationen, og jeg blev slået omkuld. Jeg lå nede i græsset, rystede af skræk, blev drivvåd og turde ikke rejse mig. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle gøre, men besluttede at køre tilbage. Dum som jeg var, var det i samme retning, som tordenen drev med lynnedslag. Det gik trods at godt. Siden da har jeg haft stor respekt for tordenvejr.

Jeg har siden begyndelsen af tresserne haft en tilknytning til Blåvand fuglestation. Jeg har dog aldrig været observatør, men deltog i daværende kædeobservationer af vadefugle. Vadefuglenes træk i juli og august er, hvis vinden er i sydøst og fuglene kommer tæt på, en kæmpe oplevelse. I forbindelse med ferier og weekends er det blevet til mange besøg og dejlige timer sammen med fugle i Blåvand

I min tilknytning til fuglestationen har jeg mødt mange og har været sammen med mange observatører og spændende mennesker bl.a. Svend Rønnest og Bent Jacobsen, som jeg stadig har et fuglefælleskab med, og som gør en indsats for Blåvand Fuglestation.

Natur og Ungdom i Esbjerg fostrede i 60'erne og 70'erne mange fuglekiggere, som har og havde deres tilknytning til Blåvand. Ole Hansen, Michael Clausen, Knud Bech, Orla Balslev Jensen, Jørgen Grønne - som var idemanden bag Blåvand Fuglestations Venner, Ole og Henning Nøhr, Niels Knudsen, Gorm Gårde, Bo Christiansen, Kim Fischer, John Frikke, Carsten 'Tyt' Rask Pedersen, Per Aggerholm mfl.

I Blåvand fuglestations styregruppe sidder i dag mangeårig stationsleder Bent Jacobsen, John Frikke og jeg.

I skrivende stund foregår der samtaler mellem DOF, Naturstyrelsen og Varde kommune om Blåvand Fuglestations fremtid. Jeg håber at Varde Kommune overtager bygningerne, så projektet for Natur Kultur Varde og fuglestationen kan blive til virkelighed.

John Frikke, Svend Aage Clausen og Bent Jakobsen ved Blåvand Fuglestation

En aflyst rejse til Istanbul blev til et liv med Blåvand Fuglestation

Bent Jacobsen

Kastrup Lufthavn om morgenen d. 13/9 1973.
Flight Copenhagen – Istanbul ”delayed”.
Ventetid.

Endnu en gang. Flight Copenhagen – Istanbul
”delayed” Ventetid.

Flight Copenhagen – Istanbul ”cancelled”

Mund- og klovsyge i Istanbul blev min skæbne.
Fugle var et og alt, og nu stod jeg med 14 dages
ubrugt ferie fra Sparekassen.

Havde en forrygende uge i Blåvand i
efterårsferien 1971 med mængder af havfugle.
Havde læst meget om Blåvand Fuglestation i det
daværende blad ”Feltornithologen”, og Tau
Rasmussen, som jeg dyrkede ornitologi med i
Brøndbyøster og Gilleleje, og som havde
deltaget i heldagstillingerne af vadefugle i
Blåvand i sommeren 1973, fortalte meget
levende om opholdet på fuglestationen.

Der var ingen tvivl. Blåvand måtte være stedet, selvom jeg ikke kendte nogen på fuglestationen.
Intercitytog med destination Esbjerg. Mit første besøg i Esbjerg nogensinde. Togdørene åbnede og en stank
af fisk lå ind over byen. Ankomst til Blåvand sidst på dagen med bus med sidste stop ved Blåvand Kro.
Da jeg ikke var bekendt med forholdene i Blåvand og på fuglestationen, var den nemmeste løsning her sent
på dagen, at leje et værelse på kroen og så næste morgen tage kikkerten omkring halsen og gå ud til Hukket
og se på fugle.

Her kom jeg i snak med Orla Balslev, som på det tidspunkt var observatør, og blev tilbudt at overnatte på
fuglestationen resten af min ferie.

Som Orla på sin lune måde skrev i dagbogen: ”Mødte i dag Leif, Bent og Peter alle kjøvenhavnere, som
allernådigst fik lov til at bo på fuglestation”. Dette møde blev til et fantastisk venskab med Orla lige til hans
alt for tidlige død i 2015.

Jeg indlogerede mig på stationen og deltog i de 3 timers morgenobservation og 1½ times aftenobservation.
Udover observationerne blev der skrevet dagbog med 5 gennemslag på rejseskrivemaskinen, så vi alle kunne
få en kopi. Der blev tæsket en mængde kort, whist, og ladet op til kroballerne på Blåvand Kro, som løb af
stabilen fredag aften. En dag med tæt tåge fik vi spillet 84 spil whist, og når vi bevægede os uden for, kunne
vi høre bl.a. Ringdrossel og Kortnæbbet Gås oppe i tågen.

Mit første ophold på Blåvand Fuglestation gjorde så stort indtryk på mig, at jeg i oktober, ca. en måned
senere, igen tog 14 dage på fuglestationen i forbindelse med efterårsferien.

Mit liv var nu forandret. D. 1/3 1974 stoppede jeg med mit arbejde i Sparekassen for at hellige mig et liv
med fugle. Husker stadig den specielle følelse for sidste gang at gå ud af døren, indsnuse den kølige

Bent Jacobsen viser ringmærkning på Blåvand Fuglestation ved DOF Sydvestjyllands arrangement, Medlemmernes Dag d.03.09.2019. Foto: Karin Gustausen

martsluft og tænke på, at nu var det kun fuglene. Hele mit forår blev brugt med fugletræk i Gilleje, hvor Orla hele foråret var i Skagen. Vi korresponderede via breve (det var inden mobiltelefonen) om vores observationer, inden vi igen begge tog til Blåvand for at have et helt efterår sammen i 1974.

Blåvand Fuglestation i 70'erne. Foto: Bent Jakobsen

Da jeg ankom sidst i juli, boede flere af folkene i det gamle petroleumshus, selv om vi havde den gamle fyrpasserbolig til rådighed også. Men hyggen rådede i det lille hus, og der blev spillet noget whist, mens Frank Zappa "Apostrophe" drønedes ud af højttalerne.

Dette efterår var lidt anderledes, da vi fra begyndelsen af august i stedet for morgenobservationer skulle tælle måger og terner seks gange om dagen. Og det i alle arter og aldre. Det var inden, man kendte så meget til Kaspiske Måger og Middelhavssølvmåger. Feltbøgerne den gang fortalte ikke så meget om aldersbestemmelser, men Bjarne Bertel havde tegnet en guide, som vi brugte.

Efter i foråret 1975 at være ringmærker på Christiansø, påbegyndte jeg endnu en gang en observatørtjans på Blåvand Fuglestation d. 1/7 1975 som varede til d. 15/11. Mange folk var på stationen dette efterår. Henrik Wejdling var medobservatør, med Peter Lyngs en del af efteråret og om sommeren bl.a. Henning Noer og Finn Dahlberg. Det var en drønende varm sommer med varmere rekord 36,4 grader d. 10/8 og 11 Sorte Storke rastende på Skallingen den dag. Vi så til vores store overraskelse, at storkene gik og smæskede sig i store fede ål, så dagen efter var vi bevæbnet med spande, og indsamlede adskillige ål og havde et par dage senere et kæmpe ålegilde. Desværre stoppede de legendariske kroballer efter sommeren 1975.

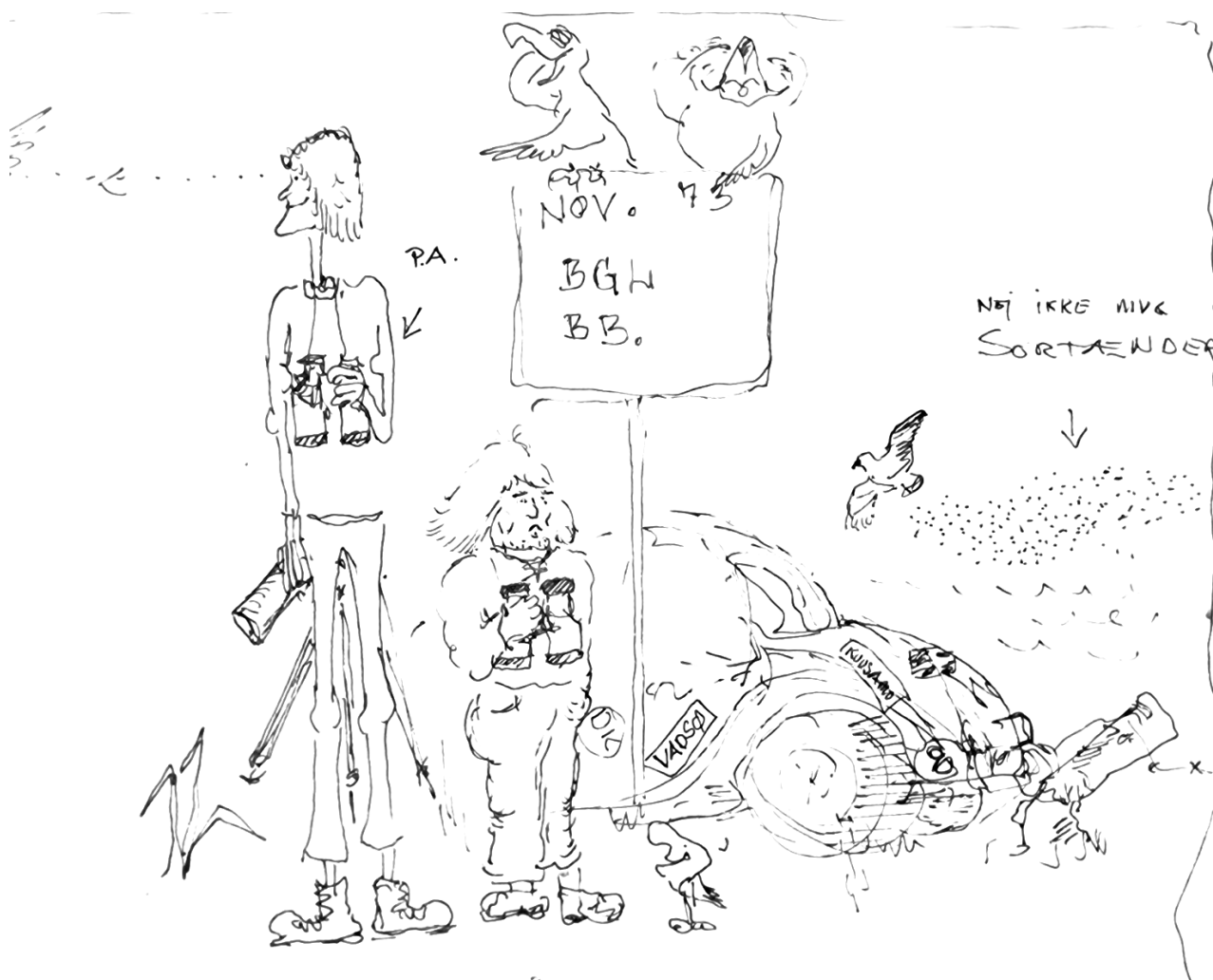
Mange sjove episoder og bemærkninger indtraf i perioden 1973-1975. Her er nogle enkelte:

Vi sidder en meget varm og sen sommeraften og spiller whist med vinduet åbent. Det er mørkt udenfor, og pludselig stikker en mand hovedet ind ad vinduet med spørgsmålet: "Kan I fortælle mig hvor man kan fange

ål her i nærheden". Vi sidder med kortene i hånden, måbende og kigger på hovedet som er i vinduet. Derefter siger Henning Noer tørt: "Ja, nede i vandet", hvorefter vi spiller videre, og manden trækker hovedet til sig og går igen.

Ligeledes en varm og sen sommeraften med kortene i hånden, lander en natsværmer midt på bordet. Fire mand høj studerer den, og der bliver snakket lidt om, hvilken art det er. Finn Dahlberg kommer ind fra den anden stue kigger på den og siger: "Nå den der" hvorefter han smadrer hånden ned i bordet og maser natsværmeren. Fire mand sidder og kigger på hinanden, og den bliver ikke bestemt.

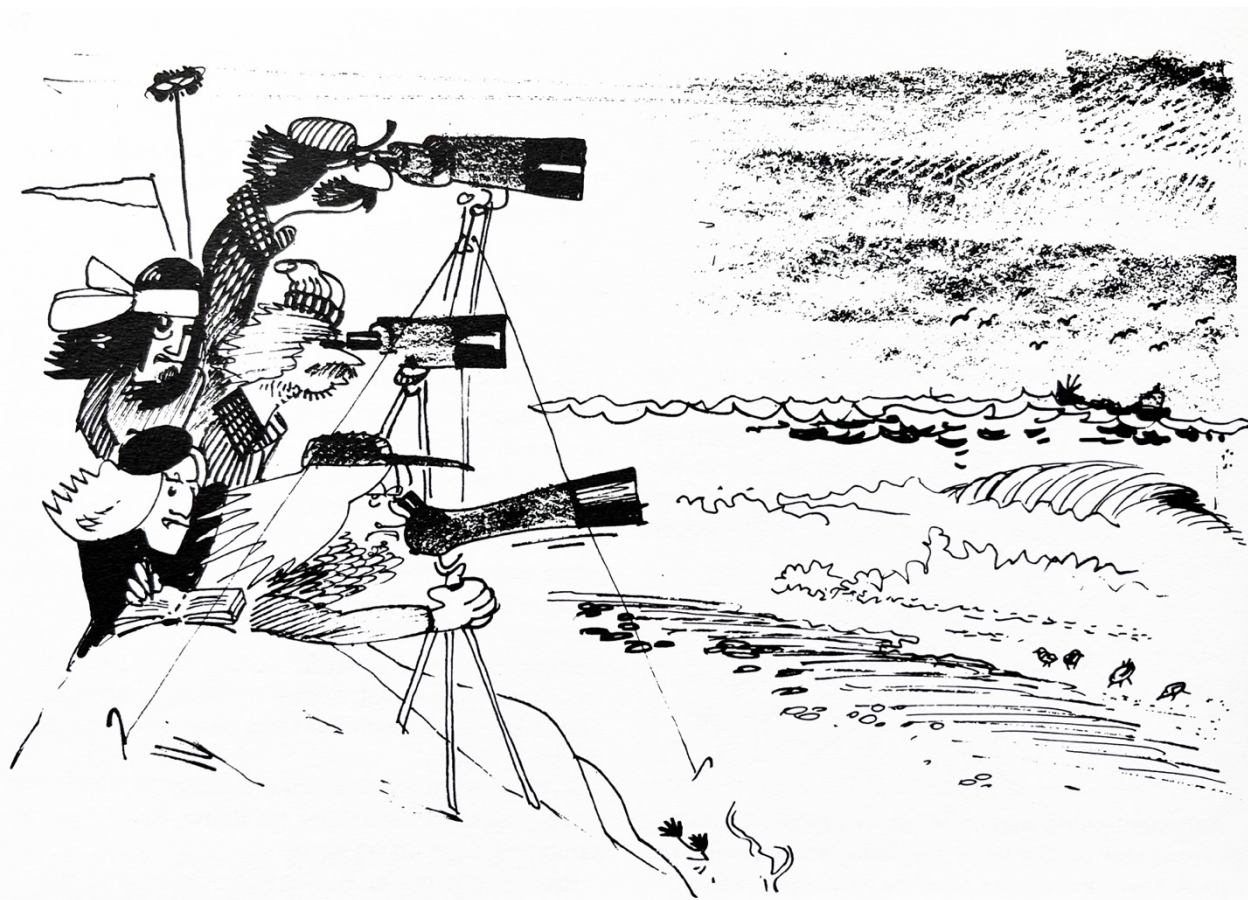
Det blæser kraftigt og observationsbunkerer er stuvet med fuglekiggere. Pludselig lyder en bemærkning: "Her kunne egentlig blive ret hyggeligt, hvis her blev tapetseret"

Skitse af Niels Knudsen fra dagbogen på Blåvand Fuglestation november 1973. Fra venstre Brian Gade Larsen og Bjarne Bertel.

I 1970'erne ejede Farvandsvæsenet bygningerne, vi boede i. Fyrpasser ved Blåvandshuk fyr Johannes Christensen havde også opsyn med bygningerne. På det tidspunkt var mange af vi yngre mennesker langhårede. En gang i mellem kom han ned på fuglestationen, og han skældte og smældte: "Vi var nogle langhårede asociale hippier, som garanteret røg hash, og det var ikke bedre end Christiania". Der gik ikke lang tid, før han faldt ned igen, og Peter Lyngs ytrede stille og roligt: "Nå Christensen, skal vi så have en øl".

Hvorefter Christensen svarede: ”Ja lad os få en øl”, og så sad vi ved bordet og snakkede hyggeligt sammen. Det var jo for øllen han var kommet.

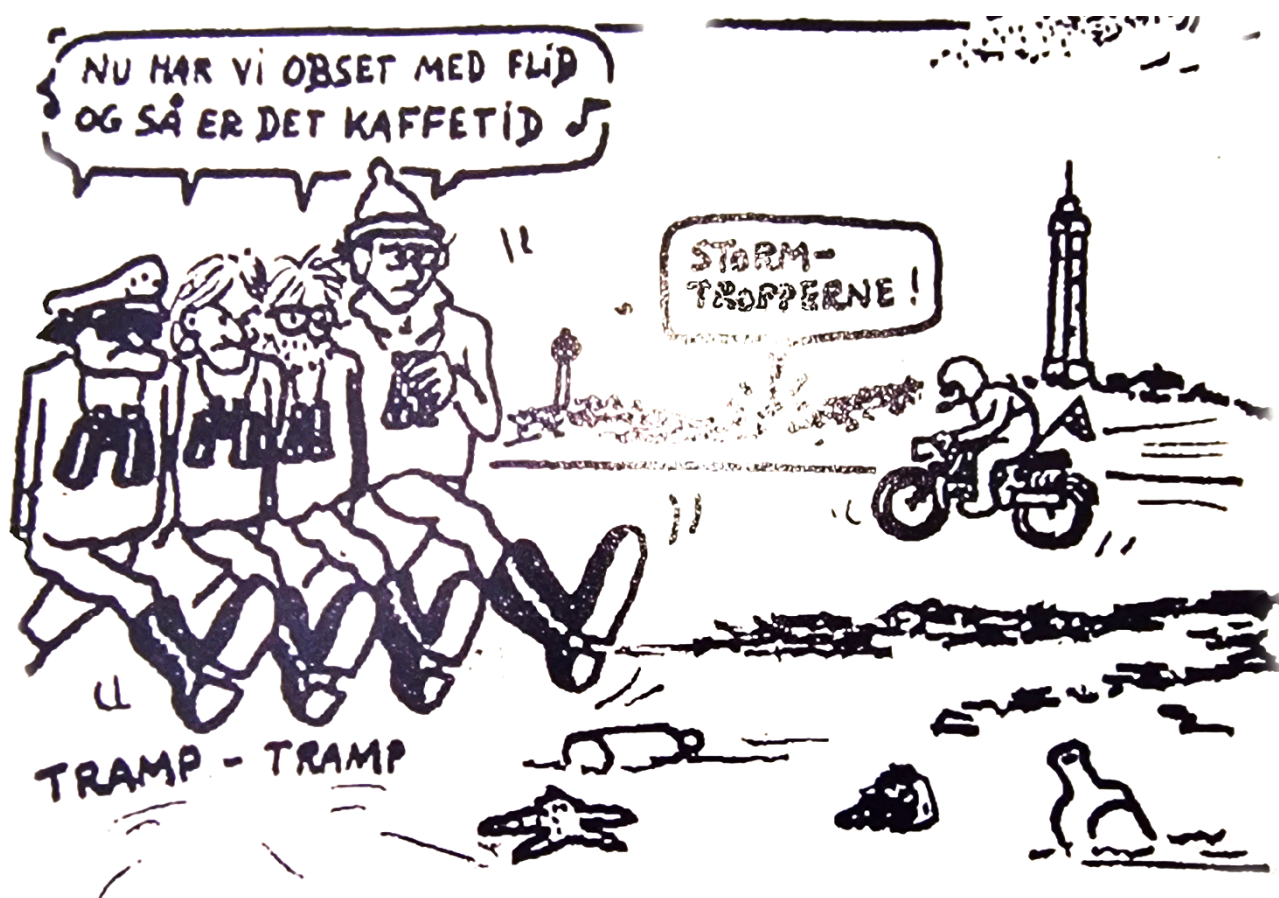
Observatører ved Blåvand Fuglestation i 1970'erne. Illustration af Jens Gregersen i Feltornithologen Nr. 1-1973. Øverst Hans Meltofte, i midten fra venstre: Stefan Pihl og Bent Møller. Nederst fra venstre Erik Overlund og Henning Noer.

Varmt vand fik vi via en gasvandvarmer. Ikke sjovt, hvis man stod om vinteren i badet med shampoo i håret og godt sæbet ind, og gasflasken løb tom. Så var der kun en udvej. Ned i gården og ud i sneen i bar figur og skifte gasflaske. Det kunne godt være koldt. Efter efterårssæsonen 1977 opløstes den daværende Blåvandgruppe, som Hans Meltofte var en stor del af, og fuglestationen stod lidt i ingenmandsland i et par år. Peter Lyngs, Tau Rasmussen, Erik Overlund og jeg blev alle boende i Blåvand, og i de følgende år fulgte vi lidt med i, hvad der skete på Hukket. I kortere perioder var der nogle folk på stationen, men der blev ikke observeret meget.

1979-80 var jeg i Vejlerne som observatør, men fra 1/9 1980 vendte jeg tilbage til Blåvand, hvor jeg ringmærkede hele efteråret.

Der begyndte at blive interesse for fuglestationen igen, og langsomt blev der dannet en gruppe, som kom meget på fuglestationen, Jan Durinck, Jan Bolding, Jes Graugaard, Jean Rasmussen, Bent Jakobsen m.fl. Der kom nu en ny kultur på fuglestationen. Kortspillet blev udskiftet med rafling, hvor der blev raftet Meyer, som siden hen blev opgraderet til Double Trouble, hvilket var Meyer i en udvidet form. Det gav rigtig mange sjove timer.

Den nye gruppe fik sat lidt mere styr på observationerne igen, og når man var på besøg på fuglestationen, blev der foretaget observationer.

Tegning fra Blåvand Fuglestation af Jan Bolding. Fra venstre: Jan Durinck, Kim Mouritsen, Jan Bolding og Jes Graugaard. På knallerten den lokale ravsamler Jens Østergaard.

I 1984 begyndte Jean Rasmussen som observatør om foråret, hvor han foretog morgenobservationer. I efteråret kom Michael Fink Jørgensen som ringmærker og Kim Mouritsen som observatør. Der var ingen penge til diæter, og alt arbejdet foregik på frivillig basis. Michael og Kim levede bl.a. af risengrød 2-3 gange om ugen. En ny æra var begyndt, og siden da har der været morgenobservationer hvert efterår og ringmærkning både forår og efterår.

I mange år var der ingen penge til arbejdet, andet end at DOF gav et lille tilskud til ringmærkningsnet, så alt var frivilligt.

Bygningerne var stadig ejet af Farvandsvæsenet, som ikke var særligt interesseret i dem, og efterhånden lignede de et BZ-hus i København, med vinduer som var gået i stykker, og en vandskade inde i huset havde sat sit præg på det indvendige.

Farvandsvæsenet ville gerne af med huset, og da Ribe amt arbejdede på at få en udstilling derude var der forhandlinger i gang. Det ville koste mange penge at restaurere bygningerne. Ribe amtsråd skulle vedtage at overtage huset, og det var ikke alt for lovende, da et flertal så ud til at sige nej. På selve dagen for afstemningen var der en konservativ politiker, som vendte 180 grader og sagde ja, og overtagelsen af bygningerne blev vedtaget med én stemme. Konstruktionen blev at Skov- og Naturstyrelsen købte huset, og

Ribe Amt lejede sig ind for 1 kr. om året mod at istandsætte det hele og stå for den årlige vedligeholdelse. I 1987 påbegyndtes restaureringen fra yderst til inderst, og vores observatør Thomas Christensen og ringmærker Thorkild Michelsen boede ovre i redskabsrummet.

Håndværkerne som restaurerede huset udtalte: "Det er godt nok gammelt, men hold da kæft det er solidt bygget". Da der blev savet et panel over blev der gjort store øjne, da en håndværker under opførelsen havde skrevet bag på panelet med sit navn og årstallet 1888.

Stationsforstander Bent Jakobsen serverer et nyt kryds, Hvidbrynet Løvsanger, for DOFs Hovedbestyrelse, der holdt møde i Blåvand i efterårsferien 1984. Fra venstre Hans Meltofte, Henning Ettrup, Bent Jakobsen og Christian Hjorth. Foto; N. E. Franzmann

15/5 1988, hundred år senere blev, det nye naturcenter med udstilling, naturskole og fuglestation indviet. Der var stort fremmøde af politikere, folk fra amtet og journalister, og indvielsen skulle foregå ved, at amtsborgmester Frode Madsen, skulle slippe en ringmærket fugl. Amtsborgmesteren fik en Løvsanger i hånden, han holdt den i sine hule hånd, og til alt held fløj fuglen frisk og frejdigt væk. Da der var mange fugle i nettene den dag, fik alle set ringmærkning.

I 1991 blev jeg ansat af Ribe amt som naturvejleder ved Blåvand Naturcenter, da jeg allerede havde været på noget kursus og guidede lidt på frivillig basis på fuglestationen. Jeg blev så administreret af Fiskeri- og Søfartsmuseet under Svend Tougaard og Lars Brinch Thygesen.

Bent Jakobsen som naturvejleder.

Der stod i min ansættelseskontrakt, at mødested var på Blåvand Naturcenter, og på den måde havde jeg faktisk også min daglige gang på fuglestationen, og havde derfor mulighed for på frivillig basis, at engagere mig i Blåvand Fuglestation også. Det lykkedes at få dækket ringmærkningen og observationerne hvert år. Derimod var interessen lokalt for at engagere sig i det øvrige arbejde meget lille. Prøvede et par gange at få en arbejdsgruppe op at stå, men det lykkedes ikke.

Da amterne blev nedlagt i 2007, havde min borgmester i Blåvandshuk kommune allerede sat mig på budgettet i den nye Varde kommune, og jeg blev ansat der. Jeg havde stadig mødested på Blåvand Naturcenter og derved fortsat min daglige gang på fuglestationen.

Efter årtusindskiftet begyndte DOF at få lidt mere interesse i fuglestationen igen, og der gives et mindre tilskud, således at observatører og ringmærkere kunne få mindre diæter.

I december 2012 stoppede jeg som naturvejleder. I mine 22 år som naturvejleder opnåede jeg at guide 90.000 mennesker, og fugle har været en stor del af formidlingen for disse mennesker, hvoraf mange også har set fugle blive ringmærket. Det var så herligt når en specialklasse fra Oksbøl i en periode kom ud til mig hver 14. dag. De kom hver gang løbende og råbende ind på naturskolen: "Fuglebent, Fuglebent, skal vi ikke ud og kigge til dine net."

DOF har nu nedsat et fuglestationsudvalg, som varetager DOF's tre fuglestationers interesser. Dette har givet mere i tilskud til stationerne, så vi har større rammer.

I styregruppen for fuglestationen sidder lige nu John Frikke, Svend Aage Clausen og Bent Jakobsen og håbet er at få nogle yngre kræfter med ind over.

DOF-ung er nu engageret meget i ringmærkning og optællinger for fuglestationen, ligesom David Manstrup og Henrik Bøhmer bidrager meget med observationer.

Observation fra Blåvandshuk maj 2022. Fra venstre: Henrik Bøhmer, Mikkel Bello, David Manstrup, Morten Jenrich Hansen. Foto: Sven Dall

Observation fra Sabinebunkeren og illustration af Niels Knudsen

I 'gamle dage' på Blåvand Fuglestation

Hans Meltofte

Vi var hjemme fra arbejde klokken halv seks fredag eftermiddag, så det var bare med at få samlet tingene sammen, hvis vi skulle nå til Blåvand samme aften og opleve morgentrækket næste dag. Motorveje var der (næsten) ingen af, og Store Bælt skulle krydses på en færge. Til gengæld kunne Niels Thingvads Triumph Tiger 660 køre mere end 150 km i timen, så de stiplede linjer midt på vejen under os smeltede sammen til én lang hvid stribe, når han gav den gas midt på vejen mellem bilerne i højre og venstre side. Jeg havde nok at gøre med at klamre mig til ham og motorcyklen.

Det var i 1966, hvor Arne Møller fra Nyborg igen var observatør, efter at han som den første havde været observatør hele efteråret 1963. Da vi nåede frem, var det midnat, og han var for længst gået i seng, for vækkeuret ville ringe klokken halv tre, hvorefter båndoptageren hver morgen blev startet med høj country & western-musik. Vi lå i soveposer på gulvet i det lille hus, hvor fyret havde haft brændstoflager, dengang petroleum var brændstoffet til fyrets lamper. Arne vidste intet om, at vi kom, for han havde jo ingen telefon, og han var nok ikke særlig begejstret for, at vi havde vækket ham. 'Toilettet' var en lokumsspand i et lille udhus.

Det blev til flere ture efter samme opskrift med Niels i de følgende år, men det var nu ikke første gang, jeg var på Blåvand for at se på fugle. I 1961 havde jeg cyklet fra Odense, over Als og gennem Sønderjylland sammen med en kammerat (efter den tur var vi ikke venner mere) for at se Piroler, Parktræløber, Sortspætte, Hedehøg og Sortstrubet Bynkefugl, opleve de titusinder af vadefugle, der kom ind til højvandsrast på Frederikskog Forland (20 år før Det Fremskudte Dige), tre par ynglende Storke i Ribe, vores første Tyrkerduer i Store Darum, og videre til Blåvand, hvor vi lå i telt i klitterne.

Her var Thomas Thelle, Christian Hertel Wulff og Bo Netterstrøm i gang med en undersøgelse af trækket af Strandskader og Islandske Ryler, som resulterede i to fine artikler i DOFT sidenhen. De havde tegnet et stort 'kompas' i sandet, så de kunne registrere de retninger, som de enkelte flokke fortsatte i mod syd, hvis de ikke bøjede ned langs kysten mod det danske Vadehav. Der var gang i en masse feltornitologiske undersøgelser dengang, hvor *Jeg ser på fugle* netop var udkommet med en masse inspiration til at gå i gang med sådanne projekter, og DOF havde holdt adskillige studielejre for unge medlemmer, hvor de lærte at udføre systematiske tællinger.

En dag kom to andre ornitologer på besøg og fortalte om en Rødhovedet Tornskade ved Kærgård Plantage. Den cyklede vi op og så. Det var stort! – Så man 'rykkede' også dengang.

Hans Meltofte. Foto: Nicoline Ralfs

Året efter, i juli 1962, cyklede jeg sammen med Kim Frost Larsen (ham med ulven i Hanstedreservatet) fra Løgstør over Vejlerne (på grusvejen, der gik over hoveddæmningen med en lille bom i begge ender) med syv Skestørke og tre Rørdrummer, Felsted Kog med Plettet Rørvagtel, Borris Hede med otte Urkokke og Tipperne med en Kirkeugle på en stolpe overfor Vesterlund Kro. Igen lå vi i telt i klitterne ved Blåvand og oplevede store trækdage med vadefugle foruden Odinshane og Mellemkjove.

Observatør i 1964

Mens Arne holdt ud til langt ind i december i 1963 med sne på gulvet indenfor døren, opgav observatøren i 1964 efter få uger og tog hjem. Karsten Nørgaard og jeg ringede til Lorenz Ferdinand for at få lov til at bo på stationen i en uge omkring 1. oktober, hvilket han indvilligede i med en kritisk bemærkning om, at det jo ellers ”ikke er nogen weekendhytte”.

Lige før Karsten og jeg mødtes på Københavns Hovedbanegård henvendte en tilfældig mand sig til mig og fortalte, at Valby Gasværk var sprunget i luften for få minutter siden. Jeg havde intet hørt.

Hvor vi under vadefugletrækket havde observeret fra forstranden, hvor vi var tæt på flokkene, der kom som perler på en snor, sad vi i september på toppen af de bunkere, som nu ligger nede på stranden og er halvt begravede i sand.

Der var masser af fugle, og vi var stærkt begejstrede. Mellemkjover og en ’storlom’ var blandt de bedste obs, samt i Fyrhaven en Lundsanger, som vist aldrig er blevet godkendt.

Observatør i 1971

Efter næste årlige besøg på Blåvand og mange måneder med ringmærkning på Christiansø i 1967 og ’68 tog jeg to år til Nordøstgrønland for at se på fugle, køre mere end tusind kilometer på hundeslæde og tjene en masse penge som radiosondemand på en øde vejrstation; Danmarkshavn. Da jeg der oplevede, hvordan vadefuglene dominerede fuglelivet på den højarktiske tundra, besluttede jeg mig for at gense ’mine’ vadefugle på efterårstræk ved Blåvand. Lorenz havde nemlig påvist, at det var Sandløbere fra højarktisk Grønland, der dominerede blandt fuglene ved Blåvand, og Bo Netterstrøm havde påvist det samme for de Islandske Ryler.

I mellemtiden havde fuglestationen overtaget den ene fyrassistentbolig i 1968, så vi havde et helt hus til vores rådighed, da jeg rykkede ind i juli til fire måneder som observatør få måneder efter, at jeg var kommet hjem fra Grønland. Det var en vild tid! Vi var et kollektiv med op til 25 mennesker overnattende på stationen, hvor fredagsballerne på kroen var ugens højdepunkter. Der blev drukket en del, erotikken blomstrede (jeg tror faktisk, at der sammenlagt er seks observatører,

Petroleumshuset i forgrunden (den gamle station) med fyrpasserbolig og indpakket fyr i baggrunden. Foto: Svend Rønne

der har truffet deres udkårne i Blåvand), og observationerne blev alligevel passet til UG med kryds og slange.

I de år havde Henning Noer gang i målinger af vadefuglenes trækhastigheder, kædeobservationer op langs den jyske vestkyst og i Sydvestnorge og nogle spændende studier af flokdannelsen under passagen af Nordsøen. Meget er siden blevet bearbejdet og publiceret i spændende artikler, mens konklusionen på undersøgelsen af flokdannelsen blev, at "Fuglene flyver i flok, når de er mange nok!"

Der var i det hele taget et fantastisk kreativt miljø på stationen i de følgende år. Vi dannede en Blåvandgruppe, som 'kuppede' Lorenz og de andre, der havde stået for driften indtil da (hvilket de siden fortalte, at de var lykkelige for). Vi fik gang i en grundlæggende bearbejdning af trækobservationsmaterialet, som resulterede i en lang række DOFT-artikler. Det foregik bl.a. på 'arbejdslejre' i efterårsferierne, hvor vi så på morgentrækket indtil om formiddagen og udskrev meterlange kolonner af tal i ternede A4-ark om eftermiddagen, før vi på lommeregnerne talte det hele sammen og tegnede grafer i hånden.

Nogle af folkene på Henning Noers projekt i 1972 tegnet af Jens Gregersen. Øverst fra venstre er det Jørgen Rabøl, så Henning selv, og dernæst Finn Dalberg. Nederst til venstre Svend Rønne, til højre for ham Thomas Kiørboe og så Erik Overlund. På billedet på væggen diskuterer Lorenz Ferdinand og Hans Meltofte tydeligvis højlydt.

Foruden Henning Noer spillede Jørgen Rabøl en meget vigtig rolle som inspirator og 'rorgænger'. Men de tider, hvor bearbejdning af de indsamlede data var en integreret del af jobbet som observatør, er længe forbi. Her er det interessant at notere, at trækobservationerne på Hukket har resulteret i 25 videnskabelige artikler, mens ringmærkningen har resulteret i nul.

Pausen omkring 1980

På trods af at jeg arbejdede eller var på ekspeditioner i højarktisk Grønland hvert år, næsten lige indtil jeg blev observatør på Tipperne i 1978-79, endte jeg med at være mere eller mindre selvbestaltet stationsleder, idet Blåvandgruppen efterhånden døde ud. Jeg opholdt mig i perioder hvert år på stationen og hjalp til med at fastholde rutinerne, men også det fik en ende, hvor jeg bevidst slap tøjlerne for at se, hvor lang tid, der ville gå, inden nogen blev så provokeret af den manglende aktivitet, at vedkommende tog udfordringen op. Og ja, rigtigt gættet, det gjorde Bent Jakobsen i 1980 efter at have været på Vejlernes Feltstation og Christiansø Feltstation af flere omgange. Der kom igen gang i de systematiske observationer og ikke mindst standardiseret fangst og ringmærkning af småfugle efter de rabølske principper med faste netmeter-timetid. Og de langt bedre teleskoper, som alle efterhånden havde, tillod, at man kunne aldersbestemme de forbitrækkende fugle, så det blev en del af rutinerne.

Og så hører det med til historien, at der var opstået et ornitologisk kraftcenter i Esbjerg omkring Natur & Ungdom i 1970'erne. Det gav et stærkt engagement af lokale ornitologer omkring fuglestationen, og det er stadig bærende.

Efterspil 1986

Efter at der i tidens løb var blevet publiceret analyser af trækket af lommer, lappedykkere, stormfugle, Suler, ænder, gæs, kjoever, alkefugle, rovfugle og ikke mindst flere om vadefuglene – alt sammen som frivilligt arbejde – var der en stor fuglegruppe, der manglede, og som der ovenikøbet var temmelig problematiske data for, nemlig mågerne og ternerne, som ofte raster i stort tal på stranden. Som militærnægter på Zoologisk Museum havde John Faldborg udskrevet de eksisterende data med en masse aldersbestemte fugle, og på den baggrund opnåede jeg en mindre bevilling fra Carlsbergfonden til at bearbejde data.

Med det beløb i lommen flyttede jeg tre en halv måned til Blåvand i juli 1986 efter lige at være kommet hjem fra tre måneders rejse med Inger gennem Indien, Nepal, Tibet og Kina. Det var en produktiv periode, hvor jeg kunne gøre det, som jeg holder allermest af; at være i felten om morgenen eller formiddagen og så fuld af energi og inspiration at arbejde ved skrivebordet resten af dagen. Det resulterede i den hidtil største samlede analyse af mågernes og ternernes træk gennem Danmark forår og efterår og for flere arter påvisning af et hidtil ukendt mellem- og fældningstræk.

Opholdet kulminerede med, at vi var fem 'gamle' Blåvand-folk, der fejrede 160-års fødselsdag på Blåvand Kro i oktober. Fire 'esbjergdrengene' fyldte 30, Kim Fischer, John Frikke, Brian Kristensen og Bent Otto Poulsen (BOP), mens jeg fyldte 40. Det var et brag af en fest, hvor mere end 150 danske ornitologer og deres koner/mænd/børn smovsede i krondyrsteg og festede den halve nat – og lidt mere til! Et par mødte faktisk hinanden ved den lejlighed og boede sammen i mange år.

Livslang fascination

Disse oplevelser blev på mange måder afgørende for mit liv. Det var i høj grad på Blåvand Fuglestation, at min interesse for vadefugle blev grundlagt, og det var her, jeg påbegyndte det arbejde, som førte til dannelsen af Vadefuglegruppen med månedlige tællinger på flere hundrede lokaliteter overalt i landet samt fire gange om året i Vadehavet 1974-78 (det sidste år med månedlige tællinger også i Vadehavet samt 17 tællinger fra fly), videre til min ansættelse på Tippeternes Feltstation og efter 16 års arbejde hovedsageligt med vadefugle på Zoologisk Museum til min doktorafhandling om vadefugletrækket gennem Danmark. Og det førte videre til mit arbejde med at få en forskningsstation etableret ved Zackenberg i det centrale Nordøstgrønland, hvor jeg arbejdede i 11 sæsoner (1995-2005).

Og jeg er ikke den eneste. Lige knap 50 % af de 72 fagligt aktive (publicerende) danske ornitologer har en fortid på en eller flere fugle- eller feltstationer.

Erik Overlund foran den nye fuglestation. Foto: Svend Rønnest.

Jeg har aldrig helt sluppet mit engagement i Blåvand Fuglestation, idet jeg indtil for få år siden bearbejdede nogle af det halve århundredes vadefugledata både om trækkets forløb i relation til vejret, og hvordan antallet af forbitrækkende fugle har ændret sig over de mange år. Analyserne viste, at de fleste arktiske og boreale vadefuglebestande på den østatlantiske trækvej trives bl.a. takket være EU's fuglebeskyttelsesdirektiv, bedre jagtregulering generelt i Europa, og at man endnu ikke er så velstående i Afrika syd for Sahara, at man har råd til moderne skydevåben.

Mit største ønske til Blåvand Fuglestations fremtid er, at det vil lykkes at få bearbejdet de store datamængder, som er indsamlet siden vores første runde af bearbejdnings i 1970erne og '80erne og Bent Jakobsens 30-årsrapport frem til 1992. Ellers giver det hele jo ikke rigtig mening. Det er jo ikke (kun) en weekendhytte for ornitologer, som Lorenz sagde i sin tid.

Se også:

Jakobsen, B. 2008: Fuglene ved Blåvandshuk 1963-1992. – Dansk Ornitologisk Forening og Ribe Amt.

Meltofte, H. 1983: Blåvand Fuglestation 1963-1977. – Proc. third Nordic Congr. Ornithol. 1981: 143-157.

Ulven kommer

Sven Bødker

I efteråret 2012 blev der etableret kontakt mellem Klelund Dyrehave og DOF-Sydvestjylland. I det intensive arbejde for at forbedre biodiversiteten på Klelundejendommen ville det være ønskeligt med en mere systematisk monitorering og overvågning af fuglene. Der skulle således gøres kortlægning af en række fokusarters yngleterritorier. En gruppe af lokale ornitologer under ledelse af Jens Rye Larsen blev nedsat, hvor følgende deltog: Flemming Petersen, Hans Stål, Jan Sørensen og Åge Geil Hansen.

Deres arbejde udmøntede sig i en rapport skrevet af Jens Rye Larsen. I den kan man læse at der findes en overnatningsplads på heden af Blå Kærhøg med største antal 5. Denne overnatningsplads eksisterer den dag i dag. Duehøgen havde 1-3 ynglepar. Det mentes, at Trane var sikker ynglefugl, trods sparsomme indtastninger i DOF-basen. Der var et par af Stor Hornugle, som kunne høres fra Tårnet ved parkeringspladsen. Natravnen var uden tvivl særdeles veletableret og karakteristisk ynglefugl på hele Klelundejendommen. Observationer af Vendehals og Grønspejtte var meget sparsomme. Sortspætten blev karakteriseret som en af skovens notabiliteter med et ynglepar, dog ikke ynglet siden 2011.

Sven Bødker. Foto: Karin Gustausen

Ung Hedelærke, Klelund.
Foto: Karin Gustausen

Jens Rye Larsen skriver at Hedelærken uden tvivl vil profitere af det store arbejde med skovens biotoper. Især de store skovenge vil formentlig tiltrække arten, og han angiver 6 ynglepar.

En af karakterfuglene på Klelund er Rødrygget Tornskade, en fugl som uden tvivl vil få endnu bedre forhold med forvaltning i området. Der skulle være mindst 6 par på heden.

I de følgende år blev der fjernet fyrretræer og sitkagran. På den måde blev der skabt store åbne flader, afgræsset af kronhjort. Desuden blev der udsat vildsvin til "at rode op i jorden". Der var således skabt en naturens fri dynamik bag hegn. For at kunne dokumentere effekten af forvaltningen blev der i 2020 nedsat en tællegruppe under DOF. Denne bestod af Bjarne Holm, Åge Gejl Hansen, Jens Rye Larsen, Flemming Pedersen, Karin Gustausen, Sven Bødker, Ole Olesen og Egon Østergaard. Der blev udført 12 tællinger i perioden 25. april til 18. juli

Ved denne systematiske undersøgelse kom der flere overraskelser: Natravn havde nu en bestand på 18-21 syngende hanner, Trane 2 par, Vendehals 8-9, Hedelærke nu hele 26-28 par, Bynkefugl 11-14 og Sortstrubet Bynkefugl 4 par. Konklusionen er - selvfølgelig – at-forvaltningen havde båret frugt.

Desværre (!!!!!) kan vi ikke rigtig nyde frugterne af dette arbejde i sommerhalvåret, idet der flere steder er adgang forbudt. - Men hvad søren gør det, da der nu er ulv i Klelund.

I 2021 og 2022 har de ynglet og fået hvalpe. Herligt

Trane, illustration 1998, Marco brodde

Ulveparret ved Klelund. Forår 2022 inden yngletiden og afspærringen. Foto: Carsten Schou

Filsø og Filsøgruppen

Karin Gustausen

Aage V. Jensens Fonde er tre fonde oprettet af tømrermester Aage V. Jensen. Naturfonden har i dag 31 naturområder på 23 lokaliteter. Disse områder er erhvervet med det formål at genoprette og reetablere natur med høj kvalitet og udbrede viden om den.

En gruppe ornitologer med bl. a. Finn Birkholm-Clausen som talsmand arbejdede i en årrække på at få Filsø genetableret i 1990'erne.

Karin Gustausen ved Filsø. Foto: Jan Skriver

I 2010 blev Filsø-området opkøbt af Aage V. Jensen Naturfond og reetableret til i alt ca. 915 hektar sø. Fidde Sø samt Mellemsø og Søndersø, der er de nyetablerede søer.

Historisk

Tidligere var Filsø Jyllands største sø på 2.800 ha og et stort fugleparadis, men fra 1852 begyndte man afvanding af søen i flere omgange, og der fulgte ca. 160 års dræning og senere udnyttelse af området til landbrug.

Fidde sø mod nordøst, har eksisteret i hele perioden, og i 1970'erne yngede sjældne fugle som: Urfugl, Mosehornugle og op til 20 par Græshoppesangere her.

Det var og er stadig et yndet udflugtsmål at stå på Kløvbakken og beskue de mange gæs og svaner, der overvintrer ved Fidde Sø. Hvis man inden 2012 ville se mere, måtte man henvende sig ved Avlsgården og bede om lov til at køre ind i området ad stierne, der var omkranset af dyrkede marker.

Beskyttelsesstatus

Flere områder omkring Filsø var allerede inden fondens overtagelse unik natur. For at sikre den gode naturtilstand og dens funktion som levesteder for dyr og fugle, er der i tidens løb ved lovgivning, fastlagt målsætninger og indsatser for udpegede naturtyper og arter for at bevare og beskytte området:

Ramsarområde nr. 1. Habitatområde H 73 (som også omfatter de store hedeområder syd for Filsø), Natura 2000 nr. 84. EU Fuglebeskyttelsesområde F 56. To delområder er fredede med bl.a. adgangsforbud for offentligheden. Endelig er Filsø IBA nr. 56 og EF Fuglebeskyttelsesområde.

Lokaliteterne

Før overtagelsen var Filsø inddelt i lokaliteterne:

Filsø Søen

Filsø Godset

Filsø Hede og Porsmose Bjerge.

Efter overtagelsen er dellokaliteterne ændret flere gange og i dag er lokaliteterne i Dofbasen:

Filsø Hede

Filsø, Fidde Sø og Kirkeodde

Filsø, Langodde

Filsø, Mellemsø

Filsø, Petersholm

Filsø, Porsmose Bjerge

Filsø, Søndersø

Filsø, Under Holmbanken

Dæmningsvejen mellem Søndersø og Mellemsø besøges hele året af mange mennesker.

Foto: Karin Gustausen

Genetableringen.

I foråret 2012 begyndte man de omfattende jordarbejder, der skulle genskabe søen. Det 7 km lange dige langs landkanalen blev udjævnet, landkanalen blev opfyldt, mange afvandingsgrøfter blev kastet til, nye fugleøer blev anlagt og Dæmningsvejen tværs over søen blev forstærket. Frem for alt blev pumpestationerne standset.

Søen blev gendannet d. 2. juli 2012 ved at man brød diget i søens sydøstlige hjørne ved Søvig Sund. Min mand, Sven Bødker, oplevede fascinationen, da vandet strømmede hen over gammel søbund, der blev til ny søbund. Hvert år fejres Filsøs fødselsdag med kaffe og kage d. 2. juli i haven ved gæstehuset, Møllers Hus. Filsø må have artet sig godt i løbet af alle årene, da vejret hvert år har været, så man kunne sidde i haven uden hverken overtøj eller regntøj. I 2022 fejrede vi 10 års fødselsdag med boblevand og tapas.

Filsøgruppen.

Jens Rye Larsen var på tidspunktet for opkøbet af Filsø formand for DOF Sydvestjylland, og han blev udnævnt som DOF's repræsentant i Aage V Jensen Naturråd ved Filsø.

En caretakergruppe under DOF var dannet allerede i 1990'erne bestående af: John Frikke, Keld Bakken og Bent Jakobsen. De registrerede Gæs, Svaner og Hjejler. Jens Rye Larsen ønskede at booste caretakergruppen og indkaldte alle lokale ornitologer til et møde i Møllers Hus i august 2011. Ved mødet deltog 32 lokale ornitologer og det første år deltog 26 frivillige fugletællere i den nydannede Filsøgruppe med Jens som leder. Sammen med biologer i DOFs Naturvidenskabelige afdeling og 2 lokale ornitologer: Jens Ole Byskov og Sven Bødker, iværksatte han et større overvågningsprogram af fuglene. Senere er programmet justeret sammen med Anders Tøttrup (KU).

Gruppen begyndte sit arbejde den 1. oktober 2011 - samme dag som Naturfonden overtog ejendommen og altså inden vandet blev ledt ind i området d 2. juli 2012.

Flere af de 26 tællere er stadig aktive, nogle er faldet fra og nye er kommet til. I dag er vi 18 aktive tællere i Filsøgruppen med mig som leder, efter at Jens afgik ved døden i 2020. Gruppen tæller hele området den første lørdag i måneden. Vi er typisk mellem 5-10 tællere og vi fordeler os i 4 hold.

Filsøgruppen 2022. Forrest, Niels Knudsen, Sven Bødker. Bagerst: Karin Gustausen, Per Fabricius, Flemming Petersen, Peter Tougaard, Torben Petersen. Foto: Jan Skriver.

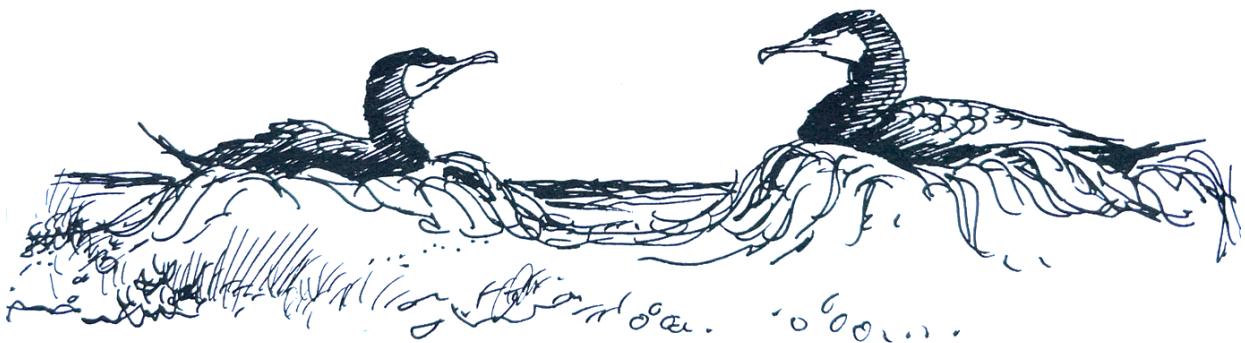
Ud over de månedlige tællinger udfører vi en nattælling i forbindelse med tællingen i juni. Desuden udføres 5 forskellige transekter af nogle medlemmer af gruppen. Der gås med 1 km i timen, hvor man noterer alle arter, der ses eller høres i 4 bånd: 0-25 m, 25-50 m, 50-100 m > 100 meter samt overflyvende fugle. Transekterne er lagt i faste ruter på mose, eng og hede og alle bliver udført 2 gange i yngleperioden.

Gruppen har overvågning af udvalgte fuglearter, som er på udpegningsgrundlaget for EF Fuglebeskyttelsesområdet eller IBA-området. Dertil kommer enkelte arter, som er udvalgt lokalt: Trane, Havørn, Sortstrubet Bynkefugl, Blåhals, Fyrremejse, Fjordterne og Skarv.

Hvert år laver vi en årsrapport over vores registrering af fuglene: "Fuglene på Filsø" som kan ses via et link på hjemmesiderne www.avjf.dk og www.dofsydvest.dk

Tællinger med drone.

Århus Universitet bliver finansieret af Aage V. Jensen Naturfond hvert 2. år til i yngletiden at udføre tælling af øerne med drone. De to Skarvkolonier bliver talt med drone hvert år, da Århus Universitet har et projekt, der undersøger Havørnes indflydelse på Skarvers ynglesucces. I 2022 var der tegn på indflydelse, idet mindst 100 af de ca. 700 par ynglende Skarver var flyttet fra kolonien på øen Storeholm til kolonien Under Holmbanken. Storeholm er en ubeskyttet ø i Mellemsø og her ses Havørne ofte kredse over efter et måltid mad. Under Holmbanken er udgåede træer ved den nordvestlige bred af Mellem Sø, hvor Skarverne og deres afkom er mere beskyttet.

Skarv på rede, illustration 1996, Niels Knudsen

Fuglene.

Et højdepunkt i tællingen er yngletiden hvor mange af de 9 fugleøer benyttes af tusindvis af Hættemåger, flere hundrede Sølvmåger og andre mågearter og ca. 20 par Toppet Lappedykker. Skarverne begyndte at yngle i 2014 med 17 par og i dag er der ca. 1000 par ynglende ved Filsø. I søerne yngler Gråænder, Knarænder og Troldænder. I tagrørene yngler Vandrikse, Rørdrum, Rørsanger, Sivsanger, Skægmejse og Rørspurv. I buskene har vi Blåhals, Gulbug, Fyrremejse og alle de almindelige mejsearter. Desuden har vi ynglende Stor Flagspætte, Stær, Solsort, Sortstrubet Bynkefugl, Isfugl, Ravn, Rødrygget Tornskade, Trane og Havørn. By- og Landsvaler yngler på tagudhænget af fugletårnene og Møllers Hus.

Som tidligere nævnt er vinteren ligeledes et højdepunkt hvad angår antal af fugle. Da kommer tusindvis af Grågæs, Bramgæs, Kortnæbbet Gæs, Sang- og Pibesvaner på vinterophold. Nu behøver vi ikke længere at stå på Kløvbakken for at se svaner og gæs ved Filsø. Nu kan vi stå tørt og i læ i Langoddetårnet og nyde Sangsvanernes sang. De ligger ofte i Mellemsø ud for tårnet om natten indtil tidlig morgen, hvor de flyver ud på markerne for at fouragere

Af sjældenheder har vi haft kortvarige besøg af: Tyndnæbbet Måge, Sibirisk Hjejle, Tophejre, Kohejre og Hvid Pelikan. Sidstnævnte blev dog betragtet som undsluppet fra fangenskab i Tyskland. Sandternen har ynglet på en af øerne, men efter 2 år forsvandt den igen. Drosselrørsanger har tidligere været på kortvarige besøg. I 2022 har mindst 2 hanner af Drosselrørsanger sunget flere steder ved Filsø. Rørhøg, Vandrefalk, Blå Kærhøg, Fiskeørn og Sølvhejre kommer jævnligt forbi for at fouragere.

Monitering af søerne.

Når Rovternene og Skestorkene ankommer i juli, medbringer de deres unger, der desværre ikke er klækket ved Filsø. Ungerne fodres med småfisk, og der er fisk nok til alle ifølge ferskvandsbiolog Theis Kragh, der overvåger søernes vandkvalitet året rundt. Vandprøver til vandkemiske analyser er blevet indsamlet hver 14. dag, siden søen blev skabt. Endvidere bliver søerne overvåget for ilt, temperatur og lys. Ifølge Theis Kragh er lysforhold og vandplanter essentielle i forhold til, at søen kan opnå en stabil, god økologisk tilstand. Lysforholdene er i stor stil styret af vinden. Dette er helt ny viden, som kan dokumenteres grundet datasæt fra Filsø. En viden der er meget vigtig i forhold til fremtidige sø-genetableringer for at undgå "døde søer" som ses mange steder i landet.

I 2015 blev genopretningen af Filsø omtalt som "Miraklet ved Filsø". Her fandt man plantearter som Krybende Søpryd, som sidst er dokumenteret i Danmark i 1975. Siden genopretningen er Filsø blevet den mest artsrige ferskvandssø i Danmark med i dag 65 forskellige ferskvandsarter.

Dyrene.

Et rigt udvalg af pattedyr er her. 2-300 Kronstyrer opholder sig på markerne omkring Filsø. Ræv, grævling, mår, odder og senest er ulven kommet til. Mink og mårhund bliver reguleret af en fastansat jæger for at beskytte de ynglende fugle.

To unge oddere ved Langoddetårnet. Foto: Karin Gustausen

Havørneparret.

Da jeg gik på efterløn i november 2012, blev jeg medlem af Filsøgruppen. På min 60 års fødselsdag i november 2012 gik jeg tur med gæsterne til Kirkebyvadtårnet ved Filsø. Et par Havørne kredsede flere gange lige over os og begejstringen var stor ved synet af de store vingefang. Havørneparret slog sig ned i Filsø-området og ynglede første gang i 2013 i Vrøgum Plantage med fourageringsområde ved Filsø. Ørneparret er nr. 59 i Danmark og fik navnet: 59 Filsø. Jens Rye Larsen blev valgt som koordinator for parret og inden sommeren var ovre, blev jeg udnævnt som Havørnerede Koordinator Assistent, fordi jeg alligevel brugte meget af min tid med at fotografere og holde øje med fuglene - især Havørnene.

Jens og jeg delte fascinationen, kærligheden og bekymringen for Havørnene og begejstringen, når ungerne fløj fra reden. Efter nogle år overtog jeg rollen som koordinator for Havørneparret.

Ørneparret har bygget 8 forskellige reder i løbet af årene 2013-2022. De har ynglet 4 gange ved Filsø og 6 gange i Vrøgum Plantage. Det har resulteret i 9 udflyjende unger i løbet af årene. Desværre er 3 døde inden de blev flyvefærdige og 2 gange har ørneparret ruget, men har forladt reden, uvist af hvilken årsag, på tidspunktet for ægklækning.

I 2022 har parret fået en unge i en privat skov nær Filsø. Denne unge er blevet påsat GPS og dermed kan vi med 3 dages forsinkelse følge dens færden fremover på DOF's hjemmeside. Alle GPS-udstyrede ørne i Danmark får navn. Ørneungen i år er en han og har fået navnet Aage - selvfølgelig opkaldt efter Aage V. Jensen.

Aage med GPS på ryggen på vej ud i den store verden Foto: Karin Gustausen

Filsø-jagten 1923

(Advarsel, dette er ikke for sarte sjæle)

Hr. Godsforvalter Danckert, Gjorslev, sendte i 1923 bladet *Jagttidende* en interessant opgørelse over nedlagt vildt på det bekendte Filsø-terrain. Et konsortium har i 10 år haft jagten her og desuden i de sidste 6 år jagten i det tilliggende Kærgård Klitplantage. – Der er gjort forsøg med udsættelse af Fasaner (56 stk.), men de synes ikke særlig godt at egne sig for plantagerne. Derimod har udsættelse af svenske Urfugle (30 stk.) og Harer (66 stk.) samt bøhmiske høns (122 stk.) hurtigt vist sig at have en god indvirkning på bestanden.

I det forløbne år er der nedlagt: 25 stk. Råvildt, 216 stk. Harer, 75 stk. Svaner, 720 stk. Gæs, 222 stk. Urhaner, 83 stk. Regnsøver, 507 stk. Agerhøns, 2342 stk. Ænder, 337 stk. Brushøns, 76 stk. Brokfugle, 1101 stk. Bekkasiner, 7 stk. Fasanhaner, 618 stk. Forskelligt (Blishøns, Rovfugle, nogle Snepper og Ræve). I alt 6329 stk. vildt. (Dansk Jagttidende).

Skallingen – en kystbiotop i permanent forandring

Martin Rheinheimer

Skallingen er en fuglelokalitet, som er mindre kendt end Blåvandshuk, men som ikke er dårligere. Hav, strand, klitter, krat, strandenge og Vadehavet skaber sammen et afvekslingsrigt landskab, der tiltrækker mange fuglearter. I alt er der observeret 307 fuglearter på Skallingen (inklusive Grønningen). Først skal vi nu se på landskabet og derefter på fuglene.

For at komme til Skallingen, kører man fra Ho sydpå gennem Ho Plantage. Der er to parkeringspladser på Skallingen, den første til højre efter Skomagersletten, den anden hvor vejen ender ved Vogterhuset og den

Gamle Redningsstation. Fra den anden parkeringsplads kan man gå til fods videre enten langs stranden eller ad stien mellem strandengene og klitterne. Man kan således gå langs stranden til Skalling Ende og Hobo Dyb og gå tilbage på stien på den indre side af klitterne eller omvendt.

Martin Rheinheimer på Skallingen, juli 2020

Skallingen er et ungt landskab, som illustrerer naturens permanente forandring. Halvøen opstod først efter stormfloden i 1634. Inden da lå kystlinjen ved Havnegrøften, der i dag skiller Ho Plantage fra Skallingen. I de følgende århundreder opstod syd for Blåvand et højsand. Omkring år 1800 dannedes klitter på højsandet (Benknolde, Høje Knolde, Svenske Knolde). Her opstod det klassiske forløb fra hvide til grønne og grå klitter. I dag ses grønne klitter med marehalm, grå skråninger med lyng, revling og gråpil samt enkelte krat med havtorn. I lavninger findes næsten ferske områder med tagrør.

Fra 1870 blev klitterne kunstigt forbundet med sanddiger, som i dag udgør kystlinjen ved Skallingen Vesterstrand. På den indre side af sandet voksede i de sydlige områder efter cirka 1900 marsk til gennem aflejring af sedimenter og de første planter. Omkring 1930 var Skomagersletten på det nordvestlige Skallingen stadig en vegetationsløs sandørken. Efterhånden begyndte vegetationen også at vokse her. Marsken er gennemskåret af små tidevandsløb, såkaldte loer, som afvander området og danner systemer af mindre og større mæandrede render. Efter pionerplanterne kvæller og vadegræs fulgte med aflejringen af sediment og forhøjelsen senere hindebæger, strandasters og strand-malurt. Rød svingel afløste annelgræsset. På den måde opstod de nuværende strandenge.

Fra 1903 stod der et fyr ved Skalling Ende. Det murede fyr blev dog ødelagt allerede under stormfloden i 1909. Siden 1900 taber Skallingen land ved Skalling Ende, og kystlinjen har trukket sig cirka 1.400 meter tilbage. På den østlige side gnaver Hobo Dyb af klitterne. For at stoppe erosionen blev der anlagt to hølfer ved Skalling Ende, og herudover elleve hølfer mellem Hvidbjerg og Grønningen.

Efter tilvæksten af marsken blev engene brugt af Hobønderne til høslæt og græsning af får. I 1896 blev det første vogterhus bygget til hyrden. Dette blev erstattet af det nuværende hus ved redningsstationen i 1911. Senere blev flere vogterhuse bygget andre steder. Desuden kom kreaturer til, og i 1970'erne græssede der ca. 500 kreaturer og ca. lige så mange får. Græsningen foregik på ca. 1.100 hektar, mens ca. 300 hektar i ydermarsken forblev uden græsning (de sidste ca. 400 meter langs Ho Bugt). Først siden starten af 1990'erne blev fårene fuldstændig erstattet af kreaturer. Oprindeligt blev engene brugt i fællesskabet af interessenterne. I 1977 købte staten de fleste private arealer.

I 1938 blev 1.155 hektar af Skallingen fredet. Høslættet stoppede nu. Under fredningsforhandlingerne var der blevet udstykket cirka 6 hektar til sommerhuse ved Svenske Knolde. I 1979 blev fredningen udvidet, og staten overtog de sidste private arealer. Græsningen med kreaturer i sommermånederne fortsætter i dag og bliver nu drevet af Naturstyrelsen med det formål at fastholde den lave vegetation. Skallingen er siden 2009 en del af Nationalpark Vadehavet.

Under besættelsen lagde tyskerne efter 1944 i ramme af Atlantvolden 72.000 miner ud på Skallingen. Efter krigen og indtil 1947 blev 61.000 miner fjernet. Herefter var der en lang pause i minerydningen, og de sidste miner blev først ryddet mellem 2005 og 2008. I denne periode blev halvøen spærret for besøgende, og klitterne blev gennemløjet, selvom Skallingen var et fredet område.

Om vinteren kan på engene og på stranden optræde store flokke Bjergirisk, Skallingen Vesterstrand januar 2021. Foto: Martin Rheinheimer

Vegetationen er lav på Skallingen. Der findes få fyr- og grantræer, mest ved sommerhusene, men der findes havtorn- og fyrkrat i klitterne samt pilekrat ved Grønningen.

Ud over fuglene lever mange andre dyr på Skallingen: insekter, padder, krybdyr, pattedyr mm. Mange dyr tjener fuglene som føde. Andre er prædatorer og til fare for fuglene eller deres æg. Af større pattedyr ses regelmæssigt hare, vildkanin, rådyr og ræv, og sjældent odder. Senest er der også set en ulv. På strandene ses både spættet sæl og gråsæl.

Fuglene på Skallingen

Meget almindelig er på Skallingen otte fuglearter: Stær, Sortand, Almindelig Ryle, Sølvmåge, Hjejle, Hættemåge, Engpiber og Strandskade. Det drejer sig om arter, som forekommer i stort tal og ofte over hele året eller det meste af året. Forskellene mellem de meget almindelige arter er store: nr. 1 (stær) er ti gange mere udbredt end nr. 8 (Strandskade). Alle arter i denne kategori er typiske for kyst, strand eller strandeng, dvs. for præcis de biotoper, som findes på Skallingen. Der findes dog også arter, som optræder i mindre antal, men tiere. Det gælder for Fiskehejre, Vibe og Rødben.

I kategorien almindelig finder vi 34 arter. Det drejer sig om ænder og gæs (Pibeand, Ederfugl, Kortnæbbet Gås, Bramgås, Gravand, Gråand, Krikand, Knortegås, Grågås, Spidsand), måger og ternere (Stormmåge, Splitterne, Fjord- og Havterne, Svartbag), vadefugle (Storspove, Rødben, Vibe, Hvidklire, Lille Kobbersnepe, Sandløber, Strandhjejle, Islandsk Ryle, Stor præstekrave, Dobbeltbekkasin) og spurvefugle (Vindrossel, Bogfinke, Sanglærke, Landsvale, Sjagger, Bjergirisk), desuden Skarv, Fiskehejre og Ringdue. Gruppen indeholder typiske kystfugle samt fugle fra det åbne land og trækfugle, der optræder i store flokke.

På Skallingen Vesterstrand og ved Skalling Ende ses om sommeren ofte store flokke Fjordternere Juni 2016. Foto: Martin Rheinheimer

Ret almindelig er 59 arter. Disse fugle er ofte kun på træk eller i ynglesæsonen på Skallingen, normalt ikke i store flokke. Desuden findes i denne gruppe nogle arter, hvis forekomst har forandret sig meget over årene, såsom Havørn og Sølvhejre, som har været i fremgang i de seneste år.

Nogle arter er succeshistorier. Arter, som slet ikke fandtes, eller som var meget sjældne, og som har været i stor fremgang de seneste år: Skarv, Havørn, Skestork, Sølvhejre, Sortstrubet Bynkefugl og Ravn. I alle disse tilfælde er det generelle tendenser, der gælder for hele Danmark. Også andre arter er i fremgang såsom Løvsanger, Gransanger, Sylvia-sangerne, Fuglekonge, Ringdrossel, Sangdrossel, Jernspurv, Bjergvipstjert, Bogfinke, Tornirisk, Lille Korsnæb og Grønsisken. Andre fugle er i tilbagegang, som for eksempel

Hættemåge og Stormmåge. Der er også arter, som i de seneste år er forsvundet helt fra Skallingen: Hvidbrystet Præstekrave, Sandterne og Bomlærke. I alle tre tilfælde er tilbagegangen en generel tendens i Danmark.

På Skallingen ses mange måger. Her ses fem arter: Svartbag, Sildemåge, Sølvmåge, Stormmåge og Kaspisk Måge. Marts 2021. Foto: Martin Rheinheimer

Nogle ellers sjældne fugle er på Skallingen mere udbredt end i det øvrige Danmark. Således er Hvidbrynet Løvsanger fåtallig på Skallingen. Arten ses generelt mere langs den jyske vestkyst end i det øvrige Danmark. Også Fuglekongesanger forekommer fåtallig i oktober. Indimellem kan på Skallingen også ses amerikanske dykænder (fx Amerikansk Sortand). Disse ænder optræder som enkeltfugle, som regel i store flokke Sortænder. De blev set mellem oktober og marts. Ofte blev de samme fugle på andre dage set ved Hvidbjerg eller Blåvandshuk.

Nogle i det øvrige Danmark almindelige fugle er sjældne på Skallingen. I de fleste tilfælde hænger det sammen med biotopen. Fx er skovfugle sjældne eller mangler på Skallingen, især dem, som lever i løvskov. Således er Skovsanger, Spætmejse, Træløber og Korttået Træløber, men også fluesnappere og spætter sjældne eller meget sjældne på halvøen. Også andre fugle, som har behov for en anden biotop, er sjældne eller mangler, fx Vandstær, som lever ved vandløb med rent og strømmende vand, som ikke findes på Skallingen. Det undrer heller ikke, at Isfugl er sjælden på Skallingen. Ligeledes er nogle ænder, der yngler i ferskvandssøer eller moser, såsom Troland og Taffeland, sjældne på Skallingen. Nogle arter er aldrig blevet set på Skallingen. Eksempler er Sumpmejse eller Nattergal.

*I træktiden raster ofte masser af Sandløbere ved Skallingen Vesterstrand. Maj 2022.
Foto: Martin Rheinheimer*

En af Skallingens specialiteter er Sandløbere. I træktiden ses store flokke på Skallingen Vesterhavsstrand og ved Skalling Ende. Stenvender og Sortgrå Ryle ses ofte ved høfderne. Langs stranden ses havfugle som Ride, Almindelig Kjove, Rødstrubet Lom, Sule og fire arter terner (Split-, Hav-, Fjord- og Dværg-). Også sjældnere arter som Kaspisk Måge, Gråmåge, Lomvie, Alk, Odinshane, Hvidvinget Måge, Storkjove, Mallemuk, Thorshane, Sortstrubet Lom og Middelhavssølvmåge blev set regelmæssigt på Skallingen (mellem 10 og 50 gange). På Skallingen blev også set Silkehejre, Storpiber, Jagtfalk, Sort Stork, Steppehøg, Rødstrubet piber og Blåhals. Om vinteren ses ofte flokke af Bjergirisk eller Snespurv, og også Bjerglærke, Lapværling og Ringdrossel dukker op. Rørspurv er på Skallingen almindelig.

I årenes løb blev der observeret en del sjældne fugle på Skallingen. Det gælder især vadefugle (Kærløber, Spidshalet Ryle, Bairdsryle, Hvidrygget Ryle, Prærieløber, Stribet Ryle, Damklire), men også sangere (Schwarz' Løvsanger, Brun Løvsanger, Lundsanger, Vandsanger, Stribet Græshoppesanger, Høgesanger). Den 26. til 28. februar 2000 blev der set en Sneugle på Skallingen. Som første fund i Danmark kan nævnes Armensk Måge den 4. maj 2017 på Grønningen og Langhalet Tornskade den 15., 16. og 17. oktober 2007 ved sommerhusområdet vest for Skallingvej.

Reference

Martin Rheinheimer: Fuglene på Skallingen. Odense 2022.

<https://pub.dof.dk/rapporter/157/download/2022-fugle-paa-skallingen>

Langli Feltstation

Lars Maltha Rasmussen

Den 2. juni 1971 gik Svend Rønnest alene ad ebbevejen fra Ho til Langli, da han var nysgerrig efter at studere ynglefuglene på øen. Han skrev efterfølgende en lille artikel i Falken om resultaterne af sit besøg. Artiklen inspirerede Jørgen Bent Thomsen, som på det tidspunkt var 13 år og boede i Sædding med udsigt til øen, til at tage derover det efterfølgende år, og han besøgte øen årligt frem til 1978. Jørgen havde Finn Birkholm-Clausen til biologilærer i skolen, og Finn hjalp Jørgen med gode råd til optællingerne. Endnu i starten af 1970'erne kunne man hos købmanden i Hjerting købe mågeæg, der var indsamlet på Langli. Indsamling af æg blev først forbudt med en jagtlovsændring i 1983. Frem til 1983 var Langli et populært udflugtsmål for de lokale, der med båd kunne sejle på tur til Langli.

Langli kom til salg, og i 1981 købte Staten øen, som nu blev administreret fra Oxbøl Skovdistrikt. Poul Hald-Mortensen, en visionær og handlekraftige biolog og fuldmægtig i Naturstyrelsen, var hovedkraften i at få etableret en række feltstationer forskellige steder i landet. Tipperne, som havde fungeret som en slags feltstation siden slutningen af 1920'erne, var modellen, og der blev i 1980'erne oprettet feltstationer på Vorsø, i Vejlerne, på Christiansø og ved Suserup på Midtjylland.

Den 19. februar 1983 blev Langli Økologiske Feltstation en realitet. Svend Tougaard fra Fiskeri- og Søfartsmuseet var den lokalkendte, der viste vej gennem hullet i blåmuslingebankerne. I motorbåden begav vi os til Langli på morgenhøjvandet med Thorkild Brand, Poul Hald samt undertegnede. Svend blev kort efter sejlet tilbage til Hjerting, og nu kunne vi begynde feltstationsarbejdet. Vi var de første faste helårsbeboere, siden øen blev fraflyttet i 1911 og siden beboet af en opsynsmand, der holdt øje med de græssende kreaturer om sommeren frem til 1967. Og det var som om tiden var skruet helt tilbage til 1911. Vi havde ingen telefon og ingen elektricitet. Belysningen var petroleumslamper, ligesom opvarmningen var en petroleumsovn af en type, man brugte i fiskekuttere engang i 1920'erne. Man kan se sådan en ovn i udstillingen på Fiskerimuseet. Lidt moderne udstyr havde vi dog i form af et gasdrevet køleskab, som vi fik gang i. Vi fik dog i løbet af efteråret 1983 en fastnettelefon til at virke, da der i 1953 var blevet trukket et par kabler til øen. Og så var vi udstyret med Kowa-kikkerter og en 20x Kowa teleskop.

Så gik vi i gang med at planlægge stationens tællerutiner. Højvandstællinger og lavvandstæller af de mange fugle rundt om Langli i samarbejde med Bent Jakobsen, som talte fuglene på Skallingen, og som vi stod i forbindelse med via en kraftig Walkie-talkie. En linjetakseringsrute, hvor fuglene på øen taltes, blev planlagt. Og snart efter kom vi i gang med de omfattende registreringer af øens mange ynglefugle.

Bent Jakobsen og Lars Maltha Rasmussen, februar 1983

Ynglefugle- og rastefugletællingerne er løbende blevet fortsat, hvilket betyder, at man fra Langli har en meget lang serie af overvågningsdata, som med tiden bliver stadigt mere værdifulde, når man skal tolke de forandringer, der sker i vores miljø som følge af ændret forvaltning og klimaforandringer. Men det var ikke kun fuglene, der blev overvåget. Også floraen og vadernes bunddyr var genstand for systematiske registreringer.

Sommerhuset på Langli 2022. Akvarel: Marco Brodde

altså nu var et reservat, og der var lukket indtil d. 16. juli. Det var der heldigvis mange der var forstående overfor, men der var jo også en del, der blev meget sure over den besked. Det førte også til flere tilspidsede episoder, hvor vi bl.a. blevet truet med tæsk, hvilket heldigvis blev ved truslerne.

Den 3. marts 1983 opdagede Thorkild en Storpiber på øen. Det var dengang en stor sjældenhed og at dømme efter tidspunktet på året, måtte den have overvintret. Fuglen blev set helt frem til starten af maj. En anden overraskelse var det, at der yngede Hulduer på Langli. Et par kunne komme ind gennem et hul i taget på det

Efter at Skolen på 40 m² med to rum og et køkken havde fungeret som Feltstation det første halve år, blev sommerhuset taget i brug i august 1983. Stråtaget var blevet repareret, træværket malet, gulvet ferniseret, og et par petroleumsovne og en brændeovn kunne opvarme huset så nogenlunde, så længe det ikke var decideret isvinter.

Det første år på øen var superspændende at være med til, for vi havde jo ikke nogen klar forestilling om, hvilke oplevelser og fugle vi ville få at se, så det var til tider svært at forlade øen, for der skete hele tiden noget nyt. Der skulle også helst være nogen på Langli hele tiden. Langli blev nemlig dette år lukket for offentlighedens færdsel i fuglenes yngletid, dvs. frem til d. 16. juli. Det var en administrativ bestemmelse, som Naturstyrelsen gik lidt stille med, og som der heller ikke var skiltet med til at begynde med. Så når besøgende ankom i deres joller og gik i land på øen, eller kom over Ebbevejen, skulle vi fungere som en slags opsynsmænd og bede folk om at forlade øen igen. Så når vi så folk i land eller på vej i land, så susede vi afsted for at fortælle dem til deres store overraskelse, at øen

ene hus, og sammen med Bent Jakobsen fandt jeg i juli en rede under en opskyllet palle, hvor der var en unge.

Vi havde fra starten nogle net til ringmærkning af de trækfugle, der dumpede ned på øen. I dagbogen d. 7. juni 1983 skrev jeg: ”Og så dagens HIT: En Rosenbrystet Tornskade. En sådan sås under dårlige observationsbetingelser, dvs. på 3,5 m afstand, men uden briller, ud af vinduet på vestkvisten af stationen. Senere blev den dog set ganske godt siddende i blommetræerne. Den sorte pande, den hvide rude i vingen, det rosa bryst osv. tog sig flot ud. Den var nede en gang for at snuppe en bille. Selvfølgelig rev vi nettene ud, og jagtede den lidt, men den fløj højt og satte sig i toppen af granerne ved skolen. Her blev den mobbet af Landsvalerne, hvilket fik den til et flytte lidt ned. Lidt mere jagen rundt med den gav blot som resultat, at den fløj over i klitterne. Desværre måtte vi tage afsked med den og øen i det gode vejr for at komme til eksamen”.

Langli kunne med fast bemanning gennem årene levere flere hits, hvoraf nogle kun var blevet opdaget pga. fangst i net: Lille Gulbug d. 8. september 1988, Asiatisk Ørkensanger d. 11. november 1989, Lattermåge d. 1. juli 1995, Korttået Lærke d. 5. november 1997, Iberisk Sanger d. 28. april 1997, d. 10. maj 1999 og d. 21. maj 2009, Brilleterne d. 28. juli 1999 og Aztekerterne d. 30. maj 2000.

Thorkild så i løbet af foråret 1983, hvordan en drægtig hunræv var kommet til Langli og gav sig til at grave sig et komfortabelt bo i en af klitterne. Rævene færdedes over Ebbevejen og lykkedes med at få hvalpe enkelte gange, indtil en hun med hvalpe blev skudt midt i fuglenes yngletid i foråret 1989. Herefter fulgte en

Lars Maltha Rasmussen, Svend Rønne og Kim Fischer

lang rævefri opgangsperiode for ynglefuglene på Langli, hvor der først i 00'erne var op til 9300 par Hættemåger, 2700 par Stormmåger, mere end 100 par Sildemåger, 3700 par Splitterner, 100-280 par Havterner, enkelte par Dværgterner, Fjordterner og flere yngleforsøg af Sandterner, foruden 235 par Strandskader og over 100 par Klyder.

Stormmåge. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Flere af de lokale ornitologer fra Esbjerg var observatører i perioder, bl.a. Kim Fischer, Jens Thalund, Jean Rasmussen og Michael Clausen, og i alt 38 forskellige observatører har i kortere eller længere perioder bemanded Feltstationen. Dertil kommer flere universitetsstuderende, der lavede projektopgaver og specialer, bl.a. om harer, Strandskader og bunddyr.

Motorbåden var livlinen til civilisationen, men der var flere meget strenge isvintre i 1980'erne, hvor Vadehavet frøs til is, og vi i flere måneder måtte trække båden på land. Så gik turen over Ebbevejen efter nye forsyninger.

Uddrag fra dagbogen d. 5. januar 1985 skrevet af Jan Tandrup, der dengang hed Jan P. og som sammen med Jean Rasmussen var observatør på dette tidspunkt:

”Dagen startede ved solopgang med at vi skulle over Ebbevejen for at hente madvarer. Vi havde heldigvis fået Bent til at køre dem ned til Nyeng, sammen med to slæder som Jeans mor havde købt og afleveret til Bent. Men Bent ville ikke rigtigt risikere at køre helt derned pga. den meget is som muligvis kunne skære dækkene op. Så vi måtte gå ekstra 1,5 km, som resulterede i at vi på tilbagevejen skulle passere en stor lo. Det endte med at jeg (fødselsdagsbarnet) røg lige igennem sammen med madvarerne (meget koldt). Vi fik dog bjærget både mig og madvarerne. Uden at spore nogen umiddelbar skade, satte vi kursen hjemover i et forrygende tempo (takket være slæderne som virkede fortrinligt), men så skete det jeg havde forventet: Den efterhånden møre papkasse med madvarer smuldrede så meget at vi trak et fint spor af dåsemad, mel,

Gammel Dansk og andre fornødenheder efter os. Men selv dette fik vi "polarrejsende" reddet inklusive mine 10 tær".

Navigationen med vores motorjolle skete med et håndholdt kompas. GPS var slet ikke opfundet, og vi snakkede i flere år om at have en radio i båden, men det blev ikke til noget. Vi overlevede adskillige ret kritiske sejlads på Hjerting Løb i vinterens mørke, tåge og kuling. Men ellers sørgede vi for at have tilstrækkeligt med proviant til at kunne vente med sejlads, til vejret atter blev godt.

Vinteren 1985-86 skulle vise sig at blive endnu en isvinter. Jesper Kyed Larsen og Kim Fischer var observatører, da isen brød op den 4. marts 1986. Jesper skrev i dagbogen: *"Blev nødt til at gå til Ho i dag, da jeg skulle have noget postet. Isen brød op fra østsiden af øen mellem kl. 19 og 21, og med den forsvandt båden. Ankeret var hamret fast oppe på land, og båden lå så langt inde ved land som muligt, oven på isen. Så alt i alt er det jo både godt og skidt, men jo nok mest udpræget det sidstnævnte!"*

Kim Fischer i motorbåden. 1983. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Dagen efter fortsatte Kim med følgende i dagbogen: *"Jeg må nok hellere knytte et par kommentarer til bådens skæbne, idet den endnu ligger for anker 500 m ude øst for øen, hvor den har ligget hele dagen. Jesper prøvede at vade ud til den ved min vandstand i waders. Men det var for dybt!! Han kunne kun komme ud til 30 m fra båden. Og det var ikke rart at stå så tæt på og ikke kunne nå den. Nerverne står lidt på højkant nu, da der kommer isflager forbi derude en gang imellem. Forhåbentligt bliver de ved med at sejle forbi. I går var jeg ude og hakke ankerkæden fri af isen med den store brændeøkse, hvilket tog et par timer. Derefter spændte jeg tovet og kæden ud, så den ikke kunne fryse fast igen, og bankede ankret ned i marsken med øksen. Båden lå løst over på isen, så man skulle jo tro, at den bare ville glide af, når isen begyndte at glide ud. Men skæbnen (skal udtales med dyb, bævende røst) ville altså noget andet. Lige efter mørkets*

frembrud faldt der isslag, som må have mejslet både fast til isen!!! Ankret blev flået op af marsken og lavede en fure de 10-15 meter ned til vandet.”

Dagen efter skriver Kim: *”Desværre blev dagen lidt ødelagt af det med båden! En isflage var (selvfølgelig) kommet og havde revet båden væk, så den om formiddagen var på vej med vandet op i Ho Bugt. Vi var ved at få fat i en båd i Esbjerg der bliver brugt til at rydde is med og koster 500 kr./t. Det blev da heldigvis ikke nødvendigt. Da vandet begyndte at falde, kom båden med ned og lagde sig ved en kæmpe isflage, som gik på grund på en muslingebanke ud for øen. Vi kunne så vade/springe/svømme fra isflage til isflage derud. Jesper kunne dog ikke følge med det sidste af vejen derud, for han havde kun waders på. Ingen af de to store overlevelsedragter er vandtætte. Med den dejlige store brændeøkse kunne ankerkæden/tover hakkes fri af indtil flere lag isflager og hvor utroligt det end kan forekomme, var det hele intakt! Og efter 1½ km vadetur lå båden atter på sin plads, og vi kunne slappe af igen.*

Konklusion: Stationen skal have anskaffet sig et spil til at hale båden på land med.”

11. marts skriver Jesper så: *”En stor dag der skulle blive et vendepunkt og betyde en markant ændring i livsmønstret på stationen. – vi SEJLEDE TIL HJERTING for første gang i to måneder, dvs. ikke flere forpulede slæbeture til Ho!! Vi måtte godt nok stage os igennem en hel del isflager, med Kim siddende på stævnen hele vejen over, men over kom vi – og fejret blev det med et par dunke rødvin til ud på natten!”*

Der var også bemanding på øen under flere stormfloder. Den 26. januar 1990, hvor Michael Clausen og Morten Christensen var observatører, og hvor Majbrit Högberg studerede harer, kom en stormflod der resulterede i, at generatorhuset, som var bygget ved siden af stationen og som leverede strøm, var blevet oversvømmet. Dagen efter tog de tre til Fanø for at besøge Kim Fischer, hvorefter de vendte tilbage til Hjerting dagen efter. Uddrag fra dagbogen: *”Kl. 15.30 tog vi ud til Hjerting. Vinden var tiltaget og havde nået stormstyrke. Vi havde derfor besluttet ikke at sejle. Alligevel tog vi ud for at se, om båden lå som den skulle.*

Det gjorde den ikke!

Vandet var højt oppe, 1-2 meter over normalt højvande. Det stod til halvt oppe på stensætningen foran hotellet i Hjerting. Jeg har i min tid ikke set det så højt før (da jeg var hjemme under stormen i fredags). I stormen havde båden trukket ankeret ind og lå nu og slog mod stensætningen.

Jeg tog straks den medbragte overlevelsedragt på og gik i vandet. I første omgang prøvede jeg at trække båden ud så den kom fri af stenene, men det viste sig hurtigt at være umuligt, da bølgerne snart nåede mig over hovedet. Efter at have været oppe at drøfte situationen med Michael, gik jeg så i gang med at redde motoren. Det var ikke nemt under de forhold, hvor bølgende kastede båden fra side til side. Men efter nogen tids hårdt arbejde og hjælp fra en lokal mand i regntøj, lykkedes det at redde motoren og tanken. Et forsøg på at redde resten af det der var i båden, var forbundet med livsfare. Derefter forlod vi Hjerting. Kl. 20.00 tog vi igen til Hjerting for at se til båden. Vandet var faldet noget, så det nu var muligt at komme ind i båden, men det var for sent at redde noget. Bunden i båden var næsten helt væk, og det der havde været i båden, var spulet ud.

Morten (den søvnløse).”

Jens Thalund som var observatør i efteråret 1994, fik den gode ide at holde øje med, hvad der bevægede sig af fugle i Hjerting Løb i perioder med kraftig vind fra vest fra bagdøren eller kvisten i østværelset på 1. sal. De viste sig at levere både Almindelige og Lille Kjøver, Mellemkjøver og Dværgmåger. Havfugle der kan være svære at se den anden vej fra i Hjerting.

Langli Økologiske Feltstation var bemanded frem til og med sommeren 2000, hvorefter den faste bemanning af feltstationen ophørte. Ansvar for Feltstationerne var et par år forinden overdraget fra Naturstyrelsen til Danmarks Miljøundersøgelser på Kalø, og man fandt nu, at budgetterne ikke fulgte med, så man besluttede at nedlægge alle feltstationerne undtagen Tipperne. Optællingerne af rastefuglene fortsatte med noget mindre frekvens i de efterfølgende år, men leverede fortsat vigtige data til det overvågningsprogram i Vadehavet, som efterhånden var blevet opbygget.

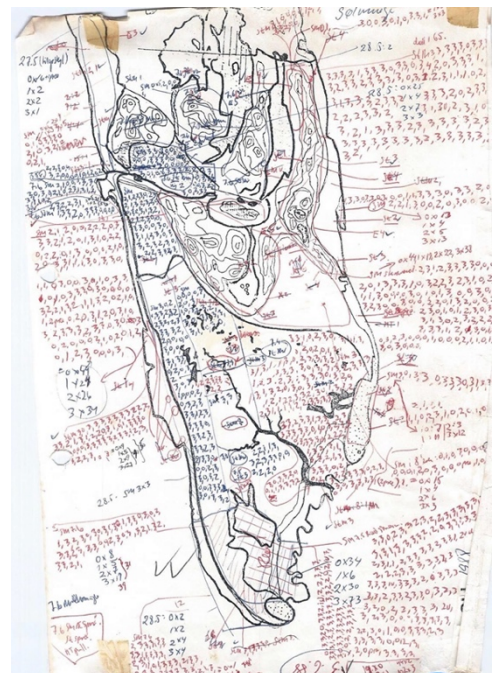

Ung Skjestorke i rede. Foto: Lars Maltha Rasmussen

I løbet af perioden 1990-2012 mere end tredobledes antallet af ynglende Sølvmåger fra omkring 2500 par til mellem 8000-9000 par, hvilket betød, at mange af de andre mere sårbare ynglefuglearter gradvist forsvandt fra Langli. Alle de arter, som udgør udpegningsgrundlaget for Langli som Fuglebeskyttelsesområde, er pr. 2022 forsvundet. En koloni af Skjestorke, op til 20 par Bramgæs og mere end 200 par Ederfugle har dog kunnet trives samme med de mange Sølvmåger. For at føje spot til skade, så har der ynglet ræv på Langli i 2020 og 2021, hvilket har betydet, at i de to år kom ingen unger på vingerne af hverken Sølvmåger, Skjestorke eller Ederfugle.

Takket være Svend Rønnests besøg på Langli i foråret 1971 har vi nu mere end 50 års optællinger af ynglefugle på øen. De mange tællinger, dagbøger og årsrapporter mv. er blev reddet og skannet ind, og en samlet fremstilling af dette store og unikke materiale om ynglefuglene er under udarbejdelse til en større artikel i DOFT. Et af målene med artiklen er at pege på forvaltningstiltag, der kan sikre, at Langli atter kan blive den vigtigste ynglelokalitet for kolonirugende fugle i den danske del af Vadehavet.

Foto til højre: Optælling af ynglende Sølvmåger på Langli 1988, hvor kuld størrelser blev noteret.
Foto: Lars Maltha Rasmussen

Huset er stadig en vigtig forudsætning for at kunne lave feltarbejde på Langli. Uden en båd, sker al færdslen til fods ad Ebbevejen ved lavvande, og huset er en vigtig forudsætning for, at observatøerne kan overnatte. Toilettet er indrettet, så der er adgang udefra, så det er et offentligt toilet, og huset fungerer som madpakterum for de traktorture, der arrangeres til øen om sommeren. Desværre har Skovdistriktet for adskillige år siden besluttet sig for at undlade at vedligeholde huset. Stormskader på stråtaget og revner i fundamentet betyder nu, at dette fine hus er nedrivningstruet.

Aarhus Universitet er fortsat interesseret i at studere især fuglelivet på Langli, og øen er stadig en af de vigtigste ynglelokaliteter for kolonirugende fugle i den danske del af Vadehavet. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Alt stråtag er blæst væk over vestværelset...kun Hulduerne så ud til at være glade for det. Foto: Jens Thalund

Udsigt til åben himmel. Foto: Jens Thalund

Fugleobservationer på Fanø, lidt historie og anekdoter

Kim Fischer

Det begyndte i 1973. Jeg var 12 år gammel, det er 50 år siden. En kammerat fra Korsør kom til Sønderho i ferier og havde lært om 3 vigtige ting: Fuglebog, kikkert og notesbog. Desværre havde jeg i begyndelsen kun "Fugle i Farver" og en meget dårlig kikkert. Det var frustrerende ikke at kunne bestemme vadefuglene, især de flyvende af slagsen, så jeg var grædefærdig når flokke passerede uden jeg kunne lave en feltbestemmelse. Men jeg mødte "guderne" fra Esbjerg organiserede i Natur og Ungdom i form af Niels Knudsen, Jørgen Bent Thomsen, Lars Maltha Rasmussen og Svend Rønnest m.fl. og fik via fritidsjobs sparet sammen til UDSTYRET: Kowa 10X50 og teleskopet også kaldet kakkelovnsrøret. Jeg husker endnu meget tydeligt fornemmelsen af at pakke kowaen ud, lugte til den og nyde min nye status som indviet: Nu var jeg en rigtig fuglekigger! En lokal lærer, Ewald Munksgaard, tog mig med ud på ture i sin blå Simcabil. Konen brød sig ikke om det: "Skal du nu ud og føjte igen!" Jeg svor at jeg aldrig ville anskaffe mig sådan en kone! Vandfugletællingerne var i gang i 70'erne under ledelse af Hans Meltofte og det blev starten på tællekarrieren. Vadehavet som et af verdens vigtigste vådområder, det skulle beskyttes. De store mængder af vandfugle skulle dokumenteres og bruges til at vise områdets vigtighed. For mig dannede det total mening og jeg tæller stadig.

Kim Fischer på stranden på Fanø

DOF Ribe Amt blev dannet og en begivenhed gjorde indtryk: På min første generalforsamling var ufatteligt mange mødt op. Og de lignede slet ikke de andre fuglefolk. Specielt en person, som jeg senere fandt ud af, var Peter Kyhl Paulsen, skilte sig ud. Det var jægerne, som kuppede lokalafdelingen. Det var et tidspunkt med "kold krig" mellem ornitologer og jægere. På min første DOF-tur til Jedsted Enge i september 1974 sad jægerne i række langs forlandet med kasser af øl og skød på alle arter. En Stenvender blev skudt med mange vidner og blev indsamlet og forelagt politiet i Esbjerg. Sagen blev afvist, da man mente det kunne være en Sortgrå Ryle! Jægerne fik ikke held med deres foretagende, Hans Meltofte og Christian Hjort blev hidkaldt og en sideløbende lokalafdeling blev oprettet.

Meget inspiration kom fra DOF bladet "Feltornitologen", en fantastisk publikation, lettere anarkistisk og fyldt med notitser og indlæg fra hele landet. Jeg pløjede dem igennem til jeg kunne dem udenad og følte mig som en vaskeægte ornitolog.

I Esbjerg udgav man "Falken" og det lykkedes at blive så anerkendt, at jeg kunne få observationer med i en opsummering kaldet Bemærkelsesværdige Iagttagelser. Dog mente man at jeg så for mange ting og blev censureret. F.eks. blev 10 observationer af forskellige Vandrefalke kopt ned til at der kun var én Vandrefalk.

Jeg skulle ikke komme for godt i gang og kende min plads! Jeg stiftede her bekendtskab med en skepsis, som senere kom til at fylde meget.

I 1981 kom jeg til det berømte og hæderkronede Blåvand Fuglestation, som dog levede et lidt hensygnende liv på det tidspunkt, men det blev et springbræt til feltstationerne. Poul Hald Mortensen fik mig ind på Tipperne og senere blev det Langli, som blev oprettet som feltstation i 1983. Her lærte jeg meget mere om at tælle fugle, leve livet, lære om livet og møde fuglekiggere fra nær og fjern.

Tilbage på Fanø i slutningen af 80'erne blev det Sandterneren som fik øget mit engagement i at beskytte truede ynglefugle. På Keldsand etableredes den sidste koloni i Danmark og jeg forsøgte at få den beskyttet mod ægsamlere og især ræve via myndighederne. Palle Uhd Jepsen fra Reservatsektionen i Oksbøl sagde imidlertid: "Vi er ikke gearede til den slags!" Sandterneerne forsvandt som bekendt. Vi kunne sagtens have haft en livskraftig bestand i Danmark i dag med en lille indsats dengang.

Jeg forsøgte med kreaturhegn i samarbejde med Ribe Amt, hvor John Frikke var ansat, men droppede det, da det endte med at blive til ren rævefodring. At få ræve sat på dagsordenen som den allervigtigste årsag til tilbagegangen hos vores ynglende kystfugle viste sig at blive en langvarig proces. Jeg var ikke dygtig nok til at få budskabet til at trænge ind, men jeg tror, at en vigtig milepæl blev et indlæg jeg fik lov til at lave på et DOF- symposium omkring årtusindeskiftet om rævenes betydning. I ca. 1990, sammen med Steen Asbirk fra den daværende Fredningsstyrelse, fik jeg dog en hegning ved Lakolk på Rømø sat op med henblik på at beskytte Hvidbrystet Præstekrave og Dværgterne mod menneskelig færdsel. Det lokale skovdistrikt mente, at det var noget pjat. I dag er vi heldigvis kommet meget længere og tanken om aktivt at beskytte truede og sårbare kystfugle støttes fra alle sider. Der er imidlertid stadig meget at gøre for både ynglende og rastende fugle i Vadehavet og en udfordring er at få en bedre balance mellem benyttelse og beskyttelse.

Tilbage til 80'erne begyndte jeg mere systematisk at tælle trækkende fugle. Det viste sig at mængderne af især småfugle og rovfugle langt oversteg de antal man så i Blåvand. Og det var tilsyneladende ikke godt! Blåvand havde status som TRÆKSTEDET og denne status blev nu truet af en enkelt "vanvittig" person nede på Fanø. Stemningen mod min person blev meget ubehagelig og selvom det i dag er anerkendt at mine tal fra den gang holdt stik, har kun én person siden erkendt offentligt, at jeg blev urimeligt hetzet dengang. Den slags er desværre også en del af fuglekiggenes virkelighed.

Sandløber med flag og ringe, mærket i Holland. Foto: Kim Fischer

Efter mange års vandfugletællinger fik jeg en skelsættende oplevelse på Galgerev: I en stor flok Sandløbere stod en lille gruppe med farveringe og blå benflag. De var fanget om vinteren ved Isle of Wight i Sydengland og det var nu muligt at følge fuglenes færden meget mere detaljeret. I Holland fik man lavet en hjemmeside, så man direkte kunne taste observationer af farvemærkede fugle ind og straks se, hvor de ellers var set. En ny dimension og en vigtig tilføjelse til mine tællinger! Jeg har nu aflæst 100'er af vadefugle og 1000'er af måger og terner ringmærkede hele vejen fra Grønland til Sydafrika og får nu et meget mere detaljeret indblik i fuglenes bevægelser. Det er hårdt arbejde

at finde fuglene, nærme sig uden de stresses og få dem dokumenteret. Det kræver tje af 1-2000 vadefugle at finde en enkelt farvemærket og mange når at flyve væk, inden jeg er kommet tæt nok på til aflæsning.

Det kan give en lille tåre i øjenkrogen at genfinde fuglene år efter år, f.eks. Sandløberen B6BBWB (Blåt flag og farveringe blå, blå, hvid, blå) som har benyttet Galgerevet som rasteplads hvert forår gennem 7 år. Jeg får også en næsten nær-religiøs oplevelse ved at finde f.eks. den første terne med Cape Town ring eller en Middelhavssølvmåge mærket ved Middelhavet.

Det er mit mål og håb at vi kan få beskyttet Vadehavets fantastiske fugleliv endnu bedre end i dag. Jeg mener ikke vi kan være andet bekendt i et af verdens vigtigste fugleområder.

Middelhavssølvmåge mærket som unge ved Middelhavet i Kroatien. Foto: Kim Fischer

Turister ser det som adspredelse at jage rundt med vadefugle på Galgerev. Forstyrrelsesfrie zoner og bedre information kan afhjælpe problemet. Er vi parate til at gå så langt? Foto: Kim Fischer

Esbjerg havneområde

Henning Simonsen

De første optællinger på Esbjerg havn, er så vidt jeg ved fra 2003.

Da der, for efterhånden mange år siden, blev opsat Terrorhegn på havnen, krævede det, at man fik et ”adgangskort” på havnekontoret, så jeg på den måde kan komme ind i området og tælle de fugle, som yngler der.

Ud over det, har jeg en ”Bemyndigelse” fra Miljøministeriet, der giver mig tilladelse til at færdes på de områder på havnen, hvor jeg skal tælle.

Tallene bliver brugt i det Nationale Overvågningsprogram for Vand og Natur også kaldet NOVANA.

Henning Simonsen i Børsmose, 2003. Foto: Niels Knudsen

Der skal tælles to gange i løbet af ynglesæsonen. Jeg tæller dog flere gange for at følge fuglene. Under tællingen, har jeg aldrig mødt nogen form for problemer med havnens virksomheder eller de folk, som arbejder på havnen.

Der er sket meget med fuglene på havnen siden 2003.

I 2003 ynglede der 47 par Hav/fjordterner og 7 par Dværgterner. Året efter var der 40 par Hav-/Fjordterner og 14 par Dværgterner. I flere år ynglede ternerne på en lille høj på fiskerihavnen, men de forsvandt pludselig og vendte aldrig tilbage for at yngle. Området blev efterhånden brugt af hundeluftere, og det er ikke foreneligt med ynglende ternere.

Der ynglede også ternere på det nordlige molehoved ved indsejlingen ved Fanøfærgen, og det gav problemer og store overskrifter i Jyske Vestkysten på grund af, at havnearbejderne blev ”angrebet” af de ynglende ternere, når de skulle arbejde i området.

Dværgterner ynglede i flere år med et til to par. I 2019 ynglede der 12 par Dværgterner i noget sand, men i forbindelse med udvidelsen af Esbjerg Havn, blev området senere opfyldt med skærver, og dermed blev ternernes mulighed for at yngle der ødelagt.

I 2008 opdagede jeg to ternekolonier, i alt 95 par Hav-Fjordterner på to tage på Esbjerg havn. Det var helt nyt, at ternere ynglede på tag.

Rugende Havterne på et af tagene på Esbjerg Havn. Magen står ved siden af.

Ternerne bruger mosset på taget til redebygning. For at forhindre ternerne i at yngle der, kan man spule tagene rene for mos.

Nederst en tiggende unge med en voksen Fjordterne.

Fotos: Henning Simonsen

I flere år har forskellige firmaer beklaget sig over at de har haft ynglende ternere på taget. Det skyldes, at ternerne sviner de parkerede biler samt bygninger til med deres afføring. Noget tyder på, at 2022 er året hvor nogen har jaget eller fået fjernet ynglende ternere fra deres tag. Hvor der plejer at være over 100 par, var der ingen i år. Jeg kunne også konstatere, at der på et tag lå døde Sølvmåger d. 25. maj, midt i yngletiden. Hvad og hvordan de er døde, er der endnu ikke kommet nogen forklaring på. Da firmaet blev kontaktet af DOF Sydvestjylland, nægtede de kendskab til de døde måger og politianmeldte selv hændelsen. Mågerne er indsamlet til obduktion, og vi afventer svar på dødsårsagen.

Utroligt at et firma ikke kan klare at have ynglende ternere og måger på deres tag, en ganske kort periode. Firmaerne skulle hellere bruge ternerne som en del af deres image og pointere, at der er plads til "natur" på deres tag.

Omkring 2018 forsøgte man at få ternerne til at yngle på en mole, hvor der blev udlagt, som jeg husker det, tæt ved 100 m³ sand samt muslingeskaller. Det blev prøvet i tre til fire år, men stoppede da ternerne ikke ville yngle på molen. Samtidig skulle der hvert år køres nyt sand på molen, da det var skyllet i havnen efter den første efterårsstorm.

*Fjordterne med en unge på en af de to flåder på havnen
Foto: Karin Gustausen*

Det bedste for ternerne vil være, at Esbjerg Havn fandt et hjørne på en ydermole hvor man kunne smide noget sand samt lidt grus og derefter indhegne det, så ræv og mink kunne holdes væk fra ternerne.

Esbjerg Havn er på ca. 4,6 mill. m², så man burde kunne finde et sted, hvor ternerne kan få lov til at yngle i fred.

Et par Vandrefalke har i omkring 5 år ynglet på Havnen og fået et til to unger hvert år. Det er spændende at følge fuglene på havnen.

Vandrefalk, illustration 2004, Marco Brodde

Sneum Digesø – designet til fuglene

Ole Zoltan Göller

De fleste fugleinteresserede i det ganske land kender til Sneum Digesø, og det er der en række indlysende grunde til – bl.a. er søen meget tilgængelig, og så er det den sø i Danmark, som kan mønstre den længste fugleartsliste.

Sneum Digesø finder man ca. 10 km sydøst for Esbjerg ved Sneum Sluse ved Vadehavet, og den er særdeles tilgængelig for besøgende. I bil passerer man umiddelbart øst om søen, på Tjæreborgvejen mellem Esbjerg og Ribe, og P-pladsen ved slusen ligger blot et par minutters kørsel syd for hovedvejen ad Sneum Slusevej. Alt efter lyset kan man let overskue søen fra enten hovedvejens rastepladser i nord, P-pladsen i sydøst eller fra diget i hele søens længde syd for søen.

Ole Zoltan Göller

Området ved Sneum Digesø har gennem de senere år i tiltagende grad udgjort et tilløbsstykke for ikke bare natur- og fuglefolk, men alle som ønsker en let adgang til den storslåede natur, vi har i DOF-Sydvestjyllands område. Det være sig folk, som ønsker et udgangspunkt for vandreture eller picnics, passerer på cykel langs digevejen eller blot trænger til at trække vejret væk fra byen.

Sneum Digesø opstod i de tidlige halvfemsere, da der skulle graves klæg til at forstærke digerne. Klæg er en leret sedimentjordtype, som er særlig egnet til digeisolering og den dannes i forbindelse med vadehavsområder. Derfor findes der langs Vadehavet en række klæggrave umiddelbart bag digerne, hvilke traditionelt og af praktiske årsager har været rektangulært udformede. Imidlertid ville fuglevenlige sjæle det anderledes for klægudgravningen ved Sneum Sluse, og det blev derfor besluttet, at søen skulle designes, så den tog hensyn til fuglene, når der nu alligevel skulle graves et hul, som hurtig ville blive fyldt med vand. Således blev søen udformet med tanger, vige, laguner, blæksprutte-formede øer og varierende vanddybder. Derved blev søen en mosaik af forskelligartede miljøer, som lige fra dens opståen og frem til i dag har givet fuglene rig mulighed for at udnytte området. Søen overvåges løbende og vedligeholdes bl.a. ved at regulere ræv, udrette stejle brinker og slette tagrør på øerne inden den forestående ynglesæson.

Søens geografiske placering er unik og spiller sammen med det fuglevenlige design. Med beliggenheden umiddelbart nord for Sneum Sluse indgår søen i en mosaik af forskellige landskabstyper, som karakteriseres ved åen, digegraven, ferskvandssøen, det salte vadehav samt tilstødende enge, forland og krat. Det giver området en helt særlig karakter med mange opholdsmuligheder for både yngle- og rastefugle og en deraf afledt stor biodiversitet.

I tillæg ligger området lige der, hvor kystlinjen knækker, hvilket leder nordgående fugle, som følger kysten, direkte ind i området ved søen, ligesom der på både forland og vade ud for søen er særligt gode rasteforhold for vand- og vadefugle.

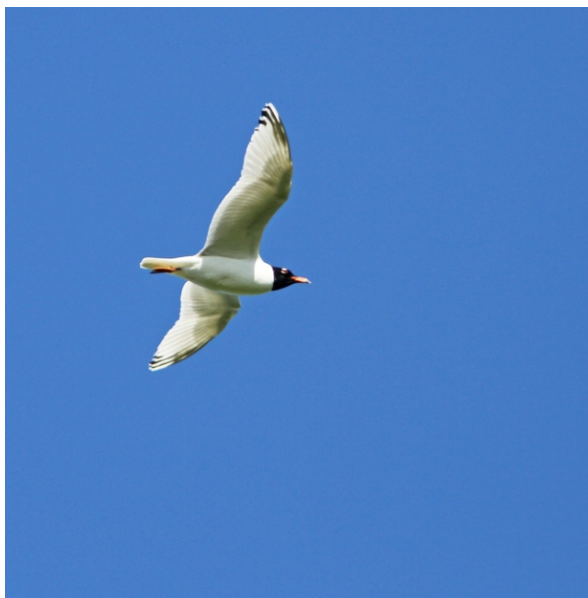
Hytterne ved slusen, som opstod i 50'erne som fiskeri- og jagthytter, er iflg. Kulturministeriet optegnet på Vadehavets Kulturarvsatlas. Der er tale om små, velholdte hytter, som passer ind i landskabet, og som bl.a. er underlagt restriktioner omkring størrelse og farve for at holde hyttestilen. Hyttebyen bidrager til fugleoplevelsen, da der er meget bevoksning her, og derfor udgør området et trækplaster for rastende småfugle, som i det omkringliggende bare landskab tiltrækkes af muligheden for rast under trækket. Og her kan både fugle og mennesker oftest finde læ.

Året igennem er der mange fornemme fugleoplevelser at finde ved Sneum Digesø. De mest karakteristiske oplevelser, som indimellem skiller vandende hos de besøgende, men som også udgør et godt omdrejningspunkt for snakken mellem fuglefolk og andre besøgende i felten, er de store tætte forekomster af hhv. ”larmende” Hættemåger i yngletiden og ”skadevoldende” Bramgæs i sen vinteren frem til maj. Også vadefuglenes bølgede flokke over vaden udgør et tilløbsstykke, når tidevandet ellers passer. Mange kommer for at opleve disse fantastiske optrin – igen og igen, ikke mindst pga. det imponerende lydbillede, som en af Danmarks største Hættemåge-kolonier kan mønstre eller skuet af tusindvis af Bramgæs, som kan betragtes uforstyrret ganske tæt på – oplevelser der indimellem kan matche sort sol i Tøndermarsken. Det er lettilgængelige, næsten klichéagtige oplevelser, som tiltrækker mange forskellige mennesker, og som nok er det bedste vindue ind i naturens vidundere, for folk i kommunen. Det er tydeligt at besøgstillene er steget markant de senere år – måske fordi området fornemt opfylder det moderne menneskes behov for hurtige, pålidelige og lettilgængelige oplevelser.

Bramgæs og måger Sneum Digesø. Foto: Ole Zoltan Göller

Havørnen er de senere år blevet mediernes darling, når kamerahold følger fuglefolket ud i naturen, og det er ikke overraskende. Den imponerende Havørn har været i stor fremgang, og er gået fra at være en ualmindelig gæst, til at være fast inventar på de fleste ture til Vadehavsregionens lokaliteter, bl.a. Sneum-området. Således er der mange, som særligt besøger området i håb om at få en oplevelse med Havørn, som efterhånden ses her hele året rundt.

Sorthovedet Måge. Foto: Ole Zoltan Göller

Sorthovedet Måge og Blåhals har begge gennem årene bidt sig godt fast som ynglefugle. Den måske smukkeste måge, Sorthovedet Måge, yngler således i Hættemågekolonien, og det er altid et tilløbsstykke i det tidlige forår at se fuglene på rede, inden græs og tagrør gror til. De seneste år har der kunnet tælles mellem 30 og 50 fugle i kolonien, hvilket er klart det største antal ynglefugle registreret i Danmark. Blåhalsen, som invaderede landet op gennem 00'erne, har nu bredt sig til det ganske land, men digegraven ved Sneum Digesø var i lang tid et af de første og sikre steder, hvor arten let kunne ses. Det kan den stadig.

Sneum er for feltornitologer – det er nemlig en toplokalitet. Zoomer man lidt ind på det feltornitologiske, så kan Sneum Digesø og nærmeste omegn mønstre en imponerende artsliste og periodevis bide skeer med de største danske lokaliteter. Søen er den sø i Danmark, som kan mønstre den længste fugleartsliste på hele 265 arter. Dertil lægges ca. 10 arter fra det umiddelbare nærområde. Listen inkluderer fund af mange ualmindelige til meget sjældne arter - heraf hele tre nye arter for Danmark.

Listen over de mest usædvanlige arter, inkl. lokale sjældenheder, er herunder opstillet i forhold til klassifikation. Oversigten er primært udarbejdet på baggrund af data fra DOFbasen samt Sjældenhedsudvalgets publikationer. Med forbehold for et let populistisk tvist, består oversigten i udgangspunktet af fund, som er registreret på lokaliteten under 10 gange:

Af yderst sjældne arter kan nævnes: Dværgegås, Sibirisk Krikand, Blåvinget And, Stor Skrigeørn, Sortvinget Braksvale, Tyknæbbet Dværgryle, Stor og Lille Gulben, Langnæbbet Sneppeklire, Præriemåge.

Sort Ibis: Et fund af to fugle, som fandt frem til den vestligste af øerne i digesøen d. 12/5, 2016. De lagde hurtigt an til at yngle med parring og redebyggeri, men ævred fortog sig efter halvanden uge, og således sås de sidst d. 21/5.

Odder

Som et supplement til fuglene bør det nævnes, at Odder ses regelmæssig ved Digesøen, og den har lært at spise måger – særligt æg og unger. Man kan derfor ofte i yngletiden opleve, at der opstår en kuppel af oprevne måger over øerne, hvilket indikerer at der er et rovdyr på spil. Er man tålmodig og lidt heldig vil man opleve, at der oftest er en Odder på spil.

DOF Sydvest & Vadehavet

Marco Brodde

En mudret, ensformig udseende kyst. Kilometervis af grønne diger og, inde bag disse, nogle mere eller mindre fuglerige enge og marker. Der er mange måder at beskrive Vadehavet på. Alt efter øjnene, der ser, kan man beskrive dette landskab som vores internationalt vigtigste naturområde, dyrebart landbrugsland eller som et af landets vigtigste turistmål med alt, hvad det indebærer. Det siger sig selv, at konflikterne mellem naturbeskyttelse og økonomi står i kø, og jeg

Marco Brodde, Fanø. Foto: Morten Fog.

husker, at jeg som ung ornitolog cyklede rundt i marsken og spekulerede over, hvad problemerne for Vadehavets fugle præcist grundede i, og hvad vi i lokalafdelingen overhovedet kunne gøre for at kæmpe naturens sag på vores egen. Hvor skulle man starte? Eller rettere, hvor skulle vi fortsætte.

DOF havde fra både centralt og lokalt hold arbejdet med tunge sager og komplekser i Vadehavet. Da jeg som teenager begyndte at interessere mig for beskyttelsen af området, kunne jeg kun lytte til historierne om anlæggelsen af det fremskudte dige ved Højer og kompromisset i form af en saltvandssø inde bag det nye dige. Bølgerne gik højt, og demonstrationerne ved diget mod dets etablering markerede overgangen til en ny tid, hvor naturbeskyttelse for alvor kom på dagsordenen i den bredere befolkning. Erkendelsen af Vadehavet som et unikt naturområde havde bredt sig fra det nederlandske Vadehav, hvor en ung knægts læserbrev havde ført til etableringen af beskyttelsesorganisationen Waddenvereniging, der i dag står endda meget stærkt. Jeg er født i 1974, men husker stormfloden i 1981, hvor det nye dige ved Højer først stod færdigt året efter. Nogle af de ornitologer, der stadig er aktive i vores lokalafdeling, stod dengang vagt om fuglenes interesser. Lokalafdelingen deltog også i den hidsige debat om den generelle jagtfredning af vadefuglene op igennem 1980'ernes første halvdel, der fik afgørende betydning for antallet af rastende fugle og Vadehavet.

Grønne kræfter i alle tre Vadehavslande havde i løbet af 1970 etableret et samarbejde og påvirkede på sigt de tre landes regeringer til at gøre det samme. Med tiden blev det såkaldte Trilaterale Vadehavssamarbejde formaliseret og udbygget, og i dag udgør miljøministrenes samarbejde en vigtig akse i de overordnede visioner for balancen mellem benyttelse og beskyttelse. UNESCOs udpegning af det samlede Vadehav som verdensarvsområde var ikke blevet en realitet, hvis ikke dette samarbejde eksisterede. Det er der bred enighed om. Dette samarbejde kan synes langt væk fra dagligdagen ved Sneum eller på Fanø, men rent faktisk kan fuglene takke dette "tørre" og meget langstrakte politiske arbejde for en del. De stadig flere fredninger mod både jagt, erhvervsmæssig udnyttelse og forstyrrende færdsel, der kom på bordet op gennem 80'erne og 90'erne, skyldes de aftaler, man lavede i Det Trilaterale Vadehavssamarbejde.

Rørhøg på Fanø. Akvarel 2022: Marco Brodde

I november i år underskrives endnu en såkaldt ministerdeklaration, der giver landene ”lektier for” i forhold til en bedre beskyttelse. Hvert fjerde år mødes man om en ny deklaration, og her er der arbejde for DOF Sydvest. Vi er i løbende dialog med de grønne NGO’er i Tyskland og Nederlandene omkring de mange temaer, der er på dagsordenen. Undertegnede har siden 2019 været udpeget som grøn rådgiver i Det Trilaterale Vadehavssamarbejde - sammen med en tysk og hollandsk kollega. Det er de store linjer, der drøftes her, og i det daglige naturbeskyttelsesarbejde er det samtidig helt afgørende, at lokalafdelingen har

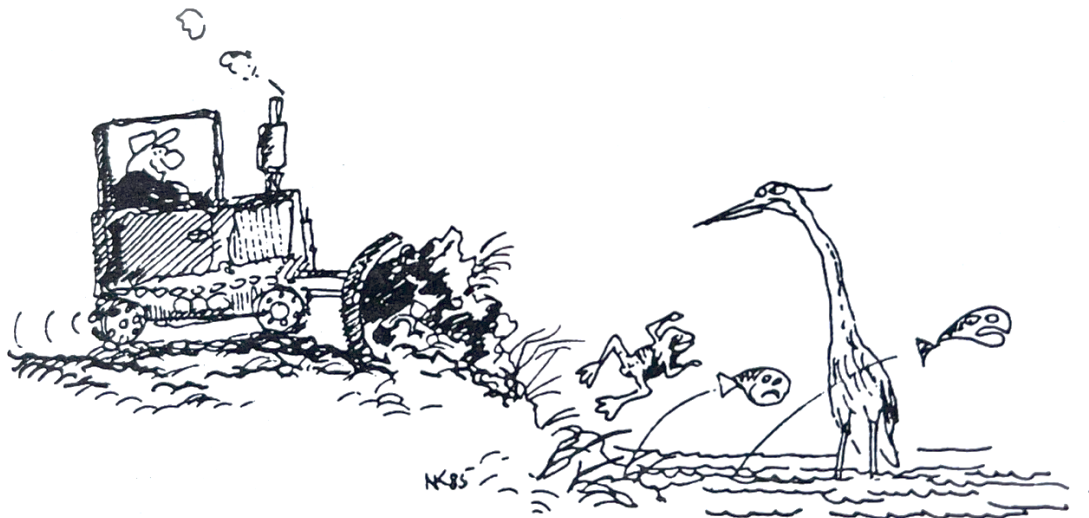
viden om forholdene på de enkelte lokaliteter og følger med i hvordan de fire kommuner og de to enheder under Naturstyrelsen i Vadehavet, forvalter landskabet og ansvaret for dets naturværdier. Jeg kan huske min egen unge naive undren over, at marsken de fleste steder blev dyrket som en gennemsnitlig dansk kornmark eller blev drænet så effektivt, at de tidligere fugtige enge var langt væk. Når nu alle ved, at områderne er udpegede og anerkendte som internationalt vigtige fuglelokaliteter. Her krævede det nogle års ”skolegang” i lokalafdelingen for at forstå samspillet mellem lovgivning, politik og de mange forskellige interessegrupper i et landskab med både økonomiske og biologiske værdier. Som medlem af DOF Sydvests bestyrelse i de næste 30 år (og med ti år i foreningens hovedbestyrelse) fandt jeg arbejdet med Vadehavet stadig mere spændende, og min personlige vurdering er, at der er sket meget i både Vadehavet og med den måde, lokalafdelingen arbejder på i forsøget på at øge beskyttelsen. Fra at bruge mange frivillige kræfter på f.eks. at læse og påklage dispensationer til opdyrkning af beskyttede enge og forfatte læserbreve med kritik af amterne, kommunerne, staten og de ansvarlige politikere, går mange timer i dag med en mere direkte dialog med de samme myndigheder og interessenter. Træerne vokser ikke ind i himmelen, og der er til stadighed brug for, at DOF lokalt agerer ”vagthund”, skriver formelle klager og deltager i den offentlige debat, også når det betyder konfrontation.

*Indflydelse via foreningsarbejde 1988,
illustration Niels Knudsen*

Men med etableringen af Nationalpark Vadehavet har vi, sammen med andre parter, fået adgang til et maskinrum, hvor formålet er at forbedre og sikre vadehavsnaturen. DOF Sydvest deltog meget aktivt i de mange års forarbejde med nationalparkloven, bekendtgørelsen og til sidst i den konkrete planlægning af projekter. I Danmark har nationalparkerne ikke økonomi eller muligheder for udelukkende at arbejde med natur. Ej heller kan nationalparken eje jord, og den er heller ikke myndighed på nogen måde. Men vi har som organisation fået en mulighed for at indgå i projekter og argumentere for naturens sag direkte over for andre interessenter. Der blev lyttet til DOF Sydvest forslag til den første såkaldte nationalparkplan, og de stadig eksisterende projekter om bedre beskyttelse af ynglefugle på stranden og om regulering af prædatorer var en del af den idépakke, som lokalafdelingen i sin tid bragte i spil. Vi kan ikke tage æren for, hvad Nationalparken lykkes med i samarbejde med lodsejere, fonde og myndigheder, men vi har hele vejen igennem talt for naturgenopretning i marsken, på Mandø og omkring klæggravene. Omkring Nationalparkens bord har vi kunnet medvirke til at fastholde fokus også på sådanne projekter, der rent faktisk i nogen grad realiseres i dag i samarbejde med det omgivende samfund. Men Nationalparken kan ikke redde den generelle uhyre dårlige naturtilstand i

marsken. Der er stadig masser at kæmpe for, og mange ynglefuglearter rasler fortsat tilbage i Vadehavet. Nogle gange kræver det klar tale og kritik overfor landets lovgivere. Men det er min oplevelse, at vi som interesseorganisation er kommet tættere på beslutningstagere og embedsværk. Vores deltagelse i grønne råd, dialog med Naturstyrelsen omkring havørne, Langli eller den problematiske skovning i plantagerne om sommeren er eksempler, hvor vi mødes i stedet for at skrive læserbreve.

Ødelæggelse af vådområde 1985, illustration Niels Knudsen

Presset på Vadehavets natur er altså stadig stort, og problemerne er mindst lige så komplicerede som i 1970'erne. Klimaforandringer/tilpasninger, invasive arter, shippingsikkerhed, havneudvidelser og masseturisme er udfordringer, der ikke lader sig løse med en traditionel landskabsfredning og et jagtforbud. DOF Sydvest skal fortsat arbejde med meget konkrete projekter som opsætning af rævesikre hegn omkring vigtige ynglefugleområder. Men samtidig forsøge at finde de åbninger, hvor man kan påvirke arbejdet med ovenstående mere komplekse problemstillinger. Der skal fortsat være frivillige medlemmer, der tygger sig

*Sydlig Blåhals, Sneum Digesø.
Foto: John Frikke.*

igennem NATURA 2000 handleplaner og påpeger manglerne. Nogen skal holde øje med ulovlige driftsændringer i marsken og råbe lokalpolitikere op, når de glemmer naturen. Og endelig skal lokalafdelingen fortsat indgå i råd, udvalg og projekter, hvor man samarbejder om gode løsninger for fuglene. Det er fast arbejde, men samfundets og den brede befolknings anerkendelse af Vadehavets natur er vokset meget de sidste 15 år. Dette skulle helst veksles til en bedre beskyttelse. Vi er blevet en hel del flere medlemmer i DOF de seneste ti år (næsten 18.000). Vi har et professionelt sekretariat i Fuglenes Hus i København, men uden lokalafdelingerne og de rekordmange frivillige rundt i landet, ville foreningen ikke kunne kæmpe fuglenes sag ude omkring. Derfor er det håbet, at der stadig er medlemmer, der vil engagere sig i bestyrelsen eller på anden måde arbejde med Vadehavets beskyttelse i de næste 50 år.

(Marco Brodde: Tidligere mangeårigt medlem af DOF Sydvest bestyrelse og DOFs Hovedbestyrelse. Repræsenterer DOF i Nationalpark Vadehavets bestyrelse 2015-2013. Rådgiver i Det Trilaterale Vadehavssamarbejde fra 2019)

Vadehavet – et fugleområde i Verdensklasse

John Frikke

Vadehavet er et af Verdens mest betydningsfulde vådområder og rummer i biologisk forstand rigdomme, der er helt enestående. Ét af de mest åbenbare beviser på dette er områdets rige fugleliv. De forskellige naturtyper i Vadehavsområdet har hver især en helt specifik og stor betydning for en række karakteristiske arter af kystfugle. Vadehavet er således både vigtigt som yngleområde og som opholdsområde for talrige trækkende fuglearter, der søger føde, fælder og raster i området. Næsten en halv million par vandfugle yngler i det dansk-tysk-nederlandske Vadehav, og det unikke kystområde udnyttes på årsbasis af 10-12 millioner trækkende vandfugle af flere end 40 forskellige arter.

John Frikke. Foto: Bjørn Frikke.

Et særligt kystlandskab

Danmark er i sandhed et kystland, og vi er begavet med mere end otte tusinde kilometer kystlinje i vort lille land. Men ikke desto mindre, så er de små 100 kilometer kyst i den sydvestligste del af kongeriget - fra Blåvandshuk i nord til den dansk-tyske landegrænse i syd - noget helt særligt. I både landskabelig og biologisk forstand.

En afgørende faktor for Vadehavets dynamiske landskab og høje naturindhold er tidevandet. Det tidevand, der to gange i døgnet ved henholdsvis højvande og lavvande skaber to vidt forskellige verdener i det lavvandede kystområde. Tidevandets puls tilfører løbende sediment og næringsstoffer til Vadehavet, og

Brøns Forland og Enge. Foto: John Frikke

herigennem formes landskabet og skabes levesteder for en lang række arter af kiselalger, som har tilpasset sig et liv på Vadehavets tidevandsflader. Disse mikroskopiske organismer tilhører gruppen af planteplankton og indeholder klorofyl, som kan omdanne sollys til energi, og i kraft af deres enorme mængder, er de det helt bærende grundlag for det rige økosystem i det foranderlige område.

Kiselalgerne er en vigtig fødekilde for de karakteristiske bunddyr, som lever et liv på og i havbunden, og de mange forskellige snegle, orme og muslinger er vigtige byttedyr for fiskene og fuglene i Vadehavet. Bunddyrene tælles i tusinder pr. kvadratmeter tidevandsflade, og især de store forekomster af vadefugle er helt afhængige af dem som byttedyr, når de tanker op i Vadehavet til de lange træk til og fra yngleområderne højt mod nord og overvintringsområderne langt mod syd.

Men tidevandslandskabet rummer også mange andre levesteder for fuglene, og f.eks. udgør de vidtstrakte strandenge meget vigtige fødesøgningsområder for især de planteædende arter som gæs og ænder.

Et fuglemekka

Netop den meget store biologiske produktion i Vadehavet er nøglen til områdets store betydning for fuglene, og fuglene er på den måde det mest synlige udtryk for det rige økosystem og den store biodiversitet i Vadehavet. Både de som yngler, men især det meget store antal af trækkende vandfugle.

Alm. Ryle, juv. Sneum Vade. Foto: Bjørn Frikke.

Vadehavet betragtes som det vigtigste vådområde for trækkende vandfugle i Europa, og er en del af Den Østatlantiske Trækvej, som gennem trækfuglene knytter så forskellige geografiske områder som højarktiske tundraområder i Sibirien, Grønland og Nordcanada sammen med tidevandsområder og kystnære vådområder i det vestlige og sydlige Afrika. Vadehavets dyb, render, tidevandsflader og strandenge udgør sammen med de tilgrænsende, inddigede marskområder ideelle raste-, fælde- og overvintringsområder for mange bestande af gæs, ænder, vadefugle, måger og terner, der hvert år tilbringer kortere eller længere tid i området i forbindelse med trækket mellem yngle- og overvintringsområderne.

Fugletælling, Sneum Digesø. Egil Soglo og Bjørn Frikke. Foto: John Frikke

Det skønnes, at op mod 12 millioner trækkende vandfugle således benytter vadehavsområdet i løbet af året, og det samlede Vadehav er af international betydning for mindst 52 geografisk adskilte bestande af 41 arter af vandfugle.

Også i Danmark er det betydningsfulde raste- og fødesøgningsområde for vandfugle velkendt som en fuglelokalitet af største betydning. Her kan fugleinteresserede få enestående oplevelser med det rige fugleliv, og Vadehavet er det sted i landet, hvor man kan opleve de største forekomster af en lang række arter af fugle. Ingen andre steder i kongeriget ses så store flokke af gæs, ænder, vadefugle og Stære på ét sted.

Ynglende fugle

Vadehavet er vigtigt for flere end 30 arter af ynglende kystfugle, og med en samlet bestand på næsten 500.000 par, er området et meget betydningsfuldt yngleområde på vesteuropæisk plan. I den danske del er de mest talrige og mest udbredte, ynglende vandfugle arter som Strandskade, Klyde, Vibe, Rødben, Stor præstekrave, Hættemåge, Stormmåge, Sildemåge, Sølvmåge og Havterne.

Dvärgterne, Blåvand. Foto: Bjørn Frikke

I den danske del af Vadehavet findes også en række af vore mest fåtallige ynglefugle, og en status over de danske ynglefugle har vist, at Vadehavsområdet rummer mere end 10 % af den samlede bestand af arter som Hedehøg, Strandskade, Stor præstekrave, Klyde, Stor regnspove, Stor kobbersneppe, Rødben, Vibe, Sorthovedet måge, Havterne og Dvärgterne. For Hvidbrystet præstekrave gælder tilmed, at hele den danske bestand findes i Vadehavet og for Sortternens vedkommende, at to tredjedele af den tilbageværende danske bestand på under 100 par yngler i vådområderne i de østlige dele af Tøndermarsken.

Af mere velkendte, danske ynglefugle forekommer også Ederfugl, Gravand, Svartbag og Fjordterne, men også sjældne ynglefugle som Skestork, Bramgås, Brushane og Almindelig ryle.

Ud over de nævnte vandfugle yngler også en lang række andre arter i vadehavsområdet – f.eks. i marsken bag digerne og i klit- og hedelandskaberne på øerne. Det er ud over de helt almindelige arter som Sanglærke og Engpiber bl.a. Rørhøg, Hedehøg, Vandrikse, Plettet rørvagtel, Engsnarre, Mosehornugle, Slørugle, Gul vipstjert, Græshoppesanger, Blåhals og Skægmejse.

Til de mere bevoksede naturtyper hører klitplantagerne på Rømø og Fanø, og ud over de almindelige skovfugle, yngler her også fåtallige arter som Duehøg, Natravn og Rødrygget tornskade. Hertil kommer, at den genindvandrede, danske ynglefugl, Havørnen, nu også yngler i vadehavsområdet.

Til de mest betydningsfulde levesteder for de ynglende vandfugle og de naturtyper, som huser de tætteste bestande af en række arter i det danske Vadehavsområde, hører strandenge, sandede områder langs kysten og ferskvandsområder umiddelbart bag havdigerne (bl.a. de såkaldte klæggrave). De største koncentrationer af ynglefugle i disse naturtyper findes på øer som f.eks. Langli, Keldsand og Mandø, samt på de små øer i klæggravene i marsken og i Saltvandssøen bag Det Fremskudte Dige.

Gl Hviding Engsø mv. Foto: John Frikke

Millioner af trækkende vandfugle

Blandt de mest talrige trækfugle findes en række arter af gæs og ænder, der skønsvist optræder med 2 - 2,5 millioner individer årligt i det internationale Vadehav. Området er af international betydning for flere bestande, og i den danske del af Vadehavet topper forekomsterne af trækkende gæs og ænder i det sene efterår, hvor hen mod 100.000 individer gæster området.

Mørkbuget Knortegås Rømødæmningen. Foto: John Frikke

De mest talrige er arter som Grågås, Mørkbuget Knortegås, Bramgås, Gravand, Pibeand og Ederfugl, og for Gravand og Ederfugl er Vadehavet desuden et meget vigtigt fældningsområde. En helt særlig betydning har den danske del af Vadehavet i det tidlige efterår for den lille bestand af Lysbugede Knortegæs, som yngler på Franz Joseph Land, Svalbard og i Nordgrønland. Disse gæs benytter i en periode nogle ganske bestemte områder ved Fanø og Mandø som raste- og fødesøgningsområde, når de i sidste halvdel af august ankommer fra ynglepladserne med deres unger.

I milde vintre forbliver en stor del af bestandene af gæs og ænder i den danske del af Vadehavet, men er vinteren hård, trænges de fleste mod syd og vest. Blandt de fast overvintrende arter er Ederfugl og Sortand langt de mest talrige, og i de vestlige dele af Vadehavet tælles ofte hen mod henholdsvis 100.000 og flere end 200.000 af disse to arter.

Hele Svalbard-bestanden af Kortnæbbet Gås opholder sig ofte i Vadehavsområdet fra januar til marts, hvor de især søger føde på dyrkede marker i de inddigede marskområder og længere inde i Sønderjylland og bruger selve Vadehavet som raste- og overnatningsområde. I løbet af foråret søger de Kortnæbbede Gæs til rastepladser længere nordpå i Vestjylland, hvor de opholder sig, indtil trækket mod yngleområderne indledes i løbet af april. Arter som Grågås og de fleste arter af ænder forlader Vadehavet i det tidlige forår, og allerede i februar/marts trækker store flokke af Ederfugle mod Østersøen. Bramgås og Mørkbuget Knortegås er

højarktiske ynglefugle, der ikke har raste- og fødesøgningspladser nord for Danmark, så de bliver ofte ved Vadehavet frem til henholdsvis slutningen af april og slutningen af maj. Begge arter har traditionelt set først og fremmest fourageret på strandengene, men Bramgåsen er – ligesom Kortnæbbet gås – i de senere år i stigende grad begyndt at søge ind på dyrkede arealer i baglandet til Vadehavet. De ferske marskområder har også stor betydning for store flokke af overvintrende Sangsvaner og Pibesvaner.

Flere arter af svømmeænder er også helt afhængige af marskengene bag digerne, hvor de på især natlige togter søger føde både forår og efterår. Sådanne vigtige baglandsområder findes bl.a. i Tøndermarsken, i Ballum Enge, i Ribemarsken og i Darum-Tjæreborg Enge. Samlet set er de vigtigste lokaliteter for gæs og svømmeænder områder som Ho Bugt, området mellem Langli og Skallingen, Vigen og Keldsand ved Fanø, Mandø Låningsvej, ved Det fremskudte Dige og i Saltvandssøen ved Højer, Ballum Forland og forlandene ved Rømødæmningen, Rejsby Å, Ribe Å, Kongeå og Sneum Å. For Ederfuglen er det tidevandsområder med markante dyb og render som Hjerting Løb, Hobo Dyb, Knudedyb, Juvre Dyb, området syd for Jordsand, samt de kystnære områder vest for øerne og Skallingen. Sidstnævnte områder udgør også levestederne for Sortanden, når den optræder i store antal i forbindelse med fældning i sensommeren og om vinteren.

Skønsvis besøges Vadehavet hvert år af 6-7 millioner vadefugle, og området er af international betydning for omkring 30 bestande af 20 arter, der yngler i de arktiske dele af Rusland, Skandinavien samt på Svalbard, Grønland og i det nordligste Canada. Særlig vigtigt er området for bestandene af Strandhjejle, Islandsk Ryle, Almindelig Ryle og Lille Kobbersnepe. Antallet er generelt højest i det tidlige efterår (august/september), hvor op i mod 500.000 vadefuglekan tælles alene i den danske del af Vadehavet.

Islandsk Ryle, Mandø. Foto: John Frikke

Almindelig Ryle, Strandskade og Lille Kobbersnepe er de mest talrige, men listen over arter i området er meget lang. I milde vintre kan en del vadefugle overvintre i den danske del af Vadehavet, og her er arterne Strandskade, Almindelig Ryle, Stor Regnspove og Rødben de almindeligste. I strenge vintre er det stort set kun Strandskaden, der i større antal holder stand blandt vadefuglene. Om foråret bygger antallet af vadefugle op fra marts og frem til begyndelsen af maj, hvor bestanden topper med flere end 200.000 i den danske del. Frem til slutningen af maj og begyndelsen af juni er det især de arktiske fugle, der opbygger næringsreserver til det videre træk mod ynglepladserne, og Vadehavet er om foråret af international betydning for omkring 22 bestande. De talrigeste er Almindelig Ryle, Islandsk Ryle og Lille Kobbersnepe, og mange af fuglene fordobler faktisk deres kropsvægt under det korte ophold i Vadehavets overdådige spisekammer.

En stor del af vadefuglene bliver af højvandet to gange i døgnet „presset” til at forlade deres fødesøgningsområder på tidevandsfladerne og søge til de såkaldte højvandsrastepladser. Disse rastepladser er naturligvis af ligeså stor betydning for bestandene som gode fødesøgningsområder, og de vigtigste findes på Langli, Langli Sand, Fanø Nordspids, Keldsand, Langjord og Peter Meyers Sand, Mandø Flak, Koresand, Bollert Sand, Havsand på det sydlige Rømø, Jordsand Flak, Saltvandssøen, Rømodæmningen, Rejsby Stjert, Jedsted Forland og holmene ud for Kongeåens udløb. Også vadefuglene er afhængige af de ferske, inddigede marskområder, der både som fødesøgnings- og rasteområder spiller en afgørende rolle for stort set alle arter under vedvarende højvande i Vadehavet og for arter som Vibe, Hjejle og Stor Regnspove i almindelighed.

Hattemåger, Foto: John Frikke

Blandt måger og ternere er Vadehavet af international betydning for mindst ni bestande, og man regner med, at mellem 2 og 2,5 millioner måger og ternere besøger området hvert år. I den danske del optræder flest i det tidlige efterår, men antallet af individer, der udnytter området, er vanskeligt at fastslå, for flere af arterne søger føde på det åbne hav, mens nogle veksler mellem at opholde sig i Vadehavet og i indlandet.

Sølvmåge og Hattemåge er de mest talrige mågearter om efteråret, mens Stormmågen overtager

Hattemågens position om vinteren. For ternernes vedkommende er ankomsten fra deres overvintringsområder på den sydlige halvkugle om foråret en meget karakteristisk begivenhed i Vadehavet, men antalsmæssigt dominerer de i sensommeren og det tidlige efterår. Her samles titusinder af Splitterner, Havterner og Fjordterner i perioder på højsandene i de vestlige dele af området for at raste og fælde inden trækket atter går så langt sydpå, som til Sydafrika og farvandene omkring Antarktis.

Mågerne og ternerne færdes stort set over alt i Vadehavet på jagt efter føden, men de vigtigste rastepladser findes på højsandene Langli Sand, Søren Jessens Sand, Keldsand, Langjord, Mandø Flak, Koresand, Bollert Sand, Havsand og Jordsand Flak.

Som det fremgår, har tidevandsområdet med tilstødende strandengs- og ferske marskområder uhyre stor betydning for trækkende vandfugle, men Vadehavets område spiller også en vigtig rolle for en lang række andre trækfugle. Således er det velkendt, at strandengene og marskområderne huser store bestande af rastende eller overvintrende arter af rovfugle - især arter som Musvåge, Fjeldvåge og Blå Kærhøg, men også Havørn og Vandrefalk. Desuden optræder Sølvhejre, Mosehornugle, Bjerglærke, Lapværling og Snespurv som karakteristiske vintergæster. Hertil kommer marskområderne status som Danmarks vigtigste raste- og fødesøgningslokalitet for Stæren - både forår og efterår.

Nogle gode steder at se på trækfuglel

I Vadehavet er der altid fugle at se, men især om foråret og efteråret, hvor flokke i tusindvis slår sig ned i en kortere eller længere periode for at æde sig tykke i Vadehavets rigelige fødemængder, er det 'show time'. Op mod trekvart million vandfugle kan tælles på én gang i den danske del af Vadehavet, når der om efteråret er flest. Men hvor og hvordan kan man se dem? Og hvornår er de der?

Ribe Kammerslusen. Foto: John Frikke

Ved **Ribe Kammerslusen** er der gode muligheder for at se Hvidklirer. De er der allerede fra juli-august, og søger føde i småpytter og pander på forlandet. Går man på diget mod syd, er der gode muligheder for også at se Klyder og Rødben på forlandet ved det gamle udløb for Ribe Å. Senere på efteråret optræder Bramgæs i tusindvis. De overnatter ude i Vadehavet, men flyver om dagen ind i marsken bag digerne for at æde på markerne. Her er de lette at få at se. Om foråret er området ud for Kammerslusen også et godt sted at se de arktiske ynglefugle Islandsk ryle og Lille kobbersneppe. De søger føde ude på tidevandsfladerne, men kommer ved højvande ind og står på den yderste del af forlandet. Der kan være flere tusinde, og under gode forhold kan deres kobberrøde fjerdragter ses.

Vaderne og forlandene nord og syd for Sneum Sluse, kan også byde på Islandske ryler, men her er det især de store flokke af Gravænder i september, som er et fantastisk syn. Senere i oktober er der rigtig mange Pibeænder og i de senere år desuden også Spidsænder. Sidstnævnte har ikke tidligere været almindelig i Vadehavet, men flokke på flere end 5.000 Spidsænder er ikke usædvanlige mere. Det er således næsten 10 % af den samlede verdensbestand af Spidsænder, som raster her. Sneum Digesø i engen bag slusen er også en vigtig rastestedsplads for vandfugle, som især i forbindelse med storm og højvande uden for havdiget søger ly og

læ i søområdet. Som noget helt særligt i sensommeren søger et voksende antal Skestørke føde på vaderne ved Sneum Sluse, og ved højvande kan der tælles flere en 250 Skestørke, som raster inde i Sneum Digesø.

Fra de store klitter ved **Hønen på Fanøs sydspids** er der mod øst og syd udsigt til Keldsand og Peter Meyers Sand og nogle af de største koncentrationer af fugle i Vadehavet. Men desværre står fuglene ofte langt ude på højsandet, og skal fuglene ses på tættere hold, kan det ske 3-4 timer før højvande, hvor mange af dem trækker tæt forbi Hønen på vej til Keldsand for at raste. I juli og august har man bl.a. gode muligheder for at se større forekomster af Hvidklire og Storspove. I august/september ankommer de Lysbugede knortegæs, som er en fåtallig gåseart, der yngler på Svalbard. En væsentlig del af hele verdensbestanden samles her om efteråret inden de flyver til England for at overvintre. I september ses også Strandhjejle og Strandskade i store antal. I oktober ankommer den Mørkbugede knortegås, som også er arktisk art, men som til forskel fra den Lysbugede knortegås yngler i Sibirien. Om foråret, især i april og begyndelsen af maj, kan der ses meget store flokke af Islandske ryler, og i modsætning til de Islandske ryler som ses langs fastlandskysten, hører fuglene som ses på Fanø, især til den del af bestanden, der yngler i Grønland og Canada.

Sønderho, Fanø. Foto: John Frikke

Mandø byder på mange fugle året rundt, men skal især besøges om foråret, hvor ynglefugle som Strandskade og Stor kobbersnepe også kan nydes i rigt mål. Tusindvis af Bramgæs græsser på markerne. Denne art var tidligere en sjælden gæst i Vadehavet, men er steget kraftigt de senere år, desværre til gene for landmændene på øen. Langs Mandøs nordlige kyst kan man ved stigende vand i april/maj se store flokke af Små kobbersnepper, som samles inde de flyver ind til Ribe Kammersluse for at raste under højvandet. Flokkene her kan tælle op til 20.000 fugle og undertiden flere. I samme område kan der i maj ses endnu større flokke af Islandsk ryle. Begge arter yngler i Arktis, i Grønland og i Sibirien, og de forlader Vadehavet i de sidste dage af maj eller første dage af juni. Knortegæssene, der især græsser på strandene rundt om øen, skal også til det nordlige Sibirien, og forlader det danske Vadehav i løbet af de sidste 10 dage af maj. På Mandø kan man også være heldig at se - eller snarere høre - den Lille regnspove.

Rømødæmningen er kendt af de fleste, men det er sikkert de færreste der ved, at næsten hele den nordeuropæiske bestand af Klyder opholder her i juli/august. De samles for at skifte deres fjerdragt, inden de fortsætter trækket til Sydvesteuropa, og de store flokke opbygges tilmed af fugle sydfra, som kommer for at udnytte de store forekomster af dyndsnegle, som findes syd for Rømødæmningen. Da fjerdragten er overvejende hvid, forveksler mange dem med måger, men med kikkert kan man se de sorte tegninger på kroppen og det opadbøjede næb, som har givet den øgenavnet 'Skomagerfuglen'.

Klyder, Rømødæmningen. Foto: John Frikke

I juli/august kan Sortkliren, som ellers er en fåtallig fugl, også ses i forholdsvis store antal på vadefladerne langs dæmningen. Den bliver her kun i kort tid, for i slutningen af august trækker den videre til Nord- og Vestafrika. Almindelig ryle samles ved Rømødæmningen i store flokke på 20.000-30.000 fugle, sommetider flere. Det sker i september-oktober, hvor de unge fugle slutter sig til de gamle, som har været der siden august. I september er det især Krikænder og i oktober især Pibeænder, som samles på strandene langs dæmningen, hvor de æder frø af de særlige planter, som findes her på overgangen mellem land og hav. Når denne fødekilde er opbrugt, tager de på natlige togter ind i Ballum Enge for at æde.

Tøndermarsken skal især besøges i sensommeren, når de store flokke af Grågæs samles her efter ynglesæsonen. De overnatter i Margrethe Kog og trækker ved solopgang ind i de øvrige koge for at æde. I oktober og november er Bramgæssene ankommet fra yngleområderne i Sibirien, og de kan stå i så store og tætte flokke, at markerne nærmest farves blågrå, når de ses på afstand. I de samme måneder raster Hjejlerne i store antal i et af Danmarks største lavbundsområder. De yngler i Skandinaviens fjelde, hvor der kan være flere kilometer mellem hvert par, men når de mødes i Tøndermarsken kan de danne flokke på 10.000-15.000 fugle. Tøndermarsken er også meget berømt for fænomenet Sort Sol. Det opstår, når hundreder af tusinder af Stære forår og efterår samles for at søge føde i marskens græsarealer i dagtimerne og for at overnatte i kæmpemæssige flokke i tagrørsskovene i vådområderne inde langs Vidåen. Det er en fantastisk oplevelse at se de mange Stære gå til ro i solnedgangen eller at se dem flyve ud i det tidlige morgengry.

I **Margrethe Kog** kan man se fugle året rundt. Dels ved slusen og dels ved klæggravene i den østlige del, hvor man har et godt overblik fra det gamle havdige. Desuden kan man også opleve de mange fugle i den sydlige del af Margrethekog og Saltvandssøen fra vejen på den dansk/tyske grænse ved Siltoft. I juli og august er der blandt meget andet gode muligheder for Skestorke, Sortklirer og Brushaner. Senere på efteråret ankommer svømmeænderne i store antal – bl.a. Krikand, Pibeand og Spidsand. Med de store fuglemængder følger også rovfuglene. Vandrefalk ses regelmæssigt, og med lidt held kan man se denne hurtige rovfugl jage arter som Krikand og Strandhjejle. Angrebet sker fra stor højde, og med en hastighed på over 100 km/t slår den fuglene. Det meste af året ses også adskillige Havørne. De er ikke så hurtige som vandrefalken, og lever mest af døde eller svækkede fugle og dyr.

I april og maj ankommer de arktiske trækfugle i stort tal fra overvintringsområderne i Afrika. Islandske ryle og Lille kobbersnepe kan stå i flokke på mange tusinde i Saltvandssøen eller på forlandet vest for havdiget. Især når højvandet er usædvanligt højt, kommer der også fugle fra den tyske del af Vadehavet til Saltvandssøen, og ved disse lejligheder ses flokke på op til 60.000 vadefugle. Strandhjejlen er derimod ikke så talrig, og ofte er der kun nogle få fugle. Brushane, som er kendt for hannernes flotte yngledragt med en spraglet fjerkrans om hovedet, er blevet fåtallig i de senere år, men netop i Margrethe Kog er der om foråret stadig samlet et stort antal. Og selvom de stadig er på træk, kan man opleve hannerne danse for at vinde hunnernes gunst.

Gode råd til turen

Som det fremgår, er Vadehavet rigt på trækfugle det meste af året, og har man lyst til at opleve fuglene i et af Danmarks vigtigste fugleområder, er der mange gode steder at tage hen. Vigtigt er det dog at planlægge turen, for de fleste steder er det bedst at opleve fuglelivet ved højvande. Desuden skal man også huske en fornuftig påklædning, en god kikkert, et teleskop og en god fuglebog.

Fuglekiggere. Foto: John Frikke

God fornøjelse med observationerne!

Årsberetning for DOF 2056

Egon Østergaard

I år fejrer foreningen 150-års jubilæum, da Dansk Ornitologisk Forening (DOF) blev stiftet i 1906. Det var en helt anden tid, hvor det analoge prægede dagligdagen og foreningen. Kun et enkelt blad – altså et hæfte trykt på papir – udkom fire gange om året. Foreningen havde sit virke omkring København, og kun ganske få fugleinteresserede ude i landet var en del af foreningen. Alle mødeaktiviteter var i hovedstadsområdet, men områder langt fra metropolen blev en gang i mellem udforsket på ekspeditioner og omtalt i medlemsbladet.

*Egon Østergaard ved Tarup-Davinde, Fyn, 2022.
Foto: Karin Gustausen.*

Udflugter til det vilde vesten, fx til Vestjylland, kan man i dag læse om i Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift, der for lang tid siden er blevet digitaliseret til glæde for medlemmerne. Har du ikke allerede læst disse beretninger eller andre artikler fra en fjern fortid, hvor også fuglelivet var en helt anden, så prøv fx disse: *Fuglenes Foraarsstræk 1906 i Esbjergegnen* af M. Klinge (<https://pub.dof.dk/artikler/2424/download/doft-1-1906-26-33-fuglenes-foraarsstraek-1906-i-esbjergegnen>) og *Yngletiden i Esbjergegnen* fra 1917 af Peter Skovgaard (<https://pub.dof.dk/artikler/2236/download/doft-11-1917-160-171-yngletiden-i-esbjergegnen-iagttagelser-fra-1915-1916-og-1917>).

I løbet af 1970'erne etablerede DOF lokalafdelinger, der dækkede hele landet. Det var et tigerspring fremad for foreningen, idet aktiviteterne blomstrede, og foreningen kom ind i en enorm udvikling på alle fronter. Omkring 2022 og årene derefter fejrede lokalafdelingerne 50-års jubilæer, og en del af medlemmerne kunne se fem årtier tilbage, da de var med til at etablere de lokale kraftcentre. Det var folk, der gennem mange år havde ydet et enormt stykke frivilligt arbejde for foreningen og kastet sig ind i kampen for den vigtige natur- og fuglebeskyttelse. Lokalafdelingerne fejrede den flotte milepæl ved enten særlige arrangementer eller ved udgivelser, hvor der blev gjort status. Det var gode markeringer af den fælles indsats for fuglene, men mange udtrykte bekymring om fremtiden, idet aldersgennemsnittet i foreningen voksede med ca. et år om året. Nogle forudså store vanskeligheder for foreningen i løbet af få år, da mange af de aktive dengang var over 70 år, ja nogle endda i 80'erne.

I dag, mange år senere, kan vi heldigvis konstatere, at bekymringerne blev gjort til skamme, for aldrig tidligere har vi været så mange som nu. Godt 25.000 er nu medlem af DOF, og gennemsnitsalderen er faldet, da mange unge og folk, ikke mindst kvinder, i den arbejdsdygtige alder har fået øjnene op for, at fugle er liv og glæde, og at DOF's netværk giver gode muligheder for at lære nyt om fuglene og engagere sig lokalt i de mange sociale netværk omkring fugleinteressen.

Blåvand Fuglestation anno 2022 med deltagelse af mange unge og ca halvdelen er kvinder. Vi er godt på vej til, at kvinderne har fået øjnene op for, at fugle er liv og glæde. Foto: Bent Jakobsen

I løbet af 2030'erne var der diskussioner om at ændre foreningens navn, men en afstemning blandt medlemmerne viste stor opbakning til at fastholde det, da der stod stor respekt om foreningens faglighed, og navnet var kendt af mange.

2026 har lige som sidste år været et godt år for foreningen, og vi fortsætter derfor den gode udvikling. Økonomien er rigtig god, ikke mindst som følge af de mange arvebeløb, som DOF har modtaget gennem de seneste to årtier. Et udtryk for at mange mennesker, såvel medlemmer som andre med et blødt hjerte for fuglene har valgt at donere midler til os.

Vi har i år udbudt over 50 fuglekurser rundt om i landet, og flere af disse er blevet afholdt på en af vores tre fuglestationer i Blåvand, Skagen og Gedser, hvor den ansatte leder har stået for den daglige drift og formidling om fuglene. På alle stationer er der nu stor aktivitet, og mange unge tilbringer et år på stationerne, idet det er blevet et krav for videreuddannelse, at man skal have et-to sabbatar.

Vores Virtual reality-bibliotek (VRB) bliver brugt af rigtig mange som forberedelse til fugleture til udlandet og til at lære om fuglene, og også til at blive bedre til feltbestemmelse. Det var en god satsning, vi lavede i 2030'erne, da vi kastede mange midler i dette projekt.

På det naturpolitiske område får DOF's lokale netværk ved vores vigtige fugleområder god hjælp af tre fuldtidsansatte biologer, der alle er fuldt beskæftigede med fuglebeskyttelse og biodiversitet. I 2020 satte EU mål om at unionen i 2030 skulle have 30 pct. natur på land og i havet, heraf 10 pct. strengt beskyttet. Målet blev dog først nået for få år siden, men sammen med de urørte skove og nationalparkerne, der blev udpeget i 2020'erne, så har DOF haft travlt med at følge udviklingen for yngle- og rastefugle for Naturministeriet.

Vi ser nu endelig også resultaterne af den omlægning af europæisk landbrug, som EU pressede erhvervet til. Flere dyr kommer på græs, og alle bedrifter skal nu udlægge 10 pct. til natur. Agerlandsarealet, der i 2020 udgjorde 57 pct. er nu efter krav fra EU reduceret til 40 pct., hvilket har øget naturarealet, som DOF har talt for det gennem årtier. Det har betydet forøget biodiversitet og fremgang for bl.a. Vibe, Hvid Stork og Kirkeugle.

Viber, illustration 1988, Niels Knudsen

I 2020'erne og 2030'erne blev udfordringerne med biodiversitets- og klimakriserne meget synlige for alle, og det var en af årsagerne til, at der kom et generationsskifte og øget interesse for og medlemsaktivitet i DOF.

Klimaforandringerne har nu ændret kystlandskabet markant og ligeså fuglefaunaen. Mange kystområder er uddigede, mens andre er blevet forstærkede med diger til skade for fuglene. Vadehavet er decimeret kraftigt, og flere arter er nu helt forsvundet fra Danmark som ynglefugle, fx Brushane og Almindelig Ryle, mens nye er indvandret fra syd, fx Sort Glente, Silkehejre og Dværghejre. Og sidste år yngede Triel for første gang i landet.

På repræsentantskabsmødet til efteråret skal vi uddele vi vores første 100-års-nål til et medlem, der har været medlem i 100 år. 2056 har været et godt år for DOF og fuglene.

En fabulerende beretning med elementer fra en beretning 2056, skrevet af formanden for DOF 2022.